ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΣΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

ΠΟΛΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΥ ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ : ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑΤΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΕΤΑΞΑΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ

Βεβαιώνω ότι η παρούσα εργασία είναι δική μου, δεν έχει συγγραφεί από άλλο πρόσωπο με ή χωρίς αμοιβή, δεν έχει αντιγραφεί από δημοσιευμένη ή αδημοσίευτη εργασία άλλου και δεν έχει προηγουμένως υποβληθεί για βαθμολόγηση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ή αλλού. Βεβαιώνω ότι είμαι εν γνώσει των κανόνων περί λογοκλοπής του ΤΜΧΠΠΑ και ότι στο πλαίσιο αυτού έχουν τηρηθεί όλοι οι κανόνες κατά την ακαδημαϊκή δεοντολογία, σχετικά με αναφορές, βιβλιογραφία, κλπ., τόσο από έντυπες όσο και από ηλεκτρονικές πηγές. Σε περίπτωση λογοκλοπής αποδέχομαι όλες ανεξαιρέτως τις ποινές που προβλέπουν οι εκάστοτε κανονισμοί του ΠΘ και του ΤΜΧΠΠΑ.

Ημερομηνία: 16/09/2024

Ονοματεπώνυμο: ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΟΛΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

Υπογραφή:

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία αναλύεται το ζήτημα της δίκαιης, ίσης και αμερόληπτης προσβασιμότητας όλων των ανθρώπων, στους χώρους των μουσείων αλλά και η προσβασιμότητά τους στη γνώση και την εμπειρία. Τα μουσεία ξεκίνησαν ως ιδιωτικές συλλογής όπου πρόσβαση είχαν μόνο τα πρόσωπα της υψηλής τάξης και της αριστοκρατίας. Στην πορεία των αιώνων οι συλλογές αυτές άνοιξαν και τα εκθέματα μπορούσαν να τα βλέπουν και οι μικρομεσαίες και χαμηλότερες τάξεις της κοινωνίας. Φθάνοντας στη σύγχρονη εποχή μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι ακόμα δεν έχουν ξεπεραστεί όλα τα εμπόδια και οι διακρίσεις προς αυτήν την ίση πρόσβαση. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζουν πολλά εμπόδια, ποικίλα, ανάλογα με την κατηγορία στην οποία εμπίπτουν. Στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας γίνεται έρευνα, από τη μεριά των μουσείων, κατά πόσο γίνονται προσπάθειες και ενέργειες προκειμένου να γίνουν τα μουσεία χώροι πολιτισμού και φωτός για όλους τους ανθρώπους.

Λέξεις κλειδιά: πρόσβαση, προσβασιμότητα, άτομα με ειδικές ανάγκες, μουσεία

ACCESSIBILITY IN MUSEUMS: MUSEUMS IN THE CITY OF ATHENS

ABSTRACT

This thesis analyzes the issue of fair, equal and impartial accessibility of all people, in museum spaces, as well as their accessibility to knowledge and experience. Museums began as private collections where only the high class and aristocracy had access. In the centuries, these collections were opened, and the exhibits could also be seen by the middle and lower classes of society. Coming to the modern era, we can say with certainty that not all obstacles and discriminations towards this equal access have been overcome yet. People with special needs face many obstacles, varying depending on the category they fall into. In the context of this thesis, research is being done, on the part of the museums, to what extent efforts and actions are being taken to make the museums places of culture and light for all people.

Key words: access, accessibility, disabled people, museums

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ....5
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ....5
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ & ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ....6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ....7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1Ο: ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ....9
1.1 Θεωρητικό πλαίσιο....9
1.1.1 Μουσεία και χώροι πολιτισμού....9
1.1.2 Πρόσβαση και προσβασιμότητα....13
1.2 Σκοπός εργασίας....18
1.3 Η επιστημονική συμβολή....19
1.4 Ερευνητικό ερώτημα....19
1.5 Σύντομη περιγραφή μεθοδολογίας....20
1.6 Περιγραφή επόμενων κεφαλαίων....20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2Ο: ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ....22
2.1 Αναπηρία και εμποδιζόμενα άτομα....22
2.2 Στάδια προσβασιμότητας....24
2.3 Προσβάσιμος τουρισμός....25
2.4 Αναπηρικό κίνημα....27

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3Ο: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ ΜΕΣΑ/ ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΡΕΜΠΟΔΙΖΟΜΕΝΟΥ ΚΟΙΝΟΥ....29
3.1 Καθολικός σχεδιασμός....29
3.2 Μουσειοπαιδαγωγική....322
3.3 Κοινωνική ένταξη....344
3.4 Λύσεις για άτομα με κινητικές αναπηρίες....34
3.5 Λύσεις για άτομα με οπτικές αναπηρίες....35
3.6 Λύσεις για άτομα με ακουστικές αναπηρίες....38
3.7 Λύσεις για άτομα με νοητικές και ψυχικές αναπηρίες....40

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4Ο: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ.....43
4.1 Η παρούσα κατάσταση στη χώρα μας 43
4.2 Παραδείγματα προσβασιμότητας στην Ελλάδα 45
4.2.1 ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΦΗΣ 45
4.2.2 ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ.....47
4.3 Παραδείγματα πρόσβασης σε διεθνές επίπεδο 49
4.3.1 MUSEUM OF AMERICAN PRINTING HOUSE FOR BLIND.....50
4.3.2 VICTORIA & ALBERT MUSEUM.....51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5Ο: ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ.....54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6Ο: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....58
6.1 Σκοπός της έρευνας.....58
6.2 Ερευνητικά ερωτήματα.....59
6.3 Μεθοδολογία.....59
6.4 Μέθοδος ανάλυσης.....61
6.4.1 Δευτερογενής έρευνα.....61
6.4.2 Ημιδομημένη συνέντευξη.....62
6.4.3 Σχεδιασμός συνέντευξης.....63
6.4.4 Το δείγμα της έρευνας.....64
6.5 Αδυναμίες έρευνας.....65

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7Ο: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΑΘΗΝΑ.....66
Έρευνα και αποτελέσματα.....66

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8Ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....78
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....83
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....98

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: «Προτάσεις Προσβασιμότητας»……42

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: «Προηγούμενες Μελέτες»……...……56

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΙΚΟΝΑ 1: «Μουσείο Αφής»……46

ΕΙΚΟΝΑ 2: «Αγγίξτε για να Αισθανθείτε»……...47

ΕΙΚΟΝΑ 3: «Σταύρος Νιάρχος»……..……...48

ΕΙΚΟΝΑ 4: «Σταύρος Νιάρχος»……...49

ΕΙΚΟΝΑ 5: «ΑΡΗ»……50

ΕΙΚΟΝΑ 6: «V&A museum»……..……...52

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ & ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ

ADA = Αμερικανοί με Αναπηρίες

ASL = Αμερικανική νοηματική γλώσσα

CRPD = Σύμβαση Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία

DDA = Διακρίσεις για την Αναπηρία

ICOM = Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων

WHO = Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας

UNWTO = Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού των Ηνωμένων Εθνών

Β' Π.Π. = Β Παγκόσμιος Πόλεμος

ΔΑ = Διανοητική Αναπηρία

ΕΛΣΤΑΤ = Ελληνική Στατιστική Αρχή

ΕΟΤ = Εθνικός Οργανισμός Τουρισμού

ΚΠΙΣΝ = Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος

ΜΜΕ = Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

ΟΗΕ = Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΠΟΤ = Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού

ΠΟΥ = Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών φαίνεται πως το ζήτημα της προσβασιμότητας έχει αρχίσει και απασχολεί όλο και πιο έντονα την ακαδημαϊκή κοινότητα. Διανύουμε μια εποχή κατά την οποία η έννοια της ισότητας αποκτά όλο και περισσότερη βαρύτητα ενώ οι έννοιες του κοινωνικού αποκλεισμού, της διάκρισης και του ρατσισμού χάνουν διαρκώς τη δική τους. Στόχος είναι η δίκαιη και ίση ευκαιρία για πρόσβαση όλων των ανθρώπων, ανεξαρτήτως των διαφορών που ίσως παρουσιάζουν. Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένα φαινόμενο το οποίο έχει σταθεί ένα πάρα πολύ μεγάλο εμπόδιο για τα άτομα με αναπηρίες ως προς την κοινωνική τους ένταξη, μεγαλύτερο εμπόδιο κι από την ίδια την φυσική τους αναπηρία. Τους στερεί ευκαιρίες και υπονομεύει τις αξίες τους.

Θεμελιώδες δικαίωμα του καθενός είναι η συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, η οποία με τη σειρά της είναι μια βασική προϋπόθεση για την επίτευξη της κοινωνικής ένταξης. Τα μουσεία είναι από τους σημαντικότερους φορείς πολιτισμού, δεδομένου ότι ο ρόλος τους είναι διπλός, τόσο εκπαιδευτικός όσο και κοινωνικός (Αργυρόπουλος κ.α., 2021).

Τα μουσεία δημιουργήθηκαν από ανθρώπους για ανθρώπους. Η επιτυχία του στόχου βασίζεται στη γνώση, στην επίγνωση και στην υπευθυνότητα κάθε μέλους του προσωπικού. (Museum Professions-A European Frame of Reference 2008 όπως αναφέρεται από Ruge 2011:20).

Λίγα μόλις χρόνια πριν, υπήρχε στην κοινωνία η αντίληψη πως δεν υπάρχουν καθόλου ανάπηροι. Ήταν λογικό, βέβαια, να υπάρχει αυτή η αντίληψη εφόσον εξαιτίας των εμποδίων που υπήρχαν στις πόλεις ήταν σχεδόν αδύνατον για τα άτομα με αναπηρία να κυκλοφορήσουν, και η ύπαρξή τους δεν γινόταν αντιληπτή (Βελιώτη-Γεωργοπούλου και Τουντασάκη, 43-49σσ., 1997).

Η παροχή πρόσβασης σε άτομα με σωματική αναπηρία στα μουσεία είναι υψίστης σημασίας για να διασφαλιστεί ότι όλοι μπορούν να απολαύσουν και να ασχοληθούν με τα εκθέματα. Οι προσβάσιμες εγκαταστάσεις όχι μόνο καθιστούν δυνατή τη συμμετοχή των ατόμων σε πολιτιστικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες, αλλά δημιουργούν επίσης μια κοινωνία χωρίς αποκλεισμούς. Τα άτομα με σωματικές αναπηρίες φαίνεται να έχουν υψηλό επίπεδο ενδιαφέροντος για την επίσκεψη μουσείων, αλλά στην πλειοψηφία τους συναντούν εμπόδια που εμποδίζουν την πρόσβασή τους. Σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM, 2017), η έννοια *προσβασιμότητα* αναφέρεται στην «άρση των φυσικών, πνευματικών και συμπεριφορικών εμποδίων που εμποδίζουν την πρόσβαση σε μουσειακούς πόρους και

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

υπηρεσίες». Ως εκ τούτου, τα μουσεία πρέπει να προσπαθήσουν να δημιουργήσουν χώρους χωρίς αποκλεισμούς που να καλύπτουν όλους τους τύπους αναπηριών, συμπεριλαμβανομένων των κινητικών προβλημάτων, των προβλημάτων όρασης και ακοής, ακόμα και των νοητικών και ψυχολογικών προβλημάτων

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^{Ο} : ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ

1.1 Θεωρητικό πλαίσιο

Το εναρκτήριο κεφάλαιο αυτής της διπλωματικής εργασίας είναι το εισαγωγικό, στο οποίο θα παρουσιαστούν οι βασικές έννοιες γύρω από τις οποίες θα πραγματοποιηθεί και η αντίστοιχη έρευνα. Είναι πρωτεύον να τεθούν εξαρχής οι όροι που θα απασχολήσουν την διεξαγωγή της μελέτης καθώς μόνο χάρη σ' αυτούς θα είναι σε θέση ο εκάστοτε αναγνώστης να αντιληφθεί άμεσα και ολοκληρωμένα το θέμα που πραγματεύεται. Αποτελεί ουσιαστικά το θεματικό πλαίσιο της εργασίας.

Στην παρούσα εργασία, η οποία θα ασχοληθεί γύρω από τα ζητήματα της πρόσβασης και της προσβασιμότητας στους χώρους των μουσείων, οι απαραίτητοι ορισμοί που πρέπει να διερευνηθούν είναι οι εξής:

- Μουσεία και χώροι πολιτισμού
- Πρόσβαση και προσβασιμότητα
- Άτομα με ειδικές ανάγκες

1.1.1 Μουσεία και χώροι πολιτισμού

Όλοι νομίζουν ότι ξέρουν τι είναι **«μουσείο»**, αλλά τα όρια αυτού του ορισμού εξελίσσονται συνεχώς. Η έννοια του «μουσείου» διαφέρει σημαντικά, μερικές φορές εντελώς, από το ένα ίδρυμα στο άλλο, από τη μια χώρα στην άλλη, από τον έναν πολιτισμό στον άλλο και από τη μια γλώσσα στην άλλη (Brown and Mairesse, 2018) ενώ ταυτόχρονα είναι και μια έννοια η οποία αποκτά διαρκώς νέους ορισμούς καθώς εξελίσσεται με το πέρας του χρόνου.

Σύμφωνα με το καταστατικό του ICOM, ο νέος ορισμός του Μουσείου που αποδίδεται είναι: «*Το μουσείο είναι ένας μόνιμος, μη κερδοσκοπικός οργανισμός, στην υπηρεσία της κοινωνίας, ο οποίος ερευνά, συλλέγει, συντηρεί, ερμηνεύει και εκθέτει τεκμήρια υλικής και άυλης κληρονομιάς. Ανοιχτά και προσβάσιμα στο κοινό, χωρίς αποκλεισμούς, τα μουσεία προάγουν την ποικιλομορφία και την αειφορία. Λειτουργούν και επικοινωνούν με επαγγελματική δεοντολογία και με την συμμετοχή των κοινοτήτων, προσφέροντας ποικίλες εμπειρίες με σκοπό την εκπαίδευση, την ψυχαγωγία, τον αναστοχασμό και τη διάδοση της γνώσης.*» (ICOM Definition of a Museum, 2022).

Το μουσείο εξ ορισμού, δηλαδή, είναι ένας φορέας ο οποίος είναι αφιερωμένος στο να υπηρετεί την κοινωνία και είναι ανοικτό στο κοινό. Ερευνά, αποκτά, συντηρεί, γνωστοποιεί

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

και κυρίως εκθέτει τις υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία. Αυτός ο ορισμός, ο οποίος δίνει έμφαση στον κοινωνικό ρόλο του μουσείου, είναι αποτέλεσμα διεργασιών στους κόλπους της μουσειολογίας στη δεκαετία του ’60 (Βελιώτη-Γεωργοπούλου και Τουντασάκη, 1997).

Κάνοντας μια αναδρομή στην ιστορία του μουσείου, μπορεί να γίνει εύκολα διακριτή η εξέλιξή του ανά τους αιώνες σε ποικίλους τομείς: στον κοινωνικό και τον πολιτικό τομέα, στην οικονομία ενός κράτους ή ενός τόπου, στην εκπαιδευτική σημασία που απέκτησε και κυρίως στην εξέλιξή του στους τομείς της κουλτούρας, των ηθών και του πολιτισμού (Γκαζή, 1999).

Η έννοια του μουσείου έχει συνδεθεί έντονα, ήδη από την αρχαιότητα, με την ανάγκη του ανθρώπου να συλλέγει και να συγκεντρώνει αντικείμενα σε ναούς, ανάκτορα και άλλα ιερά ή βασιλικά κτίρια. Ωστόσο, η πρώτη μορφή Μουσείου, όπως αυτό το γνωρίζουμε σήμερα, προκύπτει στην Ευρώπη κατά την εποχή της Αναγέννησης. Πρόκειται για ιδιωτικές συλλογές αριστοκρατών του 16ου και 17ου αιώνα, οι οποίες δεν είχαν κάποιο συγκεκριμένο σύστημα ταξινόμησης. Πρόσβαση σε αυτές τις συλλογές είχαν όσοι ανήκαν στην ανώτερη κοινωνική τάξη, δηλαδή οι αριστοκράτες και οι έμποροι. Οι συλλογές αυτές πρέσβευαν μια πρώτη προσπάθεια των ανθρώπων να γνωρίσουν τον ως τότε γνωστό κόσμο (Καρούνη, 2022).

Την εποχή αυτή φάνηκε ότι ο παραδοσιακός τύπος μουσείου, το «μουσείο-ναός του αντικειμένου» που συγκέντρωνε αντικείμενα καθαρά με βάση τα αισθητικά κριτήριά τους και απευθυνόταν σε ένα περιορισμένο κοινό, δεν ήταν σε θέση να διαδραματίσει σημαντικό πολιτιστικό ρόλο και δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στις ανάγκες που επέβαλλε η νέα κοινωνική πραγματικότητα. Στην πορεία, όμως, των χρόνων τα μουσεία αναθεώρησαν τη σχέση τους με το κοινό και επεδίωξαν να διευρύνουν τις επαφές τους με το κοινωνικό σύνολο στο οποίο ανήκουν, καταφεύγοντας σε νέες μεθόδους για να το προσεγγίσουν. Καθιερώθηκαν νέοι τρόποι οργάνωσης και έκθεσης του μουσειακού υλικού, τονίστηκε ο παιδαγωγικός χαρακτήρας του μουσείου και δόθηκε περισσότερη έμφαση στην οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, ώστε οι επισκέπτες κάθε ηλικίας να έρχονται σε επαφή με τα ίδια τα αντικείμενα, να ψυχαγωγούνται και να διδάσκονται μέσα από αυτά (Βελιώτη-Γεωργοπούλου και Τουντασάκη, 1997).

Στον σημερινό κόσμο της παγκόσμιας μετανάστευσης και των δημογραφικών αλλαγών, οι προσδοκίες του κοινού από τα μουσεία αλλάζουν συνεχώς, όπως δείχνουν πολλές μελέτες για το μέλλον των μουσείων. Είναι αυτονόητο ότι το μουσείο που περιγράφεται στον ορισμό του 2007 ήταν ακόμη σε μεγάλο βαθμό ευρωπαϊκής προέλευσης και από μια εποχή αποικιακής επέκτασης. Επιπλέον, σε ολόκληρο τον κόσμο ο κοινωνικός ρόλος των μουσείων κερδίζει δυναμική και τα τελευταία χρόνια παρατηρείται η ανάπτυξη νέων, πειραματικών μουσείων που

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

αμφισβητούν τον κανόνα και μας ωθούν να ρωτήσουμε αν μπορούμε ακόμα να επιμείνουμε στο να είναι το μουσείο ένας μόνιμος «θεσμός» και όχι ένας πιο περιεκτικός τύπος οργάνωσης και αν η φράση «στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της» αρκεί για να προκαλέσει τον ρόλο που έπαιξαν τα μουσεία της νέας χιλιετίας (Brown and Mairesse, 2018). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αντίφασης με τον «καθιερωμένο θεσμό» του μουσείου αποτελεί η ριζοσπαστική ιδέα για την ίδρυση του «Μουσείου του μέλλοντος» στο Ντουμπάι, στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Αποτελεί κοιτίδα πρωτοπορίας και καινοτομίας. Εγκαινιάστηκε στις 22 Φεβρουαρίου 2022 και ο βασικός στόχος του συγκεκριμένου μουσείου είναι να «δείξει» το μέλλον και όχι το παρελθόν στους επισκέπτες του. Η περιήγηση ξεκινάει από πάνω προς το κάτω και έχει συνολικά 5 ορόφους. Η ιδέα είναι να δημιουργήσει λύσεις για τα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίζουν οι πόλεις στο μέλλον. Ουσιαστικά, τους μαζεύει όλους κάτω από την ίδια στέγη, σχεδιαστές, αρχιτέκτονες, μηχανικούς και πολλές άλλες ακόμη ειδικότητες, ενώ υποστηρίζει νέες εφευρέσεις και εγχειρήματα (museumofthefuture.ae, 2022)

Κάνοντας αναδρομή στην ιστορία του θεσμού του μουσείου αντλούμε πληροφορίες για τα πρώτα σύγχρονα μουσεία, όπως το μουσείο του Καπιτωλίου στη Ρώμη, το οποίο ιδρύθηκε το 1471 και στεγάζει μια συλλογή κλασικών αρχαιοτήτων (Encyclopedia Britannica, 2013), ενώ κατά τους επόμενους αιώνες ιδρύθηκαν και άλλα μουσεία σε όλη την Ευρώπη, όπως η πινακοθήκη Ουφίτσι στη Φλωρεντία το 1581 και το Λούβρο στο Παρίσι το 1793. Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, η ιδέα του μουσείου εξαπλώθηκε σε άλλα μέρη του κόσμου συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Πολιτειών. Το αμερικανικό μουσείο φυσικής ιστορίας στη Νέα Υόρκη, το οποίο άνοιξε το 1869, ήταν ένα από τα πρώτα μεγάλα μουσεία της χώρας (The Editors of Encyclopedia Britannica, 2018). Τον 20ό αιώνα τα μουσεία εξελίχθηκαν για να γίνουν πιο διαδραστικά και εκπαιδευτικά, με εκθέματα και προγράμματα σχεδιασμένα να προσελκύουν επισκέπτες κάθε ηλικίας και υποβάθρου. Εκτός από τα παραδοσιακά μουσεία τέχνης και ιστορίας, εμφανίστηκαν νέοι τύποι μουσείων, όπως μουσεία επιστήμης, παιδικά μουσεία και μουσεία αφιερωμένα σε συγκεκριμένα θέματα ή πολιτιστικές ομάδες. Σήμερα, τα μουσεία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διατήρηση και την ερμηνεία της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, παρέχοντας ευκαιρίες εκπαίδευσης στο κοινό και συμβάλλοντας στην πολιτιστική και οικονομική ζωτικότητα των κοινοτήτων τους (Weil, 2002).

Τα εγκαίνια νέων τύπων μουσείων, συχνά σύγχρονης τέχνης και θεαματικής αρχιτεκτονικής, συμμετείχαν σε μια νέα αστική δυναμική. Ο θρίαμβος ορισμένων οικονομικών αγορών και «πρωταγωνιστικών» μουσείων όπως το Guggenheim Bilbao, που σχεδίασε ο Frank Gehry, γεννήθηκε από μια λογική εντελώς αντίθετη με αυτή του ολοκληρωμένου μουσείου. Σε αυτό το πλαίσιο, ο μαζικός τουρισμός και η έλξη των «δημιουργικών βιομηχανιών» στις

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

νεοφιλελεύθερες αγορές ήταν προνομιούχος έναντι του κοινωνικού ρόλου. Αυτές οι αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο γινόταν αντιληπτός ο ρόλος του μουσείου συνέβαιναν ακόμη και πριν από την οικονομική κρίση του 2007, η οποία είχε σημαντικό αντίκτυπο στα μουσεία και σηματοδότησε μια καμπή όσον αφορά όχι μόνο τον σημερινό τους ρόλο αλλά και τη μελλοντική τους αποστολή. Αυτές οι τάσεις μπορούν να φανούν σε μελέτες για τις προοπτικές μουσείων, μελέτες που προβλέπουν, κυρίως, μια γενική μείωση της παρέμβασης των δημοσίων αρχών στον κόσμο των μουσείων και την ανάπτυξη συνεργασιών και εργασίας με κοινότητες. Για άλλη μια φορά, ο σύνδεσμος μεταξύ του μουσείου και της κοινότητάς του βρίσκεται στο επίκεντρο (Brown and Mairesse, 2018).

Ο πολιτισμός θεωρείται συστατικό στοιχείο της ταυτότητας ενός κοινωνικού συνόλου, ενώ έχει αναμφισβήτητα πολιτική σημασία τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Τα κράτη αποδίδουν ιδιαίτερη βαρύτητα στη διαφύλαξη και την ενεργή προβολή τους. Στις κοινωνίες μας, ο πολιτισμός συνδέεται στενά με την αντίληψη που έχουμε για τον κόσμο και τον άνθρωπο, και ειδικότερα για τη συλλογική πορεία της ανθρωπότητας προς την κατάκτηση όλο και υψηλότερων επιπέδων πνευματικής καλλιέργειας για πλουσιότερη πνευματική ζωή.

Τα πολιτιστικά αγαθά οδηγούν στην ανάπτυξη και την καλλιέργεια της προσωπικότητας και ανάγονται σε ατομικό δικαίωμα το οποίο η κοινωνία οφείλει να εξασφαλίσει. Η άνοδος του βιοτικού επιπέδου συνοδεύτηκε από τον περιορισμό του χρόνου εργασίας και την αύξηση του ελεύθερου χρόνου. Το Μουσείο δεν είναι πια, όπως παλαιότερα, μια απλή συλλογή παραδόξων και εξωτικών πραγμάτων ούτε μια απλή εμπράγματη μαρτυρία της ιστορίας ενός τόπου ή της πορείας της ανθρωπότητας. Πλέον υπάρχουν πάρα πολλά είδη μουσείων, πέρα από αυτά στα οποία εκτίθενται αρχαιολογικά ευρήματα, επομένως η έννοια του μουσείου έχει διευρυνθεί. Ανταποκρίνεται καλύτερα στις νέες ανάγκες που έχουν προκύψει στην κοινωνία (Bennett, 1995).

Γίνεται εύκολα αντιληπτή η σημασία που έχει λάβει ο ρόλος του μουσείου στις κοινωνίες μας ως πολιτιστικός θεσμός, και η ποικιλομορφία του αποδεικνύει την ικανότητα του θεσμού να προσαρμόζεται σε νέες ανάγκες και συνθήκες. Το γεγονός ότι ο θεσμός αυτός διατηρείται από το παρελθόν και διαρκώς εξελίσσεται και προσαρμόζεται αποδεικνύει πως όντως ικανοποιεί κάποιες ανάγκες της κοινωνίας. Όποια μορφή και αν έχει λάβει, το μουσείο εξακολουθεί να ικανοποιεί δύο βαθιά ανθρώπινες ανάγκες: την ανάγκη για ικανοποίηση της περιέργειας και κατάκτηση της γνώσης και την ανάγκη της εμπέδωσης της συλλογικής ταυτότητας των κοινωνικών συνόλων (Βελιώτη-Γεωργοπούλου και Τουντασάκη, 1997).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

1.1.2 Πρόσβαση και προσβασιμότητα

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να δώσουμε τον ετυμολογικό ορισμό των λέξεων «πρόσβαση» και «προσβασιμότητα» οι οποίες θα αποτελέσουν τον κεντρικό θεματικό άξονα της παρούσας εργασίας.

Πρόσβαση: 1. ο τόπος, η θέση, η δίοδος, το πέρασμα από όπου μπορεί κανείς να πλησιάσει κάπου **2.** για ό,τι μας φέρνει πιο κοντά σε κάτι για να το γνωρίσουμε ή να το καταλάβουμε· το πλησίασμα, η προσέγγιση (Πύλη για την ελληνική γλώσσα, 2023)

Προσβασιμότητα: η ιδιότητα του προσβάσιμου· η δυνατότητα που δίνεται σε κάποιον να έχει πρόσβαση σε ένα χώρο ή δικτυακό τόπο (Wiktionary.org, 2023).

Η λέξη «πρόσβαση» αναφέρεται στη δυνατότητα να έχει κάποιος πρόσβαση ή είσοδο σε έναν χώρο, σε μια υπηρεσία ή σε ένα σύστημα. Είναι συχνά συνδεδεμένη με τον τρόπο με τον οποίο κάποιος μπορεί να φτάσει ή να μπει κάπου. Από την άλλη πλευρά, η λέξη «προσβασιμότητα» αναφέρεται στην ικανότητα ή δυνατότητα πρόσβασης για όλους, συμπεριλαμβανομένων ατόμων με αναπηρίες. Επικεντρώνεται στον σχεδιασμό και τις πρακτικές που εξασφαλίζουν ότι οι πόροι είναι προσβάσιμοι για όλες τις κατηγορίες ατόμων, ανεξαρτήτως των διαφορετικών αναγκών τους (Χριστοφή, 2013).

Η ενδογενής διαφορά μεταξύ τους είναι ότι η «πρόσβαση» είναι μια ευρύτερη έννοια που αναφέρεται στο γεγονός της εισόδου ή της δυνατότητας εισόδου, ενώ η «προσβασιμότητα» επικεντρώνεται στο να καθιστά κάτι προσβάσιμο για όλους, με έμφαση στην περίπτωση ατόμων με αναπηρίες.

Η ειδοποιός διαφορά είναι ότι, ενώ η «πρόσβαση» είναι πιο γενική και μπορεί να αναφέρεται σε διάφορους τύπους εισόδου, η «προσβασιμότητα» έχει μια συγκεκριμένη επικέντρωση στην εξασφάλιση ότι κάτι είναι προσβάσιμο για όλες τις ομάδες, περιλαμβανομένων ατόμων με αναπηρίες.

Ανθρώπινα δικαιώματα είναι τα δικαιώματα που ανήκουν σε ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων απλώς και μόνο επειδή είναι άνθρωποι, ή ως συνέπεια της εγγενούς ανθρώπινης ευαλωτότητας ή επειδή είναι απαραίτητα για τη δυνατότητα μιας δίκαιης κοινωνίας. Αναφέρονται σε μια ευρεία συνέχεια αξιών ή δυνατοτήτων που θεωρούνται ότι ενισχύουν την ανθρώπινη δράση ή προστατεύουν τα ανθρώπινα συμφέροντα και δηλώνονται ότι είναι παγκοσμίου χαρακτήρα, και διεκδικούνται για όλα τα ανθρώπινα όντα, παρόντα και μέλλοντα (Weston, 2019).

Η πρόσβαση ανήκει εδώ και χρόνια στα θεμελιώδη δικαιώματα του κάθε ανθρώπου που προστατεύονται με κάθε τρόπο από τους ανθρώπινους νόμους. Προκειμένου να επιτευχθεί η

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ισότητα και η δίκαιη συμβίωση όλων των διαφορετικών ανθρώπων πρέπει να γίνονται πάντοτε σεβαστές οι ποικίλες διαφορετικές ανάγκες και η πολιτεία με τους αρμόδιους φορείς της να φροντίζει για την ικανοποίηση αυτών (hellenicparliament.gr, 2001). Είναι μια κοινή παρατήρηση ότι τα ανθρώπινα όντα παντού απαιτούν την συνειδητοποίηση διαφορετικών αξιών ή ικανοτήτων για να εξασφαλίσουν την ατομική και συλλογική τους ευημερία. Είναι επίσης μια κοινή παρατήρηση ότι αυτή η απαίτηση συχνά παραμελείται από κοινωνικές και φυσικές δυνάμεις, με αποτέλεσμα την εκμετάλλευση, την καταπίεση, τη δίωξη και άλλες μορφές στέρησης (Χριστοφή, 2013).

Ιστορικά, τα κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα απαιτούν περισσότερο την παρέμβαση παρά την αποχή του κράτους με σκοπό τη διασφάλιση της δίκαιης παραγωγής και διανομής των αξιών ή των δυνατοτήτων που εμπλέκονται. Ενδεικτικά είναι μερικά από τα δικαιώματα που ορίζονται στα άρθρα 22-27 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όπως, για παράδειγμα, το δικαίωμα σε ανάπαυση και αναψυχή ή το δικαίωμα στην εκπαίδευση (Weston, 2019).

Στην αρκετά πρόσφατη ιστορία του ανθρώπου υπήρχαν νόμοι που απαγόρευαν την είσοδο των έγχρωμων ανθρώπων ή επέτρεπαν μόνο την περιορισμένη είσοδό τους σε ξεχωριστά για αυτούς διαμορφωμένους χώρους. Για ακόμα μια φορά γίνεται έντονα διακριτό το φαινόμενο της κοινωνικής διάκρισης και του ρατσισμού. Χρειάστηκαν, σε κάποιες περιπτώσεις, ακόμα και ακραία μέσα (π.χ. Αμερικανικός εμφύλιος πόλεμος) για να διαμαρτυρηθούν τα θύματα αυτών των φαινομένων και για να διεκδικήσουν την νόμιμη εδραίωση των δικαιωμάτων τους. Ο άνθρωπος όμως εξελίχθηκε και διέκρινε την καταπάτηση ουσιωδών δικαιωμάτων. Περνώντας ο χρόνος, διακρίνεται στα έργα του η διαρκής προσπάθεια να εξαλειφθούν όλα τα εμπόδια και να ξεπεραστούν όλες οι δυσκολίες έτσι ώστε βήμα-βήμα να φτάνει όλο και πιο κοντά στον τελικό στόχο: σε μια ζωή ίση και δίκαιη για όλους (Γκαζή, 2009).

Ας αναφέρουμε για παράδειγμα τα μουσεία. Δημιουργούμε ένα προφίλ επισκεπτών με βάση την ηλικία, τη φυλή, το φύλο, την εκπαίδευσή τους, την κοινωνική τους θέση και την οικονομική τους κατάσταση. Αλλά λιγότερη προσοχή δίνεται στη δημιουργία ενός προφίλ για τις ομάδες των ατόμων εκείνων, τα οποία αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας, γενετήσια ή επίκτητα. Αυτά τα προβλήματα υγείας μπορεί να είναι είτε κινητικά είτε αισθητηριακά ή ακόμα και προβλήματα νοημοσύνης. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες (ΑμεΑ) αποτελούν μια κατηγορία της κοινωνίας η οποία είναι η λιγότερο εκπροσωπημένη ομάδα και για την οποία γίνεται ο λιγότερος σχεδιασμός και προγραμματισμός και έχουν τη λιγότερη πρόσβαση και συμμετοχή (Γκαζή, 2009). Χρειάζεται να σκεφτόμαστε από την οπτική αυτών των ατόμων προκειμένου να κατανοήσουμε καλύτερα τις ανάγκες τους και να προσδιορίσουμε την ταυτότητά τους.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Προκειμένου δηλαδή να διαμορφώσουμε το δικό τους προφίλ (Richardson and Kletchka, 2022).

Στα μουσεία συχνά η πρόσβαση συνοψίζεται στην ύπαρξη ράμπας, συστημάτων ήχου και ταινίες (Youngblood et all, 2017). Αλλά το ερώτημα είναι τι κάνει το προσωπικό *με* αυτούς τους επισκέπτες παρά απλά *για* αυτούς; Στόχος είναι η επίτευξη της δίκαιης και απελευθερωμένης πρόσβασης για όσους επιθυμούν να αποκτήσουν και να κατακτήσουν μια εμπειρία στο μουσείο. Στόχος είναι η συλλογική πρόσβαση. Να γίνει επικέντρωση στο σχεδιασμό των χώρων, στις πρακτικές, στην παιδαγωγική και την κατάλληλη κατάρτιση του προσωπικού (Richardson and Kletchka, 2022, Αργυρόπουλος και Κατσαντώνη, 2020).

Χρησιμοποιούμε μαζικά τον όρο ανάπηροι, ενώ στην πραγματικότητα υπάρχουν ποικίλες κατηγορίες αναγκών των ανθρώπων. Είναι σημαντικό να βάζουμε την προσωπικότητα του ατόμου πριν από την αναπηρία του. Να μην είναι αυτή που τον καθορίζει. Να μην ταυτίζεται το άτομο με την αναπηρία του. Η αναπηρία παρουσιάζεται ως πρόβλημα, και μάλιστα ως ατομικό πρόβλημα. Υπάρχουν ωστόσο πολλά κοινωνικά και πολιτιστικά εμπόδια (Richardson and Kletchka, 2022). Είναι πάρα πολύ σημαντικό να καταλάβουμε πως το κάθε σώμα και ο κάθε νους βιώνουν διαφορετικά τις διαστάσεις του χώρου και του χρόνου.

Μέχρι το πολύ πρόσφατο παρελθόν τα άτομα με ειδικές ανάγκες ήταν αδύνατο να προσπελάσουν το μουσειακό χώρο. Το πρόβλημα έγινε ορατό και όλο και περισσότεροι οργανισμοί και φορείς παίρνουν πρωτοβουλίες και προσπαθούν να δώσουν λύσεις προκειμένου να ξεπεραστούν αυτά τα εμπόδια. Συχνά οι εκπαιδευτές στα μουσεία λαμβάνουν υπόψη τους την προσβασιμότητα μόνο μέσω της φυσικής πρόσβασης, αλλά δεν αναλογίζονται αν τα όσα εκτίθενται στο μουσείο γίνονται κατανοητά και προσβάσιμα για την αντίληψη όλων των ατόμων. Ακόμα και αν δεν είναι όλοι οι χώροι ενός μουσείου προσβάσιμοι προς όλα τα άτομα, είναι εφικτό οι χώροι στους οποίους μπορούν να εισέλθουν να τους προσφέρουν μια πιο έντονη και δυναμική εμπειρία (Γκαζή, 2009). Δεν θα έπρεπε να είναι στόχος η «πρόσβαση» χωρίς αντίκρισμα σε μια πιο ανθρώπινη έννοια. Στόχος είναι η πρόσβαση προκειμένου να επιτευχθεί μέσω αυτής απελευθέρωση, σύνδεση, δικαιοσύνη, αγάπη και κοινότητα (Βελιώτη-Γεωργοπούλου και Τουντασάκη, 1997).

Απαιτείται προσέγγιση της προσβασιμότητας μέσω των τεχνών ακτιβισμού, της συγγραφής και του σχεδίου. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζουν αρκετά προβλήματα κοινωνικής διάκρισης και ρατσισμού. «Αν διαβάσουμε ένα κτίριο, τι θα μας αποκαλύψει για την αξία που αποδίδει στους πολίτες;». Η κατανόηση για την προσβασιμότητα και την αναπηρία μπορεί να εμπλουτιστεί από τα ίδια τα άτομα που έχουν αναπηρία και είναι οι ειδικοί να απαντούν σε σχετικά ερωτήματα (Richardson and Kletchka, 2022).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Συνήθως τα άτομα με προβλήματα πρόσβασης δεν καλούνται καν να συμμετέχουν στη διαδικασία αυτή της επίλυσης των προβλημάτων. Δεν καλούνται να συμμετέχουν στο σχεδιασμό προσβασιμότητας. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τα ίδια τα άτομα με ειδικές ανάγκες είναι οι ειδικοί για την επίλυση προβλημάτων και όχι μόνο οι ακαδημαϊκοί. Αυτοί θα μπορέσουν να καθοδηγήσουν το σχεδιασμό και να ευαισθητοποιήσουν το κοινό. Η λύση στην προσβασιμότητα δεν είναι η απομόνωση των ατόμων με ειδικές ανάγκες ή η εξυπηρέτηση μόνο μέσω των ψηφιακών μέσων και χώρων (Andrade et all, 2012).

Παρατηρείται αυξημένη ευαισθητοποίηση από τη μεριά των μουσείων καθώς έχουν αρχίσει εντατικές συζητήσεις αναφορικά με τη συμπερίληψη ενός νέου κοινού, την ισότιμη πρόσβαση, τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της πρόσβασης και τους τρόπους άρσης των διαφορετικών εμποδίων στην πρόσβαση. Γίνονται προτάσεις για ενέργειες οι οποίες θα παρέχουν στα άτομα με αναπηρίες ίσες δυνατότητες και ευκαιρίες απόλαυσης των πολιτιστικών αγαθών, θα συμβάλλουν στη διεύρυνση των γνώσεων και εν τέλει στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους (Αργυρόπουλος και Κατσαντώνη, 2020).

Δέουσα καθίσταται η υιοθέτηση της φιλοσοφίας του καθολικού σχεδιασμού. Ο καθολικός σχεδιασμός ή σχεδιασμός για όλους έχει τις ρίζες του στις κοινωνικές αλλαγές που παρατηρήθηκαν κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα. Ο καθολικός σχεδιασμός είναι ανθρωποκεντρικός και έχει ως στόχο την μεγαλύτερη δυνατή πρόσβαση σε όλους τους χώρους του πολιτισμού, ενθαρρύνοντας έτσι τη συμμετοχή σε όλες τις δραστηριότητες. Μέσω του καθολικού σχεδιασμού, το κοινό, δηλαδή το κάθε άτομο ξεχωριστά, έχει τη δυνατότητα, με αξιοπρέπεια και αυτονομία, να έχει πρόσβαση σε μια ευέλικτη και απλή χρήση του χώρου, πρόσβαση σε μια αντιληπτή πληροφορία και υπάρχει ανοχή στο λάθος. Τέλος, μέσω του καθολικού σχεδιασμού υπάρχει πρόνοια προκειμένου να απαιτείται χαμηλή σωματική προσπάθεια για την πρόσβαση του ατόμου (Αργυρόπουλος και Κατσαντώνη, 2020).

Σύμφωνα με την τελευταία έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την ΕΛΣΤΑΤ κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2002, προκύπτει ότι υπάρχει ένα ποσοστό 18,2% του ελληνικού πληθυσμού που αντιμετωπίζει κάποιο μόνιμο πρόβλημα υγείας (σάκχαρο, καρδιοπάθειες, αυτοάνοσο κ.λπ.) ή πάσχει από κάποιας μορφής αναπηρία, και περισσότερα από τα μισά άτομα έχουν ηλικία άνω των 65 ετών (ΕΛΣΤΑΤ, 2002).

Μια επίσης μεγάλη κατηγορία πολιτών είναι τα εμποδιζόμενα άτομα στα οποία συμπεριλαμβάνονται και τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Είναι τα άτομα που γενικά αντιμετωπίζουν δυσχέρειες στην αυτόνομη διαβίωση και διακίνηση. Εκτός από τα άτομα με ειδικές ανάγκες, εμποδιζόμενα είναι και τα παιδιά, οι έγκυες και οι υπερήλικες. Ειδικά όσον

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

αφορά τα ΑμεΑ που έχουν κινητικές αναπηρίες, χωρίζονται σε περιπατητικούς ανάπηρους και σε άτομα με αμαξίδια (De Backer et all, 2014).

Από τη διεθνή εμπειρία προκύπτει ότι ένα ποσοστό περίπου 10% έως 12% του πληθυσμού μιας χώρας είναι άτομα με ειδικές ανάγκες ενώ στα εμποδιζόμενα άτομα αντιστοιχεί ένα ποσοστό περίπου 25%, δηλαδή ένας στους τέσσερις πολίτες, δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει την αστική υποδομή με αποτέλεσμα την περιθωριοποίησή του. Με την εφαρμογή σύγχρονων προδιαγραφών και σχεδιάζοντας το δομημένο περιβάλλον είναι δυνατόν να άρουμε αυτή την ανισότητα που εμποδίζει τους ανθρώπους με ειδικές ανάγκες. Σχεδιάζοντας για άτομα με ειδικές ανάγκες σχεδιάζουμε για όλους ένα περιβάλλον πιο φιλικό, ασφαλές, ευχάριστο και άνετο (consilium europa, 2022).

Στη χώρα μας ουσιαστική συμβολή στη βελτίωση της πρόσβασης στα κτίρια αποτέλεσε ο γενικός οικοδομικός κανονισμός του 1985, ο οποίος προβλέπει την ύπαρξη κατάλληλων ανελκυστήρων και κεκλιμένων επιπέδων ώστε να διευκολύνεται η πρόσβαση όλων των πολιτών. Τα μουσεία έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα, ίσως και περισσότερο από άλλα δημόσια και πολιτιστικά κτίρια. Αποτελούν το κριτήριο αξιολόγησης του πολιτιστικού και κοινωνικού επιπέδου μιας χώρας (Νόμος 1577, 1985).

Η προσβασιμότητα ατόμων με αναπηρίες αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα, όπως αναγνωρίζεται τόσο από το Ελληνικό Σύνταγμα όσο και από διεθνείς συνθήκες. Στην Ελλάδα, ο Νόμος 4488/2017 διασφαλίζει ότι δημόσιες και ιδιωτικές αρχές υποχρεούνται να αφαιρούν εμπόδια και να τηρούν τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού, προκειμένου να εξασφαλίζεται η προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρίες σε υποδομές και υπηρεσίες. Ο νόμος προβλέπει τη λήψη εύλογων προσαρμογών που δεν επιβαρύνουν υπερβολικά τους φορείς, ώστε να διασφαλιστεί η ισότιμη συμμετοχή των ΑμεΑ στην κοινωνική ζωή (Ν. 4488/2017, άρθρα 61-63). Επιπλέον, η Ελλάδα έχει κυρώσει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, η οποία θέτει παγκόσμια πρότυπα για την ένταξη και την ισότιμη μεταχείριση των ΑμεΑ (Ν. 4074/2012).

Η λειτουργία των μουσείων συνδέεται στενά με το δημόσιο χαρακτήρα τους. Το μουσείο είναι ένα κτίριο που εκτός από τις αποθήκες και τους χώρους υπηρεσίας πρέπει να παρέχει απόλυτη πρόσβαση στο κοινό, ενώ σαν θεσμός δίνει όλο και μεγαλύτερη σημασία σε ότι αφορά τη διάθεση του ελεύθερου χρόνου των πολιτών. Τα μουσεία για να είναι σε όλους προσιτά πρέπει να διαθέτουν τις εξής προδιαγραφές:

- Να υπάρχουν θέσεις στάθμευσης αποκλειστικά για ΑμεΑ που να αποτελούν το 5% των συνολικά διατιθέμενων. Οι θέσεις αυτές να έχουν τις κατάλληλες διαστάσεις, να

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

βρίσκονται κοντά στην είσοδο του κτιρίου και μεταξύ της θέσης στάθμευσης και της εισόδου να μην υπάρχουν άλλα εμπόδια.

- Να υπάρχει ελεύθερος χώρος στάσης μικρού αυτοκινήτου μπροστά στην είσοδο.
- Μία τουλάχιστον είσοδος του κτιρίου, κατά προτίμηση η κύρια, να είναι κατάλληλη για τα άτομα με αμαξίδια. Κοντά στην είσοδο να υπάρχει χώρος όπου διατίθενται αμαξίδια σε όσους επισκέπτες το ζητήσουν.
- Σε όλους τους κοινόχρηστους χώρους του μουσείου να υπάρχουν κατάλληλες διαδρομές ελάχιστου καθαρού πλάτους 1,5 μέτρου, ελεύθερες εμποδίων. Οι μικρές αλλαγές στάθμης να καλύπτονται εκτός από σκαλοπάτια και από κεκλιμένα επίπεδα μεγίστης κλίσης 5%, ελάχιστου πλάτους 1,5 μέτρο, που να διαθέτουν τους απαραίτητους χειρολισθήρες, πλατύσκαλα και αντιολισθητικό δάπεδο. Όταν υπάρχει όροφος, οι ανελκυστήρες είναι απαραίτητοι, ενώ πρέπει να έχουν και τις προβλεπόμενες διαστάσεις. Να υπάρχει άπλετος φωτισμός ώστε να διευκολύνονται οι αμβλύωπες και οι κωφοί.
- Πρέπει να δίνεται έντονη προσοχή στον τρόπο με τον οποίο τοποθετούνται τα εκθέματα στον χώρο ώστε να μην παρεμποδίζουν την κίνηση των ατόμων ανάμεσά τους και να είναι ορατά από όλες τις κατηγορίες επισκεπτών. Επιπλέον οι επεξηγηματικές πινακίδες να είναι κατασκευασμένες από τέτοιο υλικό το οποίο να μην αντανακλά το φως, το κείμενό τους να είναι σύντομο, με μεγάλα γράμματα και να συνοδεύεται από γραφή braille.
- Να υπάρχουν χώροι υγιεινής με διαστάσεις και εξοπλισμό κατάλληλο για άτομα με ειδικές ανάγκες.
- Ο περιβάλλων χώρος να είναι προσεγγίσιμος από όλους, ιδιαίτερα μάλιστα όταν λειτουργεί και ως αρχαιολογικός χώρος.
- Σε κομβικά σημεία να υπάρχει σήμανση ώστε να είναι εύκολα αναγνωρίσιμοι οι χώροι και να γίνεται εύκολα η επιλογή των διαδρομών που μπορεί κάποιος να ακολουθήσει. (Βελιώτη-Γεωργοπούλου και Τουντασάκη, 1997)

1.2 Σκοπός εργασίας

Απώτερο σκοπό της παρούσας εργασίας αποτελεί η ευαισθητοποίηση γύρω από το ζήτημα της ίσης και δίκαιης πρόσβασης όλων των μελών της κοινωνίας στους χώρους του πολιτισμού, όπως αυτοί θα οριστούν αναλυτικά στο παράρτημα 2.1. Οι χώροι αυτοί αποτελούν, μεταξύ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

άλλων, κομμάτι της διαδικασίας αναζήτησης ταυτότητας του ατόμου. Δεδομένου ότι τα άτομα με την οποιουδήποτε είδους αναπηρία αντιμετωπίζουν ήδη σε πολλούς τομείς της ζωής τους τον αποκλεισμό και την αδιάκριτη αντιμετώπιση από τα υγιή μέλη της κοινωνίας, θα ήταν ωφέλιμο να υπάρξει μέριμνα για την πρόσβασή τους σε αυτούς τους χώρους, ώστε να προχωρήσουν με μεγαλύτερη ευκολία στη δική τους προσωπική αναζήτηση ταυτότητας.

Σκοπός, λοιπόν, της εργασίας είναι να εντοπιστούν και να αναγνωριστούν οι ανάγκες που υπάρχουν για την κάθε ξεχωριστή κατηγορία ατόμων με αναπηρία, είτε είναι φυσική είτε αισθητηριακή είτε νοητική-ψυχολογική. Στη συνέχεια, είναι απαραίτητο να εντοπιστούν αντίστοιχα επιτυχημένα παραδείγματα τα οποία θα μπορούσαν να αποδώσουν χρήσιμες πληροφορίες για τις μεθόδους που ακολουθήθηκαν ώστε να υπάρξουν επιθυμητά αποτελέσματα. Τέλος, θα διερευνηθεί το ποια είναι η κατάσταση που επικρατεί τη δεδομένη στιγμή στα μουσεία της ελληνικής πρωτεύουσας, ποια είναι η μέριμνα αναφορικά με το ζήτημα της πρόσβασης και της προσβασιμότητας, δημόσια ή ιδιωτική, και ποιες είναι οι ενέργειες και τα έργα που γίνονται, ώστε να καταλήξουμε στις ελλείψεις που ακόμα υπάρχουν και να διαμορφωθούν προτάσεις για περαιτέρω έρευνα και έργα.

1.3 Η επιστημονική συμβολή

Εφόσον εντοπιστούν τα κενά που υπάρχουν είτε ως προς τη μελέτη της προσβασιμότητας είτε ως προς τα έργα και τις υποδομές που έχουν γίνει θα έχουμε τη δυνατότητα να προχωρήσουμε σε προτάσεις για την κάλυψη αυτών των κενών και να προχωρήσουμε σε προτάσεις για τη βελτιστοποίηση.

Σκοπός, λοιπόν, της εργασίας είναι να εντοπιστούν οι ανάγκες που υπάρχουν για την κάθε ξεχωριστή κατηγορία ατόμων με αναπηρία, είτε είναι φυσική είτε αισθητηριακή είτε νοητική-ψυχολογική. Στη συνέχεια, είναι απαραίτητο να εντοπιστούν αντίστοιχα επιτυχημένα παραδείγματα τα οποία θα μπορούσαν να αποδώσουν χρήσιμες πληροφορίες για τις μεθόδους που ακολουθήθηκαν ώστε να υπάρξουν επιθυμητά αποτελέσματα. Τέλος, θα διερευνηθεί το ποια είναι η κατάσταση που επικρατεί τη δεδομένη στιγμή στα μουσεία της ελληνικής πρωτεύουσας, ποια είναι η μέριμνα αναφορικά με το ζήτημα της πρόσβασης και της προσβασιμότητας, δημόσια ή ιδιωτική, και ποιες είναι οι ενέργειες και τα έργα που γίνονται, ώστε να καταλήξουμε στις ελλείψεις που ακόμα υπάρχουν και να διαμορφωθούν προτάσεις για περαιτέρω έρευνα και έργα.

1.4 Ερευνητικό ερώτημα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Το βασικό και κύριο ερώτημα της εργασίας αυτής, είναι πολύ ξεκάθαρο και εύκολα αντιληπτό από τον κάθε αναγνώστη. Αυτό δεν θα μπορούσε να είναι άλλο από το κατά πόσο εφαρμόζεται ο όρος της προσβασιμότητας στα μουσεία και κυρίως σε αυτά της Αθήνας, αφού αυτή είναι και η μελέτη περίπτωσής μας. Είναι γεγονός πως τα τελευταία χρόνια έρχεται όλο και πιο έντονα στο προσκήνιο, ειδικά μετά την εμφάνιση του αναπηρικού κινήματος, που παρακίνησε αρκετά ενεργά μεγάλο μέρος της πολιτείας.

Παρόλα αυτά, δεν μπορεί να ειπωθεί ότι αυτό έχει τελειοποιηθεί στο μέγιστο βαθμό, καθώς αναγνωρίζεται ότι χρειάζεται ακόμη αρκετή και ενεργή προσπάθεια όπως και προσωπική δουλειά προκειμένου να διερευνηθούν οι μορφές προσβασιμότητας. Η προσβασιμότητα άλλωστε πρέπει να είναι ταυτόσημη με τον όρο της αυτονομίας, ο κάθε άνθρωπος να είναι αυτόνομος τουλάχιστον σε ότι αφορά στην πρόσβαση σε διάφορες πτυχές της καθημερινότητας (Χριστοφή, 2013)

1.5 Σύντομη περιγραφή της έρευνας

Η σύνθεση μιας έρευνας απαιτεί και την συστηματική προσέγγιση του ζητήματος που έχει αποφασιστεί να μελετηθεί. Αυτό χρειάζεται γιατί θα ανακαλυφθούν καινούργιες πληροφορίες, ο όγκος των οποίων χρειάζεται σωστή διαχείριση και ερμηνεία. Αλλά και επειδή θα επεξεργαστούν και ήδη υπάρχουσες πληροφορίες οι οποίες είναι συνετό να αναλυθούν κατάλληλα. Σε οποιαδήποτε περίπτωση, το απαραίτητο συστατικό είναι η λογική και συνετή ερμηνεία αυτών (Leatherdale, 2017).

Έτσι, για την συγκεκριμένη έρευνα αποφασίστηκε ότι η πιο κατάλληλη μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί είναι αυτή της ποιοτικής μεθόδου. Με την χρήση του ερευνητικού εργαλείου της συνεντεύξεως θα γίνει η συλλογή όλων των απαραίτητων δεδομένων για την διαπεραίωσή της για να αξιολογηθεί και ο βαθμός της προσβασιμότητας στα μουσεία της Αθήνας. Αυτό, γιατί η συγκεκριμένη μέθοδος αποτελεί την πιο περιγραφική και σε βάθος ανάλυση στο τομέα της (Παπαγεωργίου, 1998).

1.6 Περιγραφή επόμενων κεφαλαίων

Έχοντας φτάσει σε αυτό το σημείο και ολοκληρώνοντας το πρώτο εισαγωγικό κεφάλαιο έχουμε παρουσιάσει την θεματική της εργασίας που θα αναλυθεί εκτενώς στα επόμενα κεφάλαια. Μια βασική εικόνα με το τι θα ασχοληθούμε έχει ήδη δοθεί ώστε να κατατοπιστούν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

οι πιθανοί αναγνώστες. Έτσι, λοιπόν, σε αυτό το σημείο θα αναφερθεί εν συντομία τι ακριβώς θα παρουσιαστεί και στα επόμενα κεφάλαια.

Το δεύτερο κεφάλαιο θα αποτελεί ουσιαστικά το εννοιολογικό μέρος. Θα παρουσιαστούν βασικές έννοιες, ορισμοί που θα εμφανιστούν κατά τη διάρκεια της έρευνας, καθώς και τα κινήματα που επέδρασσαν θετικά στην όλη προσπάθεια. Η έννοια της προσβασιμότητας θα αναλυθεί εκτενώς γιατί αποτελεί την βάση ολόκληρης της εργασίας.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα υπάρξει ένας συνδυασμός πληροφοριών ως προς την κοινωνική προσέγγιση του ζητήματος αλλά και διάφορα μέσα και μέθοδοι ως προς την εξυπηρέτηση του κοινού που παρεμποδίζεται καθημερινά λόγω των πιθανών και διάφορων αναπηριών.

Στην μέση ακριβώς της εκπόνησης της εργασίας, στο τέταρτο κεφάλαιο, θα παρουσιαστούν ποια είναι ακριβώς τα ελληνικά δεδομένα, για να δούμε τι είναι αυτό που θα αναζητηθεί κατά την διάρκεια της έρευνας. Φυσικά, θα δούμε και τα διεθνή παραδείγματα που είναι πολύ βασικός παράγοντας και ως προς τη σύγκριση αλλά και για να δοθούν ιδέες και λύσεις.

Στο πέμπτο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν οι προηγούμενες μελέτες έρευνας που αποτέλεσαν και βασική βιβλιογραφία τόσο της εργασίας όσο και της συγκρότησης των ερωτήσεων για τις συνεντεύξεις.

Προχωρώντας στο έκτο κεφάλαιο θα αναλυθεί εκτενώς ολόκληρη η μεθοδολογία της έρευνας. Ποιος είναι ο σκοπός της έρευνας, τα ερευνητικά ερωτήματα, ποια μέθοδος θα ακολουθηθεί και φυσικά θέματα όπως είναι οι πιθανές αδυναμίες της έρευνας, το δείγμα κ.λπ..

Το έβδομο κεφάλαιο θα είναι η ανάλυση της μελέτης περίπτωσης που επιλέχθηκε, δηλαδή τα μουσεία της Αθήνας. Για την ακρίβεια, το κεφάλαιο αυτό θα αποτελέσει όλη την έρευνα και τα αποτελέσματα που θα διεξαχθούν.

Κλείνοντας με το όγδοο και τελευταίο κεφάλαιο θα γίνει μια ανακεφαλαίωση για το τι παρουσιάστηκε συνοπτικά και τα γενικά συμπεράσματα που αποτυπώθηκαν.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^{Ο}: ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

2.1 Αναπηρία και εμποδιζόμενα άτομα

Άτομα με ειδικές ανάγκες ονομάζονται τα άτομα που έχουν μόνιμες ή προσωρινές βλάβες, ανικανότητες, αδυναμίες, αναπηρίες ή συνδυασμό των παραπάνω, που προέρχονται από φυσική, ψυχική ή νοητική ανεπάρκεια (π.χ. παραπληγικοί, τετραπληγικοί, τυφλοί, κωφοί κ.λπ.). Ειδικά, όσον αφορά τα ΑΜΕΑ που έχουν κινητικές αναπηρίες, χωρίζονται σε περιπατητικούς ανάπηρους και σε άτομα σε αμαξίδια.

Εμποδιζόμενα άτομα είναι τα άτομα αυτά που αντιμετωπίζουν δυσκολίες διαβίωσης και διακίνησης. Σ' αυτά περιλαμβάνονται και τα άτομα με ειδικές ανάγκες, καθώς και τα άτομα με μειωμένες ικανότητες. Δηλαδή τα άτομα της τρίτης και τέταρτης ηλικίας, οι έγκυες, τα προεφηβικά άτομα, τα άτομα με ασυνήθεις σωματικές διαστάσεις, οι εθισμένοι σε βλαβερές ουσίες, άτομα που αποπεριθωριοποιούνται, χρησιμοποιούν και αναπτύσσουν τα ταλέντα τους συμμετέχοντας ισότιμα σε όλες τις δραστηριότητες της ζωής, μειώνοντας την εξάρτησή τους από κάποιο άλλο άτομο που στη συνέχεια αποδεσμευόμενο γίνεται πιο παραγωγικό, όσοι χρησιμοποιούν ή οδηγούν οποιουδήποτε τύπου αμαξίδιο, όσοι μεταφέρουν βάρη κ.λπ. (Βελιώτη-Γεωργοπούλου & Τουντασάκη, 1997).

Η **αναπηρία** είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει μια φυσική, γνωστική, πνευματική ή αναπτυξιακή κατάσταση που περιορίζει την ικανότητα ενός ατόμου να εκτελεί καθημερινές δραστηριότητες. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ), οι αναπηρίες επηρεάζουν πάνω από ένα δισεκατομμύριο ανθρώπους παγκοσμίως και ο αριθμός αναμένεται να αυξηθεί καθώς ο παγκόσμιος πληθυσμός γερνάει (WHO, 2022). Τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζουν διάφορες προκλήσεις, όπως εμπόδια στην πρόσβαση, στην εκπαίδευση, την απασχόληση και τις δημόσιες υπηρεσίες, καθώς και το κοινωνικό στίγμα και τις διακρίσεις (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2022). Η έννοια της αναπηρίας έχει εξελιχθεί από ένα ιατρικό μοντέλο, το οποίο βλέπει την αναπηρία ως ένα πρόβλημα υγείας που πρέπει να θεραπευθεί ή να διορθωθεί, σε ένα κοινωνικό μοντέλο που αναγνωρίζει την αναπηρία ως κοινωνική κατασκευή που δημιουργείται από περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς φραγμούς (Oliver, 2013). Το κοινωνικό μοντέλο τονίζει τη σημασία της άρσης των φραγμών και της δημιουργίας μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς, όπου τα άτομα με αναπηρία μπορούν να συμμετέχουν πλήρως σε όλες τις πτυχές της ζωής (ΠΟΥ, 2021). Τα άτομα με αναπηρία μπορεί να περιλαμβάνουν άτομα με σωματικές αναπηρίες, όπως κινητικές αναπηρίες, προβλήματα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

όρασης, προβλήματα ακοής, καθώς και γνωστικές και διανοητικές αναπηρίες και καταστάσεις ψυχικής υγείας (CDC, 2021).

Η στατιστική υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Eurostat αναφέρει ότι ένας στους επτά ανθρώπους ηλικίας μεταξύ 15 και 64 ετών έχει δυσκολίες με βασικές δραστηριότητες, όπως με το περπάτημα (4,2% των γυναικών, 3,4% των ανδρών), την όραση (2,1 % των γυναικών, 1,8 % των ανδρών) ή την ακοή (1 % των γυναικών, 1,3 % των ανδρών). Εν τω μεταξύ, μόλις 1%-5% της λογοτεχνίας είναι προσβάσιμη σε τυφλούς και άτομα με προβλήματα όρασης. Αυτές οι τρεις κατηγορίες, **τυφλοί και άτομα με μειωμένη όραση** (εκτιμάται σε 30 εκατομμύρια από την Ευρωπαϊκή Ένωση Τυφλών), **χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων** (υπολογίζεται σε 5 εκατομμύρια) και **κωφοί** (750.000 χρήστες νοηματικής γλώσσας σύμφωνα με την ευρωπαϊκή Ένωση Κωφών) αποτελούν σχεδόν το ήμισυ του συνόλου των ατόμων με αναπηρία (Pasikowska-Schnass, 2019).

Η πρόσβαση σε μουσεία για άτομα με **κινητικές αναπηρίες** έχει γίνει όλο και πιο σημαντικό θέμα τα τελευταία χρόνια. Ένα μουσείο που είναι προσβάσιμο σε όλους παρέχει την ευκαιρία στα άτομα με αναπηρία να βιώσουν την τέχνη, την ιστορία και τον πολιτισμό όπως οποιοσδήποτε άλλος. Σύμφωνα με μια μελέτη του Εθνικού Κέντρου Στατιστικών Υγείας, περίπου 26 εκατομμύρια άνθρωποι στις Ηνωμένες Πολιτείες έχουν κινητικές αναπηρίες. Είναι σημαντικό τα μουσεία να το λαμβάνουν αυτό υπόψη και να διασφαλίζουν ότι οι εγκαταστάσεις τους είναι προσβάσιμες σε όλους. Ωστόσο, παρά τη σημασία της προσβασιμότητας, ορισμένα μουσεία εξακολουθούν να έχουν φυσικά εμπόδια που εμποδίζουν τα άτομα με κινητικές αναπηρίες να συμμετέχουν πλήρως σε εκθέματα και εκδηλώσεις (Wongkongdech et all, 2014).

Άλλο ένα εμπόδιο είναι οι **οπτικές αναπηρίες**. Η όραση ποικίλλει σημαντικά ανάλογα με την ηλικία, την αναπηρία, το περιβάλλον ή την ιδιαίτερη κατάσταση. Μέσα στο χώρο του μουσείου μπορεί να εισέλθουν άτομα με τύφλωση, με κληρονομική απώλεια όρασης, με καταρράκτη ή γλαύκωμα, αμφιβληστροειδήτιδα, τραυματισμούς των ματιών, εκφύλιση της ωχράς κηλίδας ή άτομα που η προσοχή τους αποσπάται από ένα υπερφορτωμένο οπτικό περιβάλλον. Επιπρόσθετα, τα άτομα διαφοροποιούνται στην ικανότητα αντίληψης των οπτικών ερεθισμάτων (Αργυρόπουλος και Κατσαντώνη, 2020).

Το ζήτημα της **ακουστικής αναπηρίας** έχει εξίσου την ίδια βαρύτητα με τα προαναφερόμενα. Υπάρχουν 3 είδη απώλειας ακοής, η αισθητηριακή, η αγώγιμη και η μεικτή. Μπορεί να συμβεί λόγω γενετικών ή κληρονομικών λόγων ή φυσικά να είναι επίκτητη, εξαιτίας κυρίως δραστηριοτήτων της καθημερινής ζωής (όπως η σκοποβολή) έπειτα από μακρόχρονη και μη προφυλαγμένη έκθεση σε δυνατούς ήχους. Φυσικά το άτομο επηρεάζεται σημαντικά

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

καθώς μετέπειτα οι ήχοι που λαμβάνει είναι μη κατανοητοί με αποτέλεσμα να παραπλανάται ο εγκέφαλος αναφορικά με τα ερεθίσματα που λαμβάνει (Peer for progress, 2019).

Τα άτομα με **νοητικές και ψυχολογικές αναπηρίες** είναι εκείνα που έχουν αναπηρίες που επηρεάζουν τη γνωστική ή/και συναισθηματική τους λειτουργία. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει καταστάσεις όπως η διανοητική αναπηρία, η διαταραχή του φάσματος του αυτισμού, η διπολική διαταραχή, η σχιζοφρένεια και η κατάθλιψη, μεταξύ άλλων. Αυτές οι αναπηρίες μπορούν να έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην ικανότητα ενός ατόμου να περιηγείται στον κόσμο και να συμμετέχει σε δραστηριότητες όπως η επίσκεψη σε μουσεία (Βασιλειάδης, 2014).

Τα τελευταία χρόνια, η εστίαση στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και στην προσβασιμότητα έχει αυξηθεί, με τις κυβερνήσεις και τους οργανισμούς να αναγνωρίζουν τη σημασία της δημιουργίας κοινωνιών χωρίς αποκλεισμούς. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (CRPD) είναι μια διεθνής συνθήκη που στοχεύει στην προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με αναπηρία και τη διασφάλιση της πλήρους συμμετοχής τους στην κοινωνία (OHE, 2021). Η CRPD τονίζει τη σημασία της προσβασιμότητας και ζητά την άρση των φραγμών και την παροχή εύλογων διευκολύνσεων για τη διασφάλιση της ίσης πρόσβασης στην εκπαίδευση, την απασχόληση και τις δημόσιες υπηρεσίες. Οι αρχές της CRPD έχουν ενσωματωθεί σε πολλούς εθνικούς νόμους και πολιτικές, όπως ο Νόμος για τους Αμερικανούς με Αναπηρίες (ADA) και ο Νόμος για τις Διακρίσεις για την Αναπηρία (DDA) στο Ηνωμένο Βασίλειο (Οικονόμου & Σπυριδάκης, 2015).

2.2 Στάδια προσβασιμότητας

Για να υπάρχει προσβασιμότητα, απαραίτητο στοιχείο είναι και η ύπαρξη ενός ολοκληρωμένου σχεδιασμού. Ένας ολιστικός δηλαδή σχεδιασμός όπου στο πρόγραμμα που θα έχει δημιουργηθεί θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψιν, δίχως καμία εξαίρεση, το ανώτατο δικαίωμα για συμμετοχή όλων των πολιτών τόσο στην φυσική όσο και στην διανοητική πρόσβαση των ανθρώπων (Γκαζή, 2009). Για να είναι εφικτό να γίνει αυτό, θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά κάποιοι παράγοντες, όπως το να μπορούν όσες το δυνατόν περισσότερες ομάδες να έχουν συμμετοχικότητα. Φυσικά, είναι συνετό οι ποικίλες προτιμήσεις των συμμετεχόντων να μπορούν να καλυφθούν. Αυτό, όμως, θα πρέπει να συνδυάζεται πάντα και με την εύκολη κατανόηση και διαχείριση των παροχών. Η συνοδεία, λοιπόν, πληροφορίων για τον εκάστοτε χρήστη ανεξαρτήτως ικανοτήτων, είναι απαραίτητος οδηγός καθώς σκοπός είναι

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

να μειωθεί και ο παράγοντας της πιθανής ταλαιπωρίας των ατόμων κατά την διάρκεια ασκήσεως της προσπάθειας για πρόσβαση. Φυσικά, παραμονεύει πάντα ο κίνδυνος εμφάνισης σφαλμάτων, αλλά θα πρέπει και σ' αυτή την περίπτωση να είναι υπό έλεγχο προκειμένου να παραμείνει σε χαμηλά επίπεδα (Δέφνερ κ.α., 2020).

Σε σχέση τώρα με τα στάδια της προσβασιμότητας, διακρίνουμε τρία σημαντικά, τα οποία μπορούν να λειτουργήσουν και συνδυαστικά. Ξεκινώντας, πρέπει να αναφερθούν και τα τρία είδη που τα συνοδεύουν: είναι η **φυσική**, η **αντιληπτική** και η **οικειοποιητική** προσβασιμότητα (Δέφνερ κ.α., 2020). Η φυσική προσβασιμότητα σχετίζεται άμεσα με τις αισθήσεις. Με την χρήση αυτών, δηλαδή, το άτομο μπορεί να κινηθεί σε πιθανούς χώρους τόσο σωματικά όσο και αισθητηριακά. Με την αντιληπτική προσβασιμότητα, όπως υποδηλώνει και το όνομα αυτής, το άτομο χρησιμοποιεί την αντίληψη του, προκειμένου να οδηγηθεί στην κατανόηση των διαστάσεων με τις οποίες έρχεται σε επαφή. Τέλος, η οικειοποιητική προσβασιμότητα είναι ουσιαστικά ο συνδυασμός των δύο προαναφερόμενων αφού υπάρχει τόσο η γνώση όσο και η ευχέρεια να κινηθεί στον χώρο. Επιτυγχάνεται, δηλαδή, όταν ο επισκέπτης του μουσείου κάνει κτήμα του την πληροφορία που δέχθηκε κατά την περιήγησή του στο χώρο του μουσείου χρησιμοποιώντας όλες του τις αισθήσεις. (Χριστοφή, 2013).

Συμπερασματικά, τα στάδια που έχουμε είναι πρώτον η **κίνηση** μέσω της φυσικής προσβασιμότητας, δεύτερον η **γνώση** που προέρχεται από την αντιληπτική προσβασιμότητα, με αποτέλεσμα την **εμπειρία** που είναι προϊόν της οικειοποιητικής προσβασιμότητας (Δέφνερ κ.α., 2020).

2.3 Προσβάσιμος τουρισμός

Ο όρος **προσβάσιμος τουρισμός** αναφέρεται στην έννοια της δημιουργίας τουριστικών ευκαιριών που είναι προσβάσιμες στα άτομα με αναπηρία, και ακόμα επιτρέποντάς τους να συμμετέχουν πλήρως σε ταξιδιωτικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, πάνω από το 15% του παγκόσμιου πληθυσμού έχει κάποια μορφή αναπηρίας, υπογραμμίζοντας τη σημασία του προσβάσιμου τουρισμού ως μέσου προώθησης της ένταξης και της κοινωνικής ισότητας. Ενώ πολλές χώρες έχουν κάνει σημαντικά βήματα στη βελτίωση της προσβασιμότητας, τα τελευταία χρόνια ακόμα υπάρχει ακόμη πολλή δουλειά που πρέπει να γίνει για να διασφαλιστεί ότι όλα τα άτομα, ανεξαρτήτως ικανότητας, μπορούν να συμμετέχουν πλήρως στις τουριστικές δραστηριότητες (WHO, 2022).

Σύμφωνα με τους Buhalis και Darcy, ο προσβάσιμος τουρισμός πρέπει να θεωρείται βασικό ανθρώπινο δικαίωμα, καθώς παρέχει στα άτομα με αναπηρία την ευκαιρία να

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

απολαμβάνουν τις ίδιες εμπειρίες με τα αρτιμελή άτομα. Ωστόσο, οι συγγραφείς σημειώνουν ότι η έλλειψη προσβασιμότητας στις τουριστικές υποδομές και υπηρεσίες παραμένει σημαντικό εμπόδιο για πολλά άτομα. Προκειμένου να προωθηθεί ο προσβάσιμος τουρισμός, υποστηρίζουν ότι χρειάζεται να υπάρξει συντονισμένη προσπάθεια εκ μέρους των κυβερνήσεων, των τουριστικών φορέων και άλλων ενδιαφερόμενων μερών για τη βελτίωση της προσβασιμότητας σε όλες τις πτυχές της τουριστικής βιομηχανίας (Buhalis, 2011).

Τα τελευταία χρόνια, υπάρχει μια αυξανόμενη συνειδητοποίηση της σημασίας του προσβάσιμου τουρισμού, με πολλές χώρες να εφαρμόζουν πολιτικές και πρωτοβουλίες με στόχο τη βελτίωση της προσβασιμότητας. Για παράδειγμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ξεκινήσει διάφορες πρωτοβουλίες με στόχο την προώθηση του προσβάσιμου τουρισμού, συμπεριλαμβανομένου του «Ευρωπαϊκού Δικτύου για Προσβάσιμο Τουρισμό» και του έργου «Προορισμός για Όλους». Ομοίως, στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο νόμος για τους Αμερικανούς με Αναπηρίες (ADA) έχει συμβάλει καθοριστικά στην προώθηση της προσβασιμότητας στον τουριστικό κλάδο, απαιτώντας από τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς να κάνουν εύλογες ρυθμίσεις για τα άτομα με αναπηρία (European Network for Accessible Tourism, 2018).

Παρά αυτές τις προσπάθειες, υπάρχει ακόμη πολλή δουλειά που πρέπει να γίνει για να διασφαλιστεί ότι ο προσβάσιμος τουρισμός θα γίνει ο κανόνας και όχι η εξαίρεση. Όπως σημειώνουν οι Buhalis και Darcy (2011), η τουριστική βιομηχανία πρέπει να συνεργαστεί για να εντοπίσει και να αντιμετωπίσει τα εμπόδια στην προσβασιμότητα, συμπεριλαμβανομένων των φυσικών, τεχνολογικών και συμπεριφορικών φραγμών. Με αυτόν τον τρόπο, μπορούμε να δημιουργήσουμε μια πιο δίκαιη τουριστική βιομηχανία που να ωφελεί όλους, ανεξαρτήτως ικανότητας (Buhalis, 2011).

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού των Ηνωμένων Εθνών (UNWTO), ο προσβάσιμος τουρισμός δεν είναι μόνο ανθρώπινο δικαίωμα, αλλά και μια σημαντική οικονομική ευκαιρία. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού σημειώνει ότι ο προσβάσιμος τουρισμός μπορεί να βοηθήσει στη δημιουργία νέων ευκαιριών στην αγορά και στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας των προορισμών, ενώ παράλληλα προωθεί την κοινωνική ένταξη και την οικονομική ανάπτυξη. Ωστόσο, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού αναγνωρίζει επίσης ότι υπάρχουν ακόμη σημαντικές προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν προκειμένου να προωθηθεί ο προσβάσιμος τουρισμός, συμπεριλαμβανομένης της ανάγκης για βελτιωμένες υποδομές, εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών του τουρισμού και μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερομένων. Ως εκ τούτου, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού ζήτησε μια παγκόσμια δέσμευση για τον προσβάσιμο τουρισμό,

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

τονίζοντας την ανάγκη για μια συντονισμένη και ολιστική προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες και τις προτιμήσεις όλων των ταξιδιωτών (UNWTO, 2019).

2.4 Αναπηρικό κίνημα

Το κίνημα για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων ατόμων με αναπηρία ξεκίνησε πιο επίσημα κατά την δεκαετία του 1960 μαζί με πολλά άλλα της εποχής όπως αυτό των πολιτικών δικαιωμάτων. Αποτέλεσε κατά μια έννοια τον πρόδρομο προκειμένου να στηθούν τα θεμέλια για την εδραίωση του αναπηρικού κινήματος. Πρόκειται για ένα διεπιστημονικό κίνημα καθώς πραγματεύονται ζητήματα θεσμικά, κοινωνικά, πολιτικά, φύλου κ.α.. Η βασική προσπάθεια ήταν τα άτομα που διαγιγνώσκονταν με κάποια αναπηρία να έχουν ίσες ευκαιρίες με όλους τους υπόλοιπους. Κίνημα σημαντικό καθώς τα άτομα αυτά στην διάρκεια της ιστορίας αντιμετωπίζονταν βάναυσα, σκληρά και με πολύ αποκλειστικό χαρακτήρα. Η ιδρυματοποίηση τους ή η γελοιοποίηση τους ως αξιοθέατα σε διάφορα τσίρκα ήταν από τις πιο συχνές καταλήξεις που είχαν (Fleischer et all, 2001).

Η μεγάλη αλλαγή ήρθε κυρίως μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, αφού πολλοί στρατιώτες γυρνούσαν στις πατρίδες τους ακρωτηριασμένοι και παράλυτοι. Εκεί ξεκίνησε μια προσπάθεια για να γίνουν πιο αυτάρκεις και ανεξάρτητοι. Με τον Ρούσβελτ πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, που ήταν και ο πρώτος που διετέλεσε προεδρικά καθήκοντα με αναπηρία, αυξήθηκε και η ευαισθητοποίηση των υπολοίπων για τα άτομα αυτά. Με το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου δε, η ευαισθητοποίηση αυτή αυξήθηκε ακόμη περισσότερο χάρη στο αίτημα για επαγγελματική κατάρτιση των ατόμων αυτών που επέστρεψαν με κάποια αναπηρία και αυτόματα αποκλείστηκαν από την καθημερινότητα που είχαν πριν φύγουν ακόμη (Fleischer et all, 2001).

Το κίνημα για το black life matters βοήθησε επίσης πολύ στο να ακουστούν αυτοί οι άνθρωποι, καθώς πάνω σε αυτό έγινε και μια προσπάθεια ώστε να αρχίσουν να εισακούγονται όλες οι κοινωνικές ομάδες ανθρώπων που ήταν περιθωριοποιημένοι. Το 1973 πέρασε επίσημα νόμος (άρθρο 501) ώστε να μην υποβάλλονται σε διακρίσεις στην απασχόλησή τους από τους ομοσπονδιακούς κλάδους. Μαζί με αυτό, τα άρθρα 503 και 504 βοήθησαν ακόμη περισσότερο στην εδραίωση των φυσικών δικαιωμάτων τους, καθώς το πρώτο ήταν ενάντια των διακρίσεων στην απασχόλησή τους από τους κρατικούς και εργολαβικούς κλάδους ενώ το δεύτερο αναφέρεται στην ίση πρόσβαση σε διάφορα χρηματοδοτούμενα προγράμματα. Φυσικά, το έτος 1973 ήταν αρκετά καθοριστικό αλλά μιλώντας για το σήμερα, ακόμη παρατηρείται πως δεν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

υπάρχουν παντού εγκαταστάσεις που να επιτρέπουν την πρόσβαση για τα άτομα με αναπηρίες. Η προσπάθεια για προάσπιση των ίσων δικαιωμάτων δεν έχει τελειώσει ακόμη (Vaughn, 2003).

Το αναπηρικό κίνημα στην Ελλάδα έχει μακρά ιστορία που χρονολογείται από τα μέσα του 20ού αιώνα. Τα πρώτα χρόνια, τα άτομα με αναπηρίες στην Ελλάδα αντιμετώπιζαν σημαντικές διακρίσεις και αποκλεισμούς από την κοινωνία, με μικρή πρόσβαση στην εκπαίδευση, την εργασία και άλλα βασικά δικαιώματα. Τα άτομα δηλαδή υπόκεινται σε μια «αφαίρεση» της κοινωνικής τους θέσης χωρίς όμως παράλληλα να έχουν αποκτήσει μια καινούργια. Βρίσκονται επομένως σε μια ενδιάμεση και μη αποσαφηνισμένη κατάσταση (Chreim, 2002).

Ωστόσο, στις δεκαετίες που ακολούθησαν έκτοτε, υπάρχει μια αυξανόμενη κίνηση για την προώθηση των δικαιωμάτων και την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην ελληνική κοινωνία. Από το 1981, με την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), εφαρμόζονται πρακτικές για τα άτομα που αντιμετωπίζουν διάφορα είδη αναπηρίας, οι οποίες έχουν περισσότερο πολιτικό χαρακτήρα, όπως για παράδειγμα πρακτικές που αφορούν στα ανθρώπινα δικαιώματα. Από αυτό το έτος εφαρμόζεται επίσης η ειδική αγωγή και επαγγελματική εκπαίδευση. Το 1983 ιδρύεται η Σχολή Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και ξεκινάει η χορήγηση αναπηρικού επιδόματος. Το 1985 δίνεται σύνταξη στους αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης ενώ το 1986 εφαρμόζεται η προστασία πολεμιστών, αναπήρων και θυμάτων πολέμου. Τέλος, το 1989 γίνονται εντατικές κινήσεις για να εδραιωθεί η επαγγελματική κατάρτιση (Χάλαζα, 2021). Η δεκαετία του 1980 χαρακτηρίστηκε ως η «Χρυσή εποχή» για την εφαρμογή πολιτικών και πρακτικών στο ζήτημα της αναπηρίας (Patterson, 2018).

Στο σήμερα όμως, μπορεί να ειπωθεί ότι υπάρχει έντονη συλλογική δράση. Οι δράσεις που γίνονται ξεκινάνε αποκλειστικά από τα άτομα με αναπηρία και όχι από διάφορες φιλανθρωπικές οργανώσεις προκειμένου να απομακρυνθεί το παθητικό στοιχείο που συνδέεται με το όνομα τους. Η αναπηρία τίθεται ως κοινωνικό και πολιτικό ζήτημα παρά ως φυσικό ή ιατρικό πρόβλημα. Συντελέστηκε η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία για να αναδειχθούν τα θέματα όλων των αναπηριών, παρόλα αυτά δεν ταυτίζεται με το Ελληνικό αναπηρικό κίνημα (Porta Donatella, 2010).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^{Ο}: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ ΜΕΣΑ/ ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΡΕΜΠΟΔΙΖΟΜΕΝΟΥ ΚΟΙΝΟΥ

3.1 Καθολικός σχεδιασμός

Έχει προταθεί ότι οι πρακτικές χωρίς αποκλεισμούς μπορούν να επιτευχθούν μέσω της χρήσης του Καθολικού Σχεδιασμού. Ο **Καθολικός Σχεδιασμός** σημαίνει ότι οι εκθέσεις και τα προγράμματα θα πρέπει να σχεδιάζονται έτσι ώστε όλοι να μπορούν να τα χρησιμοποιούν (Dimitrova-Radojichikj, 2017).

Ο καθολικός σχεδιασμός (Universal Design) είναι η ιδέα του σχεδιασμού όλων των προϊόντων και των κτηρίων ώστε να είναι καλαίσθητα και να χρησιμοποιούνται στο μέγιστο δυνατό βαθμό από όλους, ανεξάρτητα από την ηλικία, την ικανότητα ή την κατάστασή τους. Η ιδέα εξελίχθηκε από τη δυσκολία πρόσβασης σε δημόσια κτίρια, των ατόμων με αναπηρίες, όπως άτομα με κινητικά προβλήματα, άτομα με χαμηλή όραση ή με προβλήματα ακοής (Watkin, 2017). Ο καθολικός σχεδιασμός (Universal Design) ορίζεται ως «ο σχεδιασμός των προϊόντων και των περιβαλλόντων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από όλους, στο μέγιστο δυνατό βαθμό, χωρίς την ανάγκη προσαρμογής ή εξειδικευμένου σχεδιασμού» (Hartley, 2015, σελ. 42). Επιπλέον ο Καθολικός Σχεδιασμός καταλήγει να βελτιώνει την εμπειρία όλων των επισκεπτών και όχι μόνο αυτών που αντιμετωπίζουν κάποιας μορφής δυσκολία (Hartley, 2015, σ. 42).

Ως έννοια ο καθολικός σχεδιασμός δημιουργήθηκε στη δεκαετία του 1980 από τον Ronald L. Mace, έναν αρχιτέκτονα, χρήστη αναπηρικής καρέκλας, ιδρυτή και διευθυντή του π

ρογράμματος για τον καθολικό σχεδιασμό στο κρατικό πανεπιστήμιο της Βόρειας Καρολίνας. Ο Mace επινόησε και προώθησε με πάθος την έννοια του καθολικού σχεδιασμού, μια φιλοσοφία σχεδιασμού για έναν κόσμο πιο εύχρηστο για όλους. Το πρωτοποριακό του έργο έβαλε τα θεμέλια για τον καθολικό σχεδιασμό, και ήταν καθοριστικό για τη θέσπιση εθνικής νομοθεσίας, που απαγορεύει τις διακρίσεις εις βάρος ατόμων με αναπηρίες. Ο Mace βοήθησε να μετατοπιστεί η συζήτηση από την ως τότε εκπλήρωση απαιτήσεων για την ισότιμη μεταχείριση των Ατόμων με Αναπηρία (ΑμεΑ), στο σχεδιασμό προϊόντων και περιβαλλόντων που ωφελούν όλους (Hartley, 2015, σ.42). Το 1997, ο Mace και το Κέντρο Οικουμενικής Σχεδίασης συγκάλεσαν μια ομάδα αρχιτεκτόνων και άλλων ομοϊδεατών επαγγελματιών από διάφορα επιστημονικά πεδία για να καθορίσουν περαιτέρω αυτή την έννοια και να την κοινοποιήσουν πιο αποτελεσματικά. Η ομάδα ανέπτυξε τις γνωστές ως "Επτά αρχές του

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

καθολικού σχεδιασμού", έτσι ώστε οι επαγγελματίες και οι καταναλωτές να μπορούν να εκπαιδεύονται και να καθοδηγούνται στο σχεδιασμό των προϊόντων και περιβαλλόντων. Η εργασία της ομάδας οδήγησε σε μια σύντομη δημοσίευση των επτά βασικών αρχών για τον καθολικό σχεδιασμό ορίζοντας κάποιες βασικές κατευθυντήριες γραμμές για κάθε αρχή. Η πρόθεση ήταν να κρατηθούν τα ονόματα και οι ορισμοί σύντομοι, έτσι ώστε οι άνθρωποι να τις θυμούνται εύκολα. Οι επτά αρχές και οι ορισμοί τους είναι: 1. "ισότιμη χρήση": ο σχεδιασμός να είναι χρηστικός για τα άτομα ανεξαρτήτως των δυνατοτήτων τους. 2. "ευελιξία στη χρήση": ο σχεδιασμός να ανταποκρίνεται σε μια μεγάλη ποικιλία ατομικών προτιμήσεων και ικανοτήτων. 3."απλή και διαισθητική χρήση": η χρήση του προϊόντος/περιβάλλοντος να είναι εύκολη στην κατανόηση, ανεξάρτητα από την εμπειρία του χρήστη, τις γνώσεις, τις γλωσσικές δεξιότητες ή το επίπεδο συγκέντρωσής του. 4. "αισθητή πληροφορία" : ο σχεδιασμός να επικοινωνεί τις απαραίτητες πληροφορίες για το χρήστη, ανεξάρτητα από τις αισθητηριακές του ικανότητες. 5. "ανοχή στο λάθος": ο σχεδιασμός να ελαχιστοποιεί πιθανά, τυχαία ή ακούσια σφάλματα. 6."ήπια/ελάχιστη σωματική προσπάθεια": ο σχεδιασμός να μπορεί να χρησιμοποιηθεί με άνεση, αποτελεσματικά και με ελάχιστη σωματική προσπάθεια. 7. "εύρος και χώρος για προσέγγιση και χρήση": ο σχεδιασμός να παρέχει το κατάλληλο εύρος και το χώρο για προσέγγιση και χρήση, ανεξάρτητα από το μέγεθος του σώματος του χρήστη ή την άνεση στην κινητικότητα (Hartley, 2015).

Σε γενικές γραμμές, καθολικός σχεδιασμός σημαίνει ότι τα προϊόντα και τα περιβάλλοντα τα οποία σχεδιάζονται είναι οικουμενικά και βολικά για όλους τους χρήστες. Ο καθολικός σχεδιασμός λειτουργεί με την προϋπόθεση ότι οι χρήστες ενός κτιρίου ή ενός αντικειμένου, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες, είναι όλοι άνθρωποι που μπορούν να αντιμετωπίζονται ισότιμα, χωρίς να χρειάζεται να προστεθούν ειδικά συστήματα για εμποδιζόμενα άτομα. Ο καθολικός σχεδιασμός ενθαρρύνει την υιοθέτηση σχεδίων που προάγουν την ευελιξία και την επιλογή, επιτρέποντας έτσι σε διαφορετικούς χρήστες να αλληλεπιδρούν με τον ίδιο σχεδιασμό με διαφορετικούς τρόπους. Πολλοί οργανισμοί έχουν εφαρμόσει τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού ώστε τα προϊόντα, και τα περιβάλλοντα να συμπεριλαμβάνουν άτομα με αναπηρίες. Αυτές οι αρχές εστιάζουν στο να παρέχουν στους χρήστες ποικιλία, ευελιξία και δυνατότητα επιλογής (Persson, 2014). Για παράδειγμα, οι αυτόματα ανοιγόμενες πόρτες οι οποίες τοποθετούνται σε δημόσια κτίρια (όχι ως ειδική πρόβλεψη), φαίνεται ότι εξυπηρετούν τόσο τα άτομα που αντιμετωπίζουν κάποια αναπηρία όσο και τον καθένα που εισέρχεται σε αυτά (Goldsmith, 2000). Ο καθολικός σχεδιασμός προσπαθεί να δημιουργήσει εμπειρίες που να είναι προσιτές σε ένα ευρύ φάσμα ανθρώπων με ή χωρίς αναπηρίες. Οι Danford, Davidson, Reich, (όπως αναφέρεται στο Universal Design

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Guidelines for Public Programs in Science Museums, 2010,) έχουν διαπιστώσει ότι όταν ο σχεδιασμός δημιουργείται έτσι ώστε να συμπεριλαμβάνει άτομα με αναπηρίες, το αποτέλεσμα είναι ένα τελικό προϊόν βελτιωμένο και για τα άτομα χωρίς αναπηρία.

Επεκτείνοντας τις παραμέτρους των βασικών παροχών, στόχος του καθολικού σχεδιασμού είναι να κάνει τα κτίρια και τα αντικείμενα όσο πιο βολικά γίνεται για όλους τους πιθανούς χρήστες τους. Διευρύνοντας τις βασικές παροχές, όσο είναι δυνατόν, ελαχιστοποιείται η ανάγκη για πιο ειδικές παροχές για άτομα με αναπηρία. (Goldsmith, 2000,) Οι Steinfeld και Maisel (όπως αναφέρεται στο Ibem, 2017) καθόρισαν επίσης τον καθολικό σχεδιασμό ως τη διαδικασία για τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που βελτιώνει τις δυνατότητες κοινωνικοποίησης ενός διαφορετικού κοινού. Αυτός ο ορισμός ενισχύει τη σημασία μιας προσέγγισης για τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό και την παραγωγή προϊόντων με επίκεντρο τον χρήστη. Τις τελευταίες δεκαετίες οι αρχές του καθολικού σχεδιασμού (Universal Design) ενσωματώνονται όλο και περισσότερο στο σχεδιασμό δημόσιων κτιρίων μεταξύ αυτών και στα μουσεία (Braden, 2016,)

Το Universal Design (καθολικός σχεδιασμός) είναι μια προσέγγιση σχεδιασμού που στοχεύει στη δημιουργία προϊόντων, περιβαλλόντων και εμπειριών που είναι προσβάσιμα και χρησιμοποιήσιμα από όλους, ανεξάρτητα από την ηλικία, τις ικανότητές τους ή άλλους παράγοντες (Watkin, 2017). Στο πλαίσιο των μουσείων, ο καθολικός σχεδιασμός είναι ένα μέσο για τη βελτίωση της πρόσβασης για επισκέπτες με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων με σωματικές, αισθητηριακές και γνωστικές αναπηρίες (Hartley, 2015). Ο καθολικός σχεδιασμός στα μουσεία περιλαμβάνει το σχεδιασμό εκθεμάτων, εγκαταστάσεων και προγραμμάτων που είναι εύκολα στην πλοήγηση, με καθαρή σήμανση, επαρκή φωτισμό και κατάλληλη ακουστική. Περιλαμβάνει επίσης την παροχή μιας σειράς αισθητηριακών εμπειριών, όπως εκθέματα αφής, ακουστικές περιγραφές και οπτικά βοηθήματα, για την κάλυψη των αναγκών επισκεπτών με διαφορετικές ικανότητες (Persson et al., 2014). Σύμφωνα με τον Braden, ο καθολικός σχεδιασμός μπορεί να βοηθήσει τα μουσεία να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς που καλωσορίζει όλους τους επισκέπτες, ανεξάρτητα από το καθεστώς αναπηρίας τους (Braden, 2016).

Ο καθολικός σχεδιασμός είναι μια έννοια που έχει εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου, με διαφορετικούς όρους που χρησιμοποιούνται για να την περιγράψουν, όπως σχεδιασμός χωρίς αποκλεισμούς, προσβάσιμος σχεδιασμός και σχεδιασμός για όλους (Persson et al., 2014). Αν και αυτοί οι όροι έχουν ελαφρώς διαφορετικές έννοιες, όλοι μοιράζονται τον ίδιο στόχο, να δημιουργήσουν προϊόντα και περιβάλλοντα προσβάσιμα και χρησιμοποιήσιμα από όλους. Ο Goldsmith (2000) παρέχει ένα πρακτικό εγχειρίδιο για αρχιτέκτονες σχετικά με τον τρόπο

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

εφαρμογής των αρχών του καθολικού σχεδιασμού στα σχέδιά τους, με παραδείγματα από διαφορετικά περιβάλλοντα, συμπεριλαμβανομένων των μουσείων. Το εγχειρίδιο υπογραμμίζει τη σημασία της συμμετοχής των χρηστών με αναπηρίες στη διαδικασία σχεδιασμού, καθώς τα σχόλιά τους μπορούν να παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο βελτίωσης της προσβασιμότητας.

Παρά τα οφέλη του καθολικού σχεδιασμού, τα μουσεία εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν προκλήσεις για την πλήρη εφαρμογή του. Υπάρχει έλλειψη ευαισθητοποίησης και κατανόησης μεταξύ των επαγγελματιών των μουσείων σχετικά με τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού και πολλά μουσεία εξακολουθούν να θεωρούν την προσβασιμότητα ως πρόσθετο και όχι ως αναπόσπαστο μέρος της διαδικασίας σχεδιασμού τους (Hartley, 2015). Υποστηρίζεται ότι τα μουσεία πρέπει να υιοθετήσουν μια πιο ολιστική προσέγγιση για την προσβασιμότητα, μια προσέγγιση που να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες των επισκεπτών με αναπηρία σε κάθε στάδιο της διαδικασίας σχεδιασμού (Braden, 2016). Αυτό περιλαμβάνει τη διεξαγωγή έρευνας χρηστών, τη συνεργασία με οργανώσεις αναπηρίας και την παροχή συνεχούς εκπαίδευσης στο προσωπικό του μουσείου σχετικά με τον τρόπο δημιουργίας ενός περιβάλλοντος χωρίς αποκλεισμούς.

Συμπερασματικά, ο καθολικός σχεδιασμός είναι μια σημαντική προσέγγιση στο σχεδιασμό που μπορεί να βοηθήσει τα μουσεία να βελτιώσουν την πρόσβαση των επισκεπτών με αναπηρία. Με τη δημιουργία εκθεμάτων, εγκαταστάσεων και προγραμμάτων που είναι προσβάσιμα και χρησιμοποιήσιμα από όλους, τα μουσεία μπορούν να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον πιο περιεκτικό που καλωσορίζει όλους τους επισκέπτες. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα μουσεία για την πλήρη εφαρμογή του καθολικού σχεδιασμού, συμπεριλαμβανομένης της έλλειψης ευαισθητοποίησης και κατανόησης μεταξύ των επαγγελματιών των μουσείων και της ανάγκης για μια πιο ολιστική προσέγγιση της προσβασιμότητας. Αντιμετωπίζοντας αυτές τις προκλήσεις, τα μουσεία μπορούν να δημιουργήσουν ένα πιο φιλόξενο και χωρίς αποκλεισμούς περιβάλλον που καλύπτει τις ανάγκες όλων των επισκεπτών.

3.2 Επιμόρφωση του προσωπικού και Μουσειοπαιδαγωγική

Η μουσειοπαιδαγωγική διαδικασία θεωρείται η γέφυρα μεταξύ του μουσείου, του χώρου πολιτισμού και του κοινού. Το κοινό αλληλοεπιδρά με τα εκθέματα. Όταν, όμως, πρόκειται για άτομα που ανήκουν σε μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα τότε απαιτείται κι ένας κατάλληλα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

εκπαιδευμένος ενδιάμεσος παράγοντας που θα διευκολύνει τη διαδικασία της αλληλεπίδρασης αυτής (Νικονάνου κ.α., 2009).

Η εκπαίδευση του προσωπικού του μουσείου σχετικά με τον τρόπο αλληλεπίδρασης με επισκέπτες του μουσείου με ειδικές ανάγκες είναι ζωτικής σημασίας για τη δημιουργία ενός περιεκτικού και φιλόξενου περιβάλλοντος. Παρέχοντας ολοκληρωμένη εκπαίδευση και καθοδήγηση, το προσωπικό του μουσείου μπορεί να αναπτύξει τις απαραίτητες γνώσεις, δεξιότητες και ενσυναίσθηση για να συνεργαστεί αποτελεσματικά με άτομα με διαφορετικές ικανότητες (Νικονάνου κ.α., 2015).

Πρώτον, το προσωπικό θα πρέπει να εκπαιδεύεται σχετικά με τους διάφορους τύπους αναπηριών και τον πιθανό αντίκτυπό τους στις εμπειρίες των επισκεπτών. Αυτό περιλαμβάνει την κατανόηση των ειδικών αναγκών και προκλήσεων που αντιμετωπίζουν άτομα με σωματικές, αισθητηριακές, γνωστικές ή αναπτυξιακές αναπηρίες. Δεύτερον, η εκπαίδευση πρέπει να επικεντρώνεται σε αποτελεσματικές στρατηγικές επικοινωνίας. Το προσωπικό θα πρέπει να μάθει πώς να προσαρμόζει το στυλ επικοινωνίας του, χρησιμοποιώντας σαφή και συνοπτική γλώσσα, οπτικά βοηθήματα ή εναλλακτικές μεθόδους επικοινωνίας, ανάλογα με τις ανάγκες του επισκέπτη. Τρίτον, το προσωπικό θα πρέπει να εκπαιδεύεται σχετικά με τα χαρακτηριστικά προσβασιμότητας και τα εκθέματα που είναι διαθέσιμα στο μουσείο. Αυτό περιλαμβάνει γνώση της προσβασιμότητας σε αναπηρικά αμαξίδια, εκθέματα αφής, ακουστικούς οδηγούς, βίντεο με υπότιτλους και άλλες βοηθητικές τεχνολογίες (Μαλαφαντής, 2020).

Το προσωπικό θα πρέπει επίσης να είναι εξοικειωμένο με τις διαδικασίες έκτακτης ανάγκης για επισκέπτες με αναπηρία και πώς να βοηθήσει στην εκκένωση εάν αυτό είναι απαραίτητο. Επιπλέον, θα πρέπει να παρέχεται εκπαίδευση ευαισθησίας για να βελτιωθεί η κατανόηση των μελών του προσωπικού για θέματα που σχετίζονται με την αναπηρία και να καλλιεργηθεί μια στάση σεβασμού και χωρίς αποκλεισμούς. Αυτή η εκπαίδευση θα πρέπει να αντιμετωπίζει κοινές παρανοήσεις, να προωθεί την ενσυναίσθηση και να τονίζει τη σημασία της αντιμετώπισης όλων των επισκεπτών με αξιοπρέπεια και σεβασμό. Τέλος, θα πρέπει να προσφέρονται ευκαιρίες συνεχούς επαγγελματικής εξέλιξης για να διασφαλιστεί ότι τα μέλη του προσωπικού παραμένουν ενημερωμένα σχετικά με τις τρέχουσες βέλτιστες πρακτικές και τις εξελίξεις στην προσβασιμότητα και την ένταξη (Νικονάνου κ.α., 2015).

Παρέχοντας ολοκληρωμένη εκπαίδευση και κατάρτιση στο προσωπικό των μουσείων, τα μουσεία μπορούν να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον όπου οι επισκέπτες με ειδικές ανάγκες αισθάνονται ότι τους εκτιμούν, τους υποστηρίζουν και έχουν τη δύναμη να ασχοληθούν πλήρως με τα εκθέματα και τα προγράμματα. Αυτή η περιεκτική προσέγγιση όχι μόνο ενισχύει

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

την εμπειρία του επισκέπτη αλλά προωθεί επίσης έναν πιο διαφοροποιημένο και προσβάσιμο πολιτιστικό χώρο για όλους (Μαλαφαντής, 2020).

3.3 Κοινωνική ένταξη

Τα τελευταία χρόνια, έχει δοθεί αυξημένη προσοχή στην έννοια της ενσωμάτωσης σε μουσεία και επιστημονικά κέντρα. Ο Anwar Tlili (2008) διερευνά την αποδοχή του κοινωνικού αποκλεισμού και των πολιτικών ένταξης σε αυτούς τους θεσμούς, αμφισβητώντας εάν η ρητορική της συμπερίληψης υλοποιείται πραγματικά στην πράξη. Ο Tlili υποστηρίζει ότι, ενώ η γλώσσα της συμπερίληψης έχει γίνει μια κοινή πολιτική σε πολλά ιδρύματα, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές δυσκολίες που εμποδίζουν ορισμένες ομάδες να αισθάνονται πραγματικά ότι περιλαμβάνονται. Αυτά τα εμπόδια μπορούν να λάβουν πολλές μορφές, από θέματα φυσικής πρόσβασης έως αποκλειστικό περιεχόμενο έκθεσης ή προγραμματισμό. Τελικά, το έργο του Tlili υπογραμμίζει τη σημασία της μετάβασης πέρα από την κενή ρητορική σε ουσιαστική δράση στην επιδίωξη της ένταξης σε χώρους μουσείων και επιστημονικών κέντρων (Tlili, 2008).

Το μουσείο πλέον έχει ξεφύγει από την παραδοσιακή μορφή έκθεσης συλλογών, και αυτό πλέον είναι συνετό να γίνει και εμφανές στο ζήτημα της κοινωνικής ένταξης που πλέον απαιτεί την ύπαρξη ισοτιμίας όλων των ανθρώπων. Τα μουσεία έχουν μια εκπαιδευτική διάσταση και καμία μορφή αποκλεισμού δεν πρέπει να είναι αποδεκτή. Πρέπει να αναλυθούν ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα για να αντιμετωπίσουν πραγματικά ζητήματα κοινωνικού αποκλεισμού, τα ιδρύματα πρέπει πρώτα να αναγνωρίσουν τους τρόπους με τους οποίους οι πρακτικές αποκλεισμού έχουν ιστορικά ενσωματωθεί στη μουσειακή κουλτούρα και στη συνέχεια να εργαστούν για να καταργήσουν ενεργά αυτές τις πρακτικές. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τη συμμετοχή σε διάλογο με υποεκπροσωπούμενες ομάδες, την αναζήτηση διαφορετικών προοπτικών και ανατροφοδότησης και την ενεργό εργασία για τη δημιουργία χώρων και προγραμμάτων που είναι φιλόξενα και προσβάσιμα σε όλους. (Κανάρη, 2017).

3.4 Λύσεις για άτομα με κινητικές αναπηρίες

Μια μελέτη διαπίστωσε ότι ενώ πολλά μουσεία είχαν λάβει μέτρα για τη βελτίωση της φυσικής προσβασιμότητας, όπως η προσθήκη ραμπών για αναπηρικά αμαξίδια και προσβάσιμες τουαλέτες, άλλα εμπόδια εξακολουθούσαν να υπάρχουν (Kang & Baloglu, 2018). Αυτά τα εμπόδια περιλάμβαναν ανεπαρκή σήμανση, στενά μονοπάτια και εκθέματα που δεν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ήταν εύκολα προσβάσιμα σε όσους χρησιμοποιούν αναπηρικά καροτσάκια ή συσκευές κινητικότητας. Η μελέτη πρότεινε ότι τα μουσεία πρέπει να υιοθετήσουν μια ολιστική προσέγγιση στην προσβασιμότητα, λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνο τα φυσικά εμπόδια αλλά και άλλους παράγοντες που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την εμπειρία του επισκέπτη, όπως η επικοινωνία και η πρόσβαση σε πληροφορίες (Kang&Baloglu, 2018).

Εκτός από τα φυσικά εμπόδια, τα κοινωνικά εμπόδια μπορούν επίσης να περιορίσουν την πρόσβαση σε μουσεία για άτομα με κινητικές αναπηρίες. Μια μελέτη διαπίστωσε ότι ορισμένα άτομα με κινητικές αναπηρίες μπορεί να αισθάνονται αποκλεισμένα από την εμπειρία του μουσείου λόγω αρνητικών στάσεων και στερεοτύπων από το προσωπικό του μουσείου και άλλους επισκέπτες. Αυτές οι αρνητικές συμπεριφορές μπορούν να δημιουργήσουν μια μη φιλόξενη ατμόσφαιρα, κάνοντας τους επισκέπτες με κινητικές αναπηρίες να νιώθουν ότι δεν ανήκουν. Η μελέτη πρότεινε ότι τα μουσεία πρέπει να αντιμετωπίσουν αυτά τα κοινωνικά εμπόδια εκπαιδεύοντας το προσωπικό ώστε να είναι περισσότερο ενήμερο για τα θέματα αναπηρίας και να προωθήσει μια κουλτούρα ενσωμάτωσης (Vaz et all, 2020).

Ένας τρόπος με τον οποίο τα μουσεία μπορούν να βελτιώσουν την προσβασιμότητα είναι με την εφαρμογή υποστηρικτικής τεχνολογίας, όπως ράμπες αναπηρικών αμαξιδίων, ανελκυστήρες και ηχητικούς οδηγούς. Η χρήση αυτών των τεχνολογιών μπορεί να βελτιώσει σημαντικά την εμπειρία του μουσείου για τους επισκέπτες με κινητικές αναπηρίες, επιτρέποντάς τους να συμμετέχουν πλήρως σε εκθέματα και εκδηλώσεις.

Ένας τρόπος για να προωθηθεί η προσβασιμότητα και η ένταξη στα μουσεία είναι μέσω της χρήσης καθολικών αρχών σχεδιασμού. Ο καθολικός σχεδιασμός είναι μια προσέγγιση σχεδιασμού που λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες όλων των ανθρώπων, ανεξαρτήτως ικανότητας ή αναπηρίας. Σχεδιάζοντας εκθέματα και εγκαταστάσεις που είναι προσβάσιμες σε όλους, τα μουσεία μπορούν να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον φιλόξενο και χωρίς αποκλεισμούς για όλους τους επισκέπτες. Μια μελέτη από τους Marshall και Horst (2018) διαπίστωσε ότι η ενσωμάτωση καθολικών αρχών σχεδιασμού στα μουσειακά εκθέματα μπορεί να βελτιώσει την εμπειρία του μουσείου για όλους, όχι μόνο για επισκέπτες με αναπηρία.

3.5 Λύσεις για άτομα με οπτικές αναπηρίες

Υπάρχει ακόμη πολλή δουλειά που πρέπει να γίνει για να διασφαλιστεί ότι τα μουσεία είναι πραγματικά περιεκτικά και προσβάσιμα για άτομα με αναπηρία όρασης. Σε πολλές περιπτώσεις, οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι επισκέπτες με προβλήματα όρασης δεν σχετίζονται μόνο με τα ίδια τα εκθέματα, αλλά με τις ευρύτερες στάσεις και αντιλήψεις του

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

προσωπικού και των επισκεπτών του μουσείου. Για παράδειγμα, οι επισκέπτες με προβλήματα όρασης μπορεί να αντιμετωπίσουν κοινωνικά εμπόδια, όπως στίγμα ή στερεότυπα, που μπορεί να τους δυσκολέψουν στην πλήρη συμμετοχή σε μουσειακές δραστηριότητες (Vaz et all, 2020). Τα μουσεία μπορούν να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση αυτών των κοινωνικών φραγμών παρέχοντας εκπαίδευση προσωπικού σε θέματα αναπηρίας, προάγοντας την ευαισθητοποίηση των επισκεπτών για την αναπηρία και εργαζόμενοι για τη δημιουργία ενός πιο φιλόξενου και χωρίς αποκλεισμούς περιβάλλοντος για όλους τους επισκέπτες.

Επίσης, είναι σημαντικό τα μουσεία να συνεργάζονται τα ίδια με άτομα με αναπηρία όρασης για να διασφαλίζουν ότι τα εκθέματά τους και τα προγράμματά τους είναι πραγματικά προσβάσιμα και καλύπτουν τις ανάγκες αυτού του πληθυσμού. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει συνεργασία με οργανισμούς υπεράσπισης αναπηρίας, απευθείας διαβούλευση με επισκέπτες με αναπηρία όρασης και ενσωμάτωση σχολίων από αυτήν την κοινότητα στις συνεχείς προσπάθειες σχεδιασμού και προγραμματισμού του μουσείου (Vaz et all, 2020). Ακολουθώντας μια προσέγγιση συνεργασίας και με γνώμονα την κοινότητα, τα μουσεία μπορούν να βοηθήσουν να διασφαλιστεί ότι τα εκθέματά τους είναι πραγματικά προσβάσιμα και χωρίς αποκλεισμούς για όλους τους επισκέπτες, ανεξάρτητα από τις οπτικές τους ικανότητες.

Ένας τρόπος με τον οποίο τα μουσεία μπορούν να βελτιώσουν την προσβασιμότητά τους για επισκέπτες με προβλήματα όρασης είναι η χρήση νέων τεχνολογιών, όπως η τρισδιάστατη εκτύπωση και οι απτικές συσκευές. Για παράδειγμα, η τρισδιάστατη εκτύπωση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη δημιουργία απτικών αντιγράφων αντικειμένων ή γλυπτών, επιτρέποντας στους επισκέπτες με προβλήματα όρασης να εξερευνήσουν την έκθεση με πιο πρακτικό τρόπο (Emsley et all, 2019). Ομοίως, οι απτικές συσκευές μπορούν να παρέχουν ανατροφοδότηση σε επισκέπτες με προβλήματα όρασης καθώς εξερευνούν ένα έκθεμα, όπως μέσω της χρήσης δονήσεων ή άλλων απτικών αισθήσεων. Αυτές οι τεχνολογίες έχουν τη δυνατότητα να φέρουν επανάσταση στην εμπειρία του μουσείου για επισκέπτες με προβλήματα όρασης, παρέχοντας νέες ευκαιρίες για δέσμευση και αλληλεπίδραση με τα εκθέματα.

Εκτός από αυτές τις τεχνολογικές λύσεις, τα μουσεία μπορούν επίσης να εργαστούν για να βελτιώσουν την προσβασιμότητά τους αντιμετωπίζοντας ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα που σχετίζονται με την αναπηρία. Για παράδειγμα, τα μουσεία μπορούν να λάβουν μέτρα για την καταπολέμηση της ικανότητας και την προώθηση των δικαιωμάτων αναπηρίας, όπως επισημαίνοντας τα επιτεύγματα καλλιτεχνών με ειδικές ανάγκες ή συμπεριλαμβάνοντας εκθέματα που διερευνούν θέματα αναπηρίας (Tatic, 2015). Εργαζόμενοι για την ευαισθητοποίηση σχετικά με θέματα αναπηρίας και την προώθηση μιας κοινωνίας με

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

μεγαλύτερη περιεκτικότητα και αποδοχή, τα μουσεία μπορούν να βοηθήσουν στη δημιουργία ενός κόσμου όπου όλοι οι επισκέπτες, ανεξάρτητα από τις ικανότητές τους, μπορούν να συμμετέχουν πλήρως στην πολιτιστική ζωή των κοινοτήτων τους (Vaz et all, 2020).

Τα μουσεία σε όλο τον κόσμο προσπαθούν να γίνουν πιο προσιτά στους επισκέπτες με αναπηρία, αναγνωρίζοντας ότι εδώ και πολύ καιρό δεν εξυπηρετούνται και έχουν αποκλειστεί από την πολιτιστική εμπειρία. Ο Cachia (2013) υπογραμμίζει τη σημασία της μετάβασης από ένα ιατρικό μοντέλο αναπηρίας σε ένα κοινωνικό μοντέλο που αναγνωρίζει τον αντίκτυπο των κοινωνικών και περιβαλλοντικών φραγμών στη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία. Στο πλαίσιο του μουσείου, αυτό σημαίνει απομάκρυνση από την εστίαση στην αναπηρία του ατόμου προς τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που καλωσορίζει άτομα όλων των ικανοτήτων. Τα μουσεία αναγνωρίζουν τώρα την ανάγκη να παρέχουν υποστηρικτικές τεχνολογίες και μέσα για να διασφαλίσουν ότι οι επισκέπτες με αναπηρίες μπορούν να ασχοληθούν πλήρως με τα εκθέματα. Για παράδειγμα, η Papalia (2013) προτείνει ένα νέο μοντέλο πρόσβασης στα μουσεία που ξεπερνά την παραδοσιακή προσέγγιση της «διαμονής» και αντί αυτού προσπαθεί για «καθολικό σχεδιασμό» – δημιουργώντας εκθέματα και εγκαταστάσεις προσβάσιμες σε όλους. Αυτό απαιτεί από τα μουσεία να σκεφτούν δημιουργικά και προληπτικά πώς μπορούν να κάνουν τους χώρους τους φιλόξενους και προσβάσιμους σε όλους τους επισκέπτες, ανεξάρτητα από τις ικανότητές τους.

Ο Ginley (2013) διερευνά μερικούς από τους τρόπους με τους οποίους τα μουσεία εφαρμόζουν πρακτικές χωρίς αποκλεισμούς για να κάνουν τα εκθέματά τους πιο προσιτά σε επισκέπτες με προβλήματα όρασης. Μια στρατηγική περιλαμβάνει την παροχή ακουστικών περιγραφών των εκθεμάτων, οι οποίες επιτρέπουν στους τυφλούς και με προβλήματα όρασης επισκέπτες να βιώσουν οπτικό περιεχόμενο μέσω περιγραφών προφορικών λέξεων. Άλλες στρατηγικές περιλαμβάνουν απτικές οθόνες, όπως τρισδιάστατα μοντέλα ή αντίγραφα που μπορούν να αγγίξουν οι επισκέπτες, και ετικέτες Braille ή ακουστικούς οδηγούς. Αυτά τα μέσα όχι μόνο βελτιώνουν την πρόσβαση για επισκέπτες με ειδικές ανάγκες, αλλά μπορούν επίσης να βελτιώσουν τη συνολική εμπειρία των επισκεπτών παρέχοντας πολλαπλούς τρόπους ενασχόλησης με τα εκθέματα. Επιπλέον, οι προσπάθειες των μουσείων να γίνουν πιο περιεκτικά για επισκέπτες με αναπηρία μπορεί να έχουν επιπτώσεις στο μάρκετινγκ, όπως προτείνουν οι Kang και Baloglu (2018). Υποστηρίζουν ότι η δημιουργία προσβάσιμων χώρων μπορεί να προσελκύσει νέο κοινό και να ενισχύσει τη φήμη του μουσείου ως κοινωνικά υπεύθυνου ιδρύματος. Επιπλέον, με την προβολή εκθεμάτων που αναδεικνύουν τις εμπειρίες των ατόμων με αναπηρία, τα μουσεία μπορούν να συμβάλουν στην προώθηση της κατανόησης και της ευαισθητοποίησης των θεμάτων αναπηρίας σε ένα ευρύτερο κοινό.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Υποστηρίζεται ότι τα μουσεία πρέπει να προχωρήσουν πέρα από την απλή παροχή πρόσβασης στις συλλογές και τους χώρους τους και να επικεντρωθούν στην προώθηση της πραγματικής ένταξης για όλους τους επισκέπτες. Οι παραδοσιακές πρακτικές των μουσείων δίνουν συχνά προτεραιότητα στις οπτικές εμπειρίες και αυτό μπορεί να δημιουργήσει εμπόδια για τους επισκέπτες με αναπηρίες ή σε αυτούς που επεξεργάζονται τις πληροφορίες με διαφορετικό τρόπο. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα επιτυχημένων πρακτικών χωρίς αποκλεισμούς στα μουσεία, ενθαρρύνοντας μια στροφή προς πιο δίκαιες και προσβάσιμες μουσειακές εμπειρίες, μια πιο περιεκτική προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη τις διαφορετικές ανάγκες και προοπτικές όλων των επισκεπτών και ενσωματώνει πολυαισθητηριακές και διαδραστικές εμπειρίες (Eardley et al., 2022).

3.6 Λύσεις για άτομα με ακουστικές αναπηρίες

Τα μουσεία μπορούν να γίνουν μια συναρπαστική και ξεχωριστή εμπειρία για άτομα που είναι κωφά ή βαρήκοα. Ωστόσο, παρουσιάζουν επίσης μοναδικές προκλήσεις όσον αφορά την προσβασιμότητα. Ένας τρόπος βελτίωσης της προσβασιμότητας είναι μέσω της χρήσης υποστηρικτικής τεχνολογίας. Για παράδειγμα, η χρήση βρόχων ακοής ή βρόχων επαγωγής μπορεί να παρέχει άμεσο ηχητικό σήμα στα ακουστικά βαρηκοΐας ή στα κοχλιακά εμφυτεύματα επισκεπτών με απώλεια ακοής (Carrizosa et all, 2020). Επιπλέον, μπορούν να προσληφθούν διερμηνείς νοηματικής γλώσσας για να παρέχουν ξεναγήσεις σε επισκέπτες που χρησιμοποιούν την αμερικανική νοηματική γλώσσα (ASL) ή άλλες νοηματικές γλώσσες (Ruiz – Mezcua et all, 2011).

Μια άλλη προσέγγιση για τη βελτίωση της προσβασιμότητας για άτομα με προβλήματα ακοής είναι μέσω της χρήσης οδηγών πολυμέσων με κείμενο και εικόνες. Αυτοί οι οδηγοί μπορούν να παρέχουν ένα εναλλακτικό μέσο μετάδοσης πληροφοριών και είναι προσβάσιμοι σε προσωπικές συσκευές όπως smartphone ή tablet. Επιπλέον, ορισμένα μουσεία προσφέρουν βίντεο με ανοιχτούς υπότιτλους, κάτι που μπορεί να είναι επωφελές για άτομα που είναι κωφά ή βαρήκοα (Carrizosa et all, 2020).

Τα μουσειακά εκθέματα μπορούν επίσης να σχεδιαστούν με γνώμονα την προσβασιμότητα. Για παράδειγμα, τα εκθέματα μπορούν να ενσωματώσουν οπτικά βοηθήματα όπως διαγράμματα, φωτογραφίες και βίντεο για να συμπληρώσουν ηχητικές πληροφορίες (Carrizosa et all, 2020). Τα διαδραστικά εκθέματα με απτικά και οπτικά στοιχεία μπορούν επίσης να προσελκύσουν επισκέπτες που είναι κωφοί ή βαρήκοοι. Επιπλέον, οι εκθέσεις μπορούν να περιλαμβάνουν κείμενα και οπτικές περιγραφές αντικειμένων, έργων τέχνης ή

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

διαδραστικών οθονών, κάτι που μπορεί να είναι επωφελές για τους επισκέπτες που μπορεί να έχουν δυσκολίες με τις ηχητικές πληροφορίες (Ruiz – Mezcua et all, 2011).

Είναι επίσης σημαντικό τα μουσεία να παρέχουν εκπαίδευση στο προσωπικό σχετικά με τον τρόπο αποτελεσματικής επικοινωνίας με επισκέπτες που είναι κωφοί ή βαρήκοοι. Το προσωπικό θα πρέπει να είναι εξοικειωμένο με την υποστηρικτική τεχνολογία και τις τεχνικές επικοινωνίας με άτομα που χρησιμοποιούν νοηματική γλώσσα ή ανάγνωση χειλιών (Ruiz – Mezcua et all, 2011). Αυτό περιλαμβάνει τη χρήση σαφούς και συνοπτικής γλώσσας, το πρόσωπο του επισκέπτη και την ομιλία με κανονικό ρυθμό.

Τέλος, τα μουσεία μπορούν να επωφεληθούν από τη συνεργασία με οργανισμούς κωφών και βαρήκοων για να λάβουν πληροφορίες και σχόλια σχετικά με την προσβασιμότητα. Τέτοιες συνεργασίες μπορούν να βοηθήσουν στον εντοπισμό περιοχών που μπορεί να χρειάζονται βελτίωση και να προτείνουν λύσεις που μπορούν να ωφελήσουν τους επισκέπτες με προβλήματα ακοής (Ruiz – Mezcua et all, 2011).

Συμπερασματικά, η προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία ακοής στα μουσεία μπορεί να επιτευχθεί μέσω της χρήσης υποβοηθητικής τεχνολογίας, οδηγών πολυμέσων, σχεδίασης εκθεμάτων χωρίς αποκλεισμούς, εκπαίδευσης προσωπικού και συνεργασιών με σχετικούς οργανισμούς. Εφαρμόζοντας αυτές τις στρατηγικές, τα μουσεία μπορούν να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς όπου οι επισκέπτες με προβλήματα ακοής μπορούν να ασχοληθούν πλήρως με τα εκθέματα και να μάθουν για την τέχνη, την ιστορία και τον πολιτισμό.

Εκτός από τα προαναφερθέντα μέτρα, ορισμένα μουσεία παρέχουν και υπηρεσίες διερμηνείας νοηματικής γλώσσας. Η διερμηνεία της νοηματικής γλώσσας είναι ένα σημαντικό μέσο επικοινωνίας για τα άτομα με προβλήματα ακοής, καθώς τους επιτρέπει να συμμετέχουν πλήρως σε ξεναγήσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα που προσφέρουν τα μουσεία. Για παράδειγμα, το Βρετανικό Μουσείο στο Λονδίνο προσφέρει ξεναγήσεις και εκδηλώσεις με διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα για επισκέπτες με προβλήματα ακοής (The British Museum, 2018). Ομοίως, το Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης στη Νέα Υόρκη προσφέρει ξεναγήσεις με διερμηνεία της Αμερικανικής Νοηματικής Γλώσσας (ASL) για επισκέπτες με προβλήματα ακοής (Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης, n.d.).

Επιπλέον, ορισμένα μουσεία ενσωματώνουν τεχνολογία για τη βελτίωση της προσβασιμότητας για άτομα με προβλήματα ακοής. Για παράδειγμα, το Smithsonian American Art Museum στην Ουάσιγκτον, DC έχει αναπτύξει μια εφαρμογή για κινητά που παρέχει υπότιτλους για επισκέπτες του μουσείου με προβλήματα ακοής (Smithsonian American Art Museum, n.d.). Η εφαρμογή διαθέτει έναν διαδραστικό χάρτη και οδηγούς έκθεσης, στους

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

οποίους μπορούν να έχουν εύκολη πρόσβαση άτομα με προβλήματα ακοής. Ομοίως, το Μουσείο του Λούβρου στο Παρίσι προσφέρει μια εφαρμογή για κινητά που παρέχει οπτικές πληροφορίες και κείμενο, συμπεριλαμβανομένων υπότιτλων και περιγραφών, για επισκέπτες με προβλήματα ακοής (Μουσείο του Λούβρου, n.d.).

Παρά τις προσπάθειες ορισμένων μουσείων να κάνουν τους χώρους τους προσβάσιμους σε άτομα με προβλήματα ακοής, εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις. Μια σημαντική πρόκληση είναι η έλλειψη ευαισθητοποίησης του προσωπικού του μουσείου σχετικά με τις ανάγκες και τις προτιμήσεις των ατόμων με προβλήματα ακοής. Για παράδειγμα, ορισμένα μέλη του προσωπικού μπορεί να μην γνωρίζουν πώς να επικοινωνούν με επισκέπτες που είναι κωφοί ή βαρήκοοι. Επιπλέον, το κόστος της εφαρμογής χαρακτηριστικών και υπηρεσιών προσβασιμότητας μπορεί να αποτελέσει εμπόδιο για τα μουσεία, ειδικά εκείνα με περιορισμένους πόρους (Goss e.a. , 2015).

Συμπερασματικά, η προσβασιμότητα στα μουσεία για άτομα με προβλήματα ακοής είναι ένα κρίσιμο ζήτημα που απαιτεί προσοχή και δράση. Μέσω της εφαρμογής μέτρων όπως οι λεζάντες, οι επαγωγικοί βρόχοι, η διερμηνεία της νοηματικής γλώσσας και η τεχνολογία, τα μουσεία μπορούν να εξασφαλίσουν ότι αυτά τα άτομα μπορούν να συμμετέχουν πλήρως και να απολαμβάνουν την εμπειρία του μουσείου. Ωστόσο, υπάρχει ακόμη δουλειά που πρέπει να γίνει όσον αφορά την αύξηση της ευαισθητοποίησης του προσωπικού του μουσείου και την υπέρβαση των οικονομικών φραγμών. Είναι σημαντικό για τα μουσεία να συνεχίσουν να δίνουν προτεραιότητα στην προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία για να διασφαλίσουν ότι όλοι μπορούν να επωφεληθούν από τις εκπαιδευτικές και πολιτιστικές εμπειρίες που παρέχουν τα μουσεία.

3.7 Λύσεις για άτομα με νοητικές και ψυχικές αναπηρίες

Είναι σημαντικό για τα μουσεία να λάβουν υπόψη τις ανάγκες αυτού του πληθυσμού και να προβούν σε ενέργειες προκειμένου να εξασφαλίσουν ότι μπορούν να έχουν πρόσβαση και να απολαμβάνουν την εμπειρία του μουσείου (World Health Organization, n.d.).

Η προσβασιμότητα στα μουσεία για άτομα με νοητικές και ψυχολογικές αναπηρίες είναι ένα ζήτημα που συχνά παραβλέπεται. Τα μουσεία πρέπει να δημιουργούν ένα περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς για όλους τους επισκέπτες, ανεξάρτητα από τις αναπηρίες τους. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την παροχή ποικίλων υπηρεσιών και υποδομών, όπως εκθέσεις φιλικές προς τις αισθήσεις, ήσυχα δωμάτια και προσωπικό που είναι εκπαιδευμένο να επικοινωνεί με

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

άτομα με νοητικές και ψυχολογικές αναπηρίες. Επιπλέον, η παροχή σαφούς και συνοπτικής σήμανσης και η οργάνωση εκθέσεων σε προσιτή διάταξη μπορεί να κάνει σημαντική διαφορά.

Σύμφωνα με το Εθνικό Συμβούλιο για την Αναπηρία, τα μουσεία θα πρέπει να διαθέτουν υποδομές για επισκέπτες με νοητικές και ψυχολογικές αναπηρίες, όπως η παροχή ενός ήσυχου δωματίου ή ενός χώρου όπου οι επισκέπτες μπορούν να κάνουν ένα διάλειμμα από την αισθητηριακή υπερφόρτωση. Τα μέλη του προσωπικού θα πρέπει επίσης να εκπαιδεύονται ώστε να επικοινωνούν αποτελεσματικά με επισκέπτες με αναπηρία και να ανταποκρίνονται κατάλληλα σε τυχόν προβλήματα συμπεριφοράς που μπορεί να προκύψουν (Εθνικό Συμβούλιο για την Αναπηρία, 2014).

Επιπλέον, τα μουσεία μπορούν να προσφέρουν εκθέσεις φιλικές προς τις αισθήσεις που περιλαμβάνουν λεκτικές περιγραφές, ετικέτες braille και ηχητικές ξεναγήσεις, οι οποίες μπορούν να βελτιώσουν την εμπειρία του μουσείου για επισκέπτες με νοητικές και ψυχολογικές αναπηρίες (Bodensteiner, 2019). Επιπλέον, η παροχή στους επισκέπτες ψηφιακού οδηγού ή εφαρμογής μπορεί να τους βοηθήσει στην πλοήγηση στο μουσείο και να παρέχουν πληροφορίες για τις εκθέσεις.

Η δημιουργία μιας προσβάσιμης διάταξης στο μουσείο είναι επίσης σημαντική. Τα εκθέματα θα πρέπει να οργανώνονται με σαφή και λογικό τρόπο, με επαρκή χώρο μεταξύ τους, ώστε να αποφεύγεται ο συνωστισμός και να επιτρέπεται στους επισκέπτες να κυκλοφορούν ελεύθερα. Η παροχή χώρων καθιστικού και τουαλέτας με εύκολη πρόσβαση μπορεί επίσης να βελτιώσει την εμπειρία του επισκέπτη (Trainer et al., 2022).

Επιπλέον, η δημιουργία εκθέσεων χωρίς αποκλεισμούς που αναδεικνύουν τις εμπειρίες ατόμων με νοητικές και ψυχολογικές αναπηρίες μπορεί να προσφέρει μια πιο ουσιαστική εμπειρία για τους επισκέπτες με αναπηρίες. Αυτό μπορεί να γίνει μέσω έργων τέχνης, διαδραστικών εγκαταστάσεων και οθονών πολυμέσων (Morin et all, 2012). Τα μουσεία μπορούν να συνεργαστούν με οργανώσεις αναπηρίας και υποστηρικτές για να διασφαλίσουν ότι οι εκθέσεις τους είναι περιεκτικές και προσβάσιμες σε όλους τους επισκέπτες.

Συμπερασματικά, τα μουσεία αναγνωρίζουν τη σημασία της προσβασιμότητας και της ένταξης για τους επισκέπτες με αναπηρία. Η μετάβαση προς ένα κοινωνικό μοντέλο αναπηρίας, σε συνδυασμό με την εφαρμογή υποστηρικτικών τεχνολογιών και υποδομών, δίνει τη δυνατότητα σε περισσότερους επισκέπτες να ασχοληθούν πλήρως με τα μουσειακά εκθέματα. Υιοθετώντας τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού και προωθώντας πρακτικές χωρίς αποκλεισμούς, τα μουσεία μπορούν να προσελκύσουν νέο κοινό και να ενισχύσουν τη φήμη τους ως κοινωνικά υπεύθυνους θεσμούς. Επιπλέον, αυτές οι προσπάθειες (Πίνακας 1) μπορούν να συμβάλουν στην προώθηση της κατανόησης και της ευαισθητοποίησης των θεμάτων

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

αναπηρίας σε ένα ευρύτερο κοινό, συμβάλλοντας σε μια κοινωνία χωρίς αποκλεισμούς και πιο προσβάσιμη.

Πίνακας 1: «Προτάσεις Προσβασιμότητας»

Επισκέπτες με τύφλωση και οπτικές αναπηρίες	**Ανάγλυφα μονοπάτια-οδηγοί**
	Ασφαλισμένες κλίμακες με κιγκλιδώματα και αντιολισθητικές ενδείξεις δαπέδου
	Ακουστικές πληροφορίες
	Πινακίδες σε γραφή braille
Κωφοί και επισκέπτες με προβλήματα ακοής	Βοηθητικές συσκευές ακρόασης
	Βρόχοι επαγωγής ήχου
	Οπτικές πληροφορίες
Επισκέπτες με μειωμένη κινητικότητα	Χαμηλωμένοι πάγκοι στο γραφείο πληροφοριών, το εστιατόριο και το κατάστημα
	Αναπηρικά καροτσάκια
	Ράμπες και ανελκυστήρες
	Μεγάλοι χώροι για χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων
	Χώροι καθιστικού για αναπηρικό αμαξίδιο
Επισκέπτες με γνωστική αναπηρία	Καθολικά εικονογράμματα
Επισκέπτες με αυτισμό	Ήσυχοι χώροι

Πηγή: Martinez, 2021 (Ιδία επεξεργασία)

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^{Ο}: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

4.1 Η παρούσα κατάσταση στη χώρα μας

Τα μουσεία διαδραματίζουν ζωτικό ρόλο στη διατήρηση της ιστορίας και της πολιτιστικής κληρονομιάς μιας χώρας. Προσφέρουν στους επισκέπτες μια μοναδική ευκαιρία να μάθουν για το παρελθόν και να εξερευνήσουν διάφορες πτυχές του παρόντος. Αυτό είναι ακόμα πιο έντονο σε μια χώρα όπως είναι η Ελλάδα, η οποία διαθέτει χιλιάδες χρόνια ιστορίας και πολιτισμού (Milligan & Brayfield, 2004). Ωστόσο, για τα άτομα με αναπηρία, η επίσκεψη σε ένα μουσείο μπορεί να είναι μια τρομακτική εμπειρία λόγω της έλλειψης προσβασιμότητας. Αυτό ισχύει και για τα μουσεία στην Ελλάδα, όπου τα άτομα με αναπηρία συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν διάφορα εμπόδια στην πρόσβαση σε αυτά τα ιδρύματα.

Η κατάσταση όσον αφορά την προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία στα ελληνικά μουσεία είναι πολύπλοκη, με θετικές και αρνητικές πτυχές. Από τη μία πλευρά, έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος τα τελευταία χρόνια προς τη βελτίωση της προσβασιμότητας. Για παράδειγμα, ορισμένα μουσεία έχουν εγκαταστήσει ράμπες, ανελκυστήρες και προσβάσιμες τουαλέτες για να διασφαλίσουν ότι τα άτομα με κινητικά προβλήματα μπορούν να μετακινούνται ανεξάρτητα στις εγκαταστάσεις. Επιπλέον, ορισμένα μουσεία έχουν αναπτύξει ηχητικούς οδηγούς και απτικά εκθέματα για άτομα με προβλήματα όρασης, τα οποία παρέχουν μια καθηλωτική εμπειρία και ενισχύουν την προσβασιμότητα των συλλογών του μουσείου (Mavragani & Lymperopoulos, 2013).

Από την άλλη πλευρά, πολλά μουσεία στην Ελλάδα εξακολουθούν να είναι απρόσιτα για τα άτομα με αναπηρία, ιδιαίτερα τα άτομα με κινητικά και αισθητηριακά προβλήματα. Ορισμένα μουσεία βρίσκονται σε ιστορικά κτίρια που δεν έχουν σχεδιαστεί για τα σύγχρονα πρότυπα προσβασιμότητας, γεγονός που καθιστά δύσκολη την μετασκευή των κτιρίων για να εξυπηρετούν τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία. Επιπλέον, πολλά μουσεία δεν διαθέτουν ευκρινή σήμανση ή πληροφορίες σχετικά με τα εκθέματα, κάτι που μπορεί να είναι δύσκολο για άτομα με γνωστικές ή αισθητηριακές αναπηρίες (Mavragani & Lymperopoulos, 2013).

Μια άλλη πρόκληση που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στα ελληνικά μουσεία είναι η έλλειψη ευαισθητοποίησης του προσωπικού των μουσείων και του ευρύτερου κοινού για θέματα αναπηρίας. Πολλά μέλη του προσωπικού δεν είναι επαρκώς εκπαιδευμένα στην προσβασιμότητα και μπορεί να μην κατανοούν τις ανάγκες των επισκεπτών με αναπηρίες. Ως αποτέλεσμα, τα άτομα με αναπηρία μπορεί να αισθάνονται αποκλεισμένα ή ανεπιθύμητα στο

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

μουσείο, κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε συναισθήματα απομόνωσης και απογοήτευσης (Βουδούρη, 2003).

Επιπλέον, δεν υπάρχει επί του παρόντος εθνική νομοθεσία ή πολιτική στην Ελλάδα που να απαιτεί από τα μουσεία να παρέχουν προσβάσιμες εγκαταστάσεις ή υπηρεσίες σε άτομα με αναπηρία. Ενώ ορισμένα μουσεία έχουν αναλάβει να βελτιώσουν την προσβασιμότητα, πολλά άλλα δεν το έχουν κάνει, και δεν υπάρχει σταθερό πρότυπο σε όλη τη χώρα. Αυτή η έλλειψη νομικής υποχρέωσης μπορεί να οδηγήσει σε έλλειψη λογοδοσίας, με αποτέλεσμα τα μουσεία να μην δίνουν προτεραιότητα στην προσβασιμότητα και επομένως να παραμένουν απρόσιτα για πολλά άτομα με αναπηρία (Βουδούρη, 2003).

Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες εκ μέρους της πολιτείας με την έναρξη προγραμμάτων, τα οποία έχουν ως απώτερο σκοπό την ένταξη των ατόμων με αναπηρίες. Για παράδειγμα, αναφέρουμε την «πολιτιστική συνταγογράφηση». Η «πολιτιστική συνταγογράφηση» αποτελεί μια καινοτόμο πρωτοβουλία που εισήγαγε το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας, το έτος 2021. Σκοπός του προγράμματος είναι η ενσωμάτωση των τεχνών και του πολιτισμού τόσο στην προληπτική όσο και στη θεραπευτική αγωγή για την προαγωγή της ψυχικής υγείας. Το πρόγραμμα, το οποίο έχει ενταχθεί στο Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης «Ελλάδα 2.0», αναγνωρίζει τη θεραπευτική λειτουργία της τέχνης, όπως έχει αποδειχθεί ερευνητικά, και στοχεύει στην αντιμετώπιση ψυχικών νόσων όπως η κατάθλιψη και η αγχώδης διαταραχή.

Η εφαρμογή της πολιτιστικής συνταγογράφησης περιλαμβάνει την ανάπτυξη πιλοτικών δράσεων που συνδέουν πολιτιστικούς φορείς με φορείς ψυχικής υγείας. Μέσα από αυτό το πρόγραμμα, προωθείται η συμμετοχή των πολιτών σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες, προσφέροντας όχι μόνο ατομικά οφέλη, αλλά και συμβάλλοντας στην ευημερία της κοινότητας συνολικά. Το πρόγραμμα χρηματοδοτείται από το Ταμείο Ανάκαμψης με προϋπολογισμό 10 εκατομμυρίων ευρώ και αναμένεται να υλοποιηθεί μέσα στην επόμενη τριετία (culture.gov.gr, 2021).

Ένα ακόμα πολύ καλό παράδειγμα αποτελεί το πρόγραμμα «ΑΠΤΟΣ». Το πρόγραμμα ΑΠΤΟΣ (APTOS) είναι μια καινοτόμος πρωτοβουλία που στοχεύει στη διευκόλυνση της πρόσβασης ατόμων με οπτική αναπηρία στην πολιτιστική κληρονομιά. Υλοποιείται από το Ερευνητικό Κέντρο "Αθηνά" και αποσκοπεί στην ανάπτυξη τεχνολογιών που θα επιτρέπουν την απτική εξερεύνηση τρισδιάστατων μοντέλων πολιτιστικών αντικειμένων. Το πρόγραμμα συνδυάζει τη χρήση ψηφιακής τεχνολογίας με την επιστήμη των υλικών, δημιουργώντας πρωτότυπα αντικείμενα που οι επισκέπτες μπορούν να αγγίζουν, προσφέροντας τους έτσι μια πολυαισθητηριακή εμπειρία. Αυτή η προσέγγιση επιτρέπει στα άτομα με προβλήματα όρασης

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

να "δουν" τα εκθέματα μέσω της αφής, ενισχύοντας την πρόσβασή τους στις τέχνες και στον πολιτισμό. Το πρόγραμμα ΑΠΤΟΣ δεν περιορίζεται μόνο στην τεχνολογική καινοτομία, αλλά έχει και κοινωνικό αντίκτυπο, προωθώντας την ισότητα στην πρόσβαση και αναδεικνύοντας τη σημασία της ένταξης σε πολιτιστικούς χώρους (Athenarc.gr, 2017).

Συμπερασματικά, η κατάσταση όσον αφορά την προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία στα ελληνικά μουσεία είναι μικτή. Ενώ έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος προς τη βελτίωση της προσβασιμότητας, πολλά μουσεία έχουν ακόμη πολύ δρόμο να διανύσουν για να διασφαλίσουν ότι τα άτομα με αναπηρία μπορούν να έχουν πρόσβαση στις συλλογές και τις υπηρεσίες τους. Είναι σημαντικό να συνεχιστεί η ευαισθητοποίηση του προσωπικού του μουσείου και του ευρύτερου κοινού σχετικά με θέματα αναπηρίας και να ενθαρρυνθούν τα μουσεία να λάβουν προληπτικά μέτρα για τη βελτίωση της προσβασιμότητας. Με τις σωστές πολιτικές και πρωτοβουλίες, είναι δυνατό να δημιουργηθεί ένα πιο περιεκτικό και φιλόξενο περιβάλλον για τα άτομα με αναπηρία στα ελληνικά μουσεία (Mavragani & Lymperopoulos, 2013).

4.2 Παραδείγματα προσβασιμότητας στην Ελλάδα

Παρακάτω θα αναφερθούν δύο παραδείγματα προσπάθειας ένταξης των ατόμων με προβλήματα υγείας και αναπηρίας στους χώρους πολιτισμού της χώρας μας. Είναι δύο από τα πιο γνωστά παραδείγματα που θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε από το Ελληνικό «περιεχόμενο». Πρόκειται για δύο αρκετά προοδευτικές περιπτώσεις όπως θα δούμε παρακάτω αναλυτικά.

4.2.1 ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΦΗΣ

Το Μουσείο Αφής, που βρίσκεται στην Αθήνα, είναι ένα μοναδικό και καινοτόμο μουσείο που παρέχει πρόσβαση στην τέχνη και την ιστορία σε άτομα που είναι τυφλά ή με προβλήματα όρασης. Αυτό το μουσείο είναι ένα μουσείο αφής, που σημαίνει ότι οι επισκέπτες ενθαρρύνονται να αγγίξουν και να αλληλεπιδράσουν με τα εκθέματα. Το Μουσείο Αφής ιδρύθηκε το 1984 από τη Λίνα Στεργίου, δασκάλα τυφλών μαθητών, με στόχο τη δημιουργία μιας μουσειακής εμπειρίας που να περιλαμβάνει άτομα με προβλήματα όρασης. Η συλλογή του μουσείου περιλαμβάνει αντίγραφα αρχαίων ελληνικών γλυπτών και αντικειμένων, καθώς και σύγχρονα έργα Ελλήνων και διεθνών καλλιτεχνών (Εικόνα 1). Τα εκθέματα συνοδεύονται

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

από ηχητικές περιγραφές και οδηγούς αφής που βοηθούν τους επισκέπτες να κατανοήσουν τα κομμάτια και τη σημασία τους (tactualmuseum.gr).

Εικόνα 1: «Μουσείο Αφής»

Πηγή: www.protothema.gr

Το Μουσείο Αφής δεν είναι μόνο πολιτιστικός θεσμός, αλλά και κέντρο εκπαίδευσης και κοινωνικής ένταξης. Παρέχει προγράμματα για παιδιά και ενήλικες με προβλήματα όρασης, συμπεριλαμβανομένων εργαστηρίων απτικής τέχνης και ξεναγήσεων. Το μουσείο είναι επίσης μια πλατφόρμα για έρευνα και καινοτομία στον τομέα της προσβασιμότητας και έχει συνεργαστεί με πανεπιστήμια και οργανισμούς για την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και μεθόδων για τη δημιουργία εμπειριών χωρίς αποκλεισμούς (tactualmuseum.gr).

Το Μουσείο Αφής είναι ένα σημαντικό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο τα μουσεία μπορούν να γίνουν προσβάσιμα σε άτομα με αναπηρίες, ιδιαίτερα σε άτομα με προβλήματα όρασης. Αποδεικνύει ότι η προσβασιμότητα δεν είναι απλώς θέμα παροχής ραμπών ή λεζάντων, αλλά περιλαμβάνει επίσης τη δημιουργία νέων προσεγγίσεων στο σχεδιασμό και την ερμηνεία των μουσείων. Η επιτυχία του μουσείου έχει εμπνεύσει άλλα ιδρύματα στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο να υιοθετήσουν παρόμοια μοντέλα απτικής (Εικόνα 2) και πολυαισθητηριακής προσβασιμότητας (museumforall.eu).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Εικόνα 2: «Αγγίξτε για να Αισθανθείτε»

Πηγή: www.thelook.gr

Συνολικά, το Μουσείο Αφής αποτελεί απόδειξη της δύναμης της τέχνης και του πολιτισμού να φέρνει κοντά τους ανθρώπους και να γεφυρώνει τα κενά μεταξύ των διαφορετικών κοινοτήτων. Είναι ένα μουσείο που ενσωματώνει πραγματικά τις αρχές της ένταξης και της διαφορετικότητας και χρησιμεύει ως πρότυπο για άλλους πολιτιστικούς φορείς που πρέπει να ακολουθήσουν (Πολυδώρου-Μπενάκη, 1997).

Το Μουσείο Αφής στην Αθήνα παρέχει πρόσβαση στην τέχνη και την ιστορία για άτομα που είναι τυφλά ή με προβλήματα όρασης (Μουσείο Αφής, 2023).Τα απτικά εκθέματα του μουσείου συνοδεύονται από ηχητικές περιγραφές και οδηγούς αφής που βοηθούν τους επισκέπτες να κατανοήσουν τα κομμάτια και τη σημασία τους. Το μουσείο παρέχει προγράμματα για παιδιά και ενήλικες με προβλήματα όρασης, συμπεριλαμβανομένων εργαστηρίων απτικής τέχνης και ξεναγήσεων. Έχει επίσης συνεργαστεί με πανεπιστήμια και οργανισμούς για την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και μεθόδων για τη δημιουργία εμπειριών χωρίς αποκλεισμούς μουσείων. Το Μουσείο Αφής λειτουργεί ως πρότυπο για να ακολουθήσουν και άλλοι πολιτιστικοί φορείς όσον αφορά την προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία (Πολυδώρου-Μπενάκη, 1997).

4.2.2 ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ

Το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ), παραδόθηκε στο κοινό μόλις το 2017 και αποτελεί ένα από τα πιο καινοτόμα και πρωτοποριακά έργα στο είδος του. Αυτό το πολιτιστικό κέντρο περιλαμβάνει τις καινούργιες κεντρικές εγκαταστάσεις της Εθνικής Βιβλιοθήκης της χώρας, την Εθνική Λυρική σκηνή αλλά και το πολύ γνωστό Πάρκο «Σταύρος

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Νιάρχος». Αποτελεί ένα πολύ γνωστό σημείο της πρωτεύουσας (Εικόνα 3), αφού σε συνεργασία του ΕΟΤ με το τμήμα Marketing της Ελλάδας έχουν διοργανωθεί πολλές επισκέψεις των ΜΜΕ από το εξωτερικό. Μέσα σε αυτά τα χρόνια έχει λάβει αμέτρητα βραβεία, ενώ το βασικό γνώρισμα του είναι ο μη αποκλειστικός του χαρακτήρας (snfcc.org, 2017).

Εικόνα 3: «Σταύρος Νιάρχος»

Πηγή: grc.sika.com

Ας δούμε λίγο πιο αναλυτικά αυτό το σημείο όμως. Στις πέντε εισόδους πρόσβασης στο χώρο που διαθέτει έχουν τοποθετηθεί ειδικές αυτόματες πόρτες ώστε να μπορούν να εισέλθουν στο χώρο άτομα με αμαξίδια. Όλοι οι ανελκυστήρες επίσης, έχουν σημάνσεις σε γραφή Braille αλλά και φωνητικές ειδοποιήσεις για να μπορούν να τους χρησιμοποιήσουν όλοι. Συνεχίζοντας, ότι αφορά τις δημόσιες τουαλέτες του κέντρου, υπάρχουν τουαλέτες ΑμεΑ και με κουμπί έκτακτης ανάγκης. Τέλος, στο πάρκινγκ υπάρχουν ειδικές θέσεις στάθμευσης για ΑμεΑ όπως και ράμπες με διαβάσεις για την καλύτερη μετακίνηση όλων (snfcc.org, 2017).

Στο πάρκο (από τα πιο διάσημα σημεία) έχει ληφθεί υπόψιν ότι άτομα με αμαξίδιο μπορεί να θέλουν να περιηγηθούν, συνεπώς η κλίση του οδοστρώματος φτάνει μέχρι το 5 τοις εκατό (5%) και φυσικά είναι αντιολισθητικό, για την άνετη μετακίνηση όλων. Η πρόσβαση συνεχίζεται και μέσα στην αίθουσα Σταύρος Νιάρχος όπως και στην Λυρική σκηνή, ενώ υπάρχει και η δυνατότητα δανεισμού αναπηρικών αμαξιδίων (αφού υπάρξει συνεννόηση). Οι σκύλοι – οδηγοί είναι ευπρόσδεκτοι σε όλους τους χώρους για ανθρώπους με προβλήματα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

οράσεως αλλά και για άτομα με βαρηκοΐα δίνονται συσκευές με σύστημα loop (snfcc.org, 2017).

Το συνολικό κόστος μέχρι στιγμής αξιολογείται στα 3.000.000.000 ευρώ, σαν τοποθεσία βρίσκεται στο Φαληρικό όρμο ανήκει δηλαδή στο Δήμο της Καλλιθέας. Θεωρείται ένα έργο που προάγει τις ιδέες της πρόσβασης και της προσβασιμότητας αλλά δεν παραλείπει να αναδεικνύει σταθερά και τις ιδέες της παιδείας, του πολιτισμού και της βιωσιμότητας (Εικόνα 4). Συνδυάζει το ψυχαγωγικό κομμάτι με τους σύγχρονους όρους της κοινωνιολογίας (snfcc.org, 2017).

Εικόνα 4: «Σταύρος Νιάρχος»

Πηγή: grc.sika.com

4.3 Παραδείγματα πρόσβασης σε διεθνές επίπεδο

Για να δούμε όμως τι γίνεται σε διεθνές επίπεδο σε ότι αφορά τους όρους της πρόσβασης και της προσβασιμότητας. Αυτό θα γίνει προκειμένου να δοθούν τόσο ιδέες όσο και να γίνει κατά μια άτυπη διαδικασία μια αξιολόγηση των ήδη υπαρχόντων στην Ελλάδα. Είναι σημαντικό να υπάρχει μια διερευνητική διαδικασία όταν εξετάζεται ένα θέμα και να ερευνάται πάντα τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

4.3.1 MUSEUM OF AMERICAN PRINTING HOUSE FOR BLIND

Πρώτο και αρκετά επιτυχημένο παράδειγμα το Μουσείο American Printing House for the Blind. Άνοιξε για πρώτη φορά τις πόρτες του για το κοινό το 1994 στο Λούισβιλ του Κεντάκι. Το μουσείο λοιπόν, του Αμερικανικού Τυπογραφείου για τυφλούς παρουσιάζει την διεθνή ιστορία των ατόμων με οπτική αναπηρία αναφορικά με την εκπαίδευσή τους, και πως το τυπογραφείο για τυφλούς έχει συμβάλλει σε όλη αυτή την διαδικασία. Όλα τα εκθέματα έχουν συστήματα αφής, γραφή braille, προσανατολισμό και κινητικότητα όπως και εκπαιδευτικά βοηθήματα για σχολεία τυφλών ατόμων (Εικόνα 5).

Εικόνα 5: «APH»

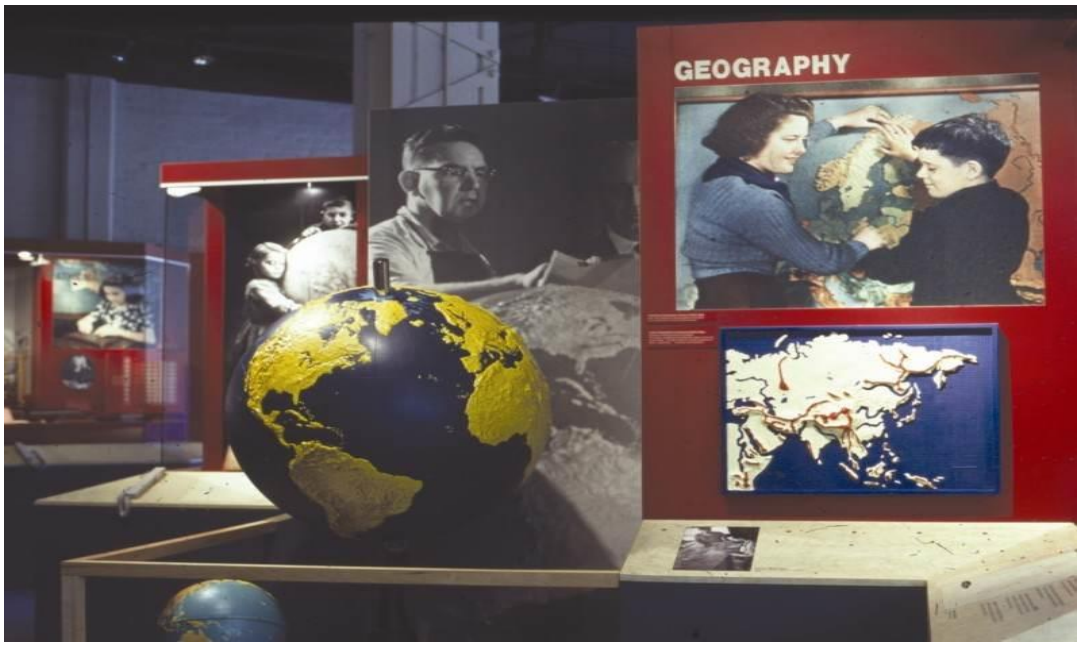

Πηγή: www.gotolouisville.com

Υπάρχει γενικά ένας κανόνας στα μουσεία το «δεν αγγίζουμε τίποτα» ή «μην αγγίζετε» λόγω ευαισθησίας των εκθεμάτων, αλλά ο σκοπός των πολιτιστικών προϊόντων είναι να διδάξει και όταν απαγορεύεται η επαφή αυτή, ειδικά για τα άτομα με οπτικές αναπηρίες, αμέσως πρόκειται για έναν παράγοντα αποκλεισμού. Γενικά έχει παρατηρηθεί ότι οι άνθρωποι πάντα θέλουν να αγγίζουν τα εκθέματα γιατί κατ' αυτό τον τρόπο νιώθουν ότι συνδέονται με το παρελθόν τους. Έτσι, παρατηρείται ότι με την ύπαρξη μιας οποιασδήποτε αναπηρίας ή μη, οι άνθρωποι έχουν την ανάγκη να αγγίξουν αυτό που βλέπουν στα μουσεία (Candlin, 2014).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Πολύ σημαντικό για να αναφερθεί είναι ότι μέσα στο συγκεκριμένο μουσείο φιλοξενείται και η γκαλερί «1883». Πρόκειται για μια γκαλερί όπου το άγγιγμα επιτρέπεται με σκοπό ο εκάστοτε επισκέπτης να έχει την δυνατότητα να αγγίξει και να νιώσει με τον ίδιο τρόπο (όσο είναι εφικτό) όπως και τα άτομα με οπτικές αναπηρίες. Αυτό γίνεται μέσω των διάφορων επιγραφών σε γραφή braille είτε μεγεθυμένες, με πλούσιο ακουστικό υλικό ή και ακόμη διάφορων εκπαιδευτικών παιχνιδιών όπως το Constructo (aph.org, 2024).

Η αφή λοιπόν, χρησιμοποιείται ως ένα μέσο πολύ καθοριστικό. Σε αυτό το σημείο κιόλας γίνεται ένας έντονος διαχωρισμός. Ο όρος της αφής ως μια πιο παθητική διαδικασία, ενώ ο όρος της απτικής αίσθησης δηλώνει την ενεργητικότητα που έχει το υποκείμενο που υποβάλλεται σε αυτή την διαδικασία (Maison & Arter, 2011).

Γενικά, σε σχέση με το παρελθόν, έχει αναγνωριστεί η σημασία της επαφής με το αντίστοιχο προϊόν ή έκθεμα. Αυτό φαίνεται ότι πλέον αναγνωρίζεται όλο και πιο πολύ και από τα ίδια τα Μουσεία. Τα μουσεία λοιπόν, σε μια πιο διαδραστική τους φάση, που έρχεται να συνδέσει όλες τις αισθήσεις του επισκεπτόμενου ανθρώπου. Η προσβασιμότητα των τυφλών ατόμων στο κομμάτι του πολιτισμού γίνεται πλέον πιο ενεργά (Wood & Latham, 2011).

4.3.2 VICTORIA & ALBERT MUSEUM

Το γνωστό V&A museum ιδρύθηκε το 1852 από την βασίλισσα Βικτώρια και τον πρίγκηπα Αλβέρτο. Βρίσκεται στο Λονδίνο, στον Βασιλικό Δήμο του Κένσινγκτον και Τσέλσι και έχει μόνιμη συλλογή μέσα, το κόστος της οποίας αγγίζει τα 2,27 εκατομμύρια ευρώ. Ξεχωρίζει για τις εφαρμοσμένες και διακοσμητικές τέχνες, σχεδιασμού και γλυπτικής σε όλο τον κόσμο. Υπάγεται πλέον στον δημόσιο φορέα και χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής, Πολιτισμού, Μέσων και Αθλητισμού. Η είσοδος σε αυτό είναι δωρεάν. Η χωρητικότητα του μουσείου φτάνει τα 12.5 στρέμματα και περιλαμβάνει 145 γκαλερί. Το περιεχόμενο αυτών φτάνει μέχρι και τα 5000 χρόνια πριν, από την αρχαιότητα δηλαδή μέχρι και σήμερα, συμπεριλαμβάνοντας πολλούς πολιτισμούς (Εικόνα 6) (vam.ac.uk, 2017).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Εικόνα 6: «V&A museum»

Πηγή: www.hollywoodreporter.com

Για αυτό που ξεχωρίζει το μουσείο, είναι πως ήδη από την σελίδα του στο διαδίκτυο έχει κατηγορία «access and disability» όπου δίνονται πληροφορίες για τα άτομα που επιθυμούν να εισέλθουν στο μουσείο με την συνοδεία ενός σκύλου – οδηγού. Στις οδηγίες γίνεται απόλυτα κατανοητό πως έχει ληφθεί μέριμνα και πως επιτρέπεται η επίσκεψη με σκύλο – οδηγό, απλά πρέπει να φέρει το ειδικό λουρί και τα αντίστοιχα πιστοποιημένα έγγραφα πως ανήκει σε αυτή την κατηγορία. Αξιοσημείωτο είναι πως μέσα στην σελίδα αυτή, επειδή είναι κατανοητό πόσο πολύπλοκοι μπορεί να είναι οι χώροι ενός μουσείου, υπάρχουν πληροφορίες για κάθε περίπτωση. Δηλαδή, για άτομα με δυσκολίες/προβλήματα ακοής, με οπτικά ζητήματα αλλά ακόμη και για περιπτώσεις δυσλεξίας. Πρόκειται δηλαδή για πληροφορίες που μπορούν αν διευκολύνουν τον κάθε πιθανό επισκέπτη για την είσοδο του στο μουσείο (vam.ac.uk, 2017).

Πολύ αξιόλογη επίσης, είναι η προσπάθεια που έχει γίνει προκειμένου το υλικό που παρέχει το μουσείο να είναι πιο προσβάσιμο σε όλους. Σε όλες τις εκθέσεις δίνονται επιγραφές με μεγένθυτη γραφή αλλά και σε ορισμένες εκθέσεις παρέχονται βιβλία αφής για την εύκολη ανάγνωση από όλους. Έχει ληφθεί επίσης, υπόψιν ότι πολλοί άνθρωποι μπορούν να θέλουν να επισκεφτούν το μουσείο «από το σπίτι τους». Αυτό θα γίνει με ηλεκτρονικό τρόπο χάρη στις ακουστικές περιγραφές «Touch tour playlist» που υπάρχουν στο ίντερνετ αλλά και στο φυσικό χώρο για τα άτομα με κώφωση. Ειδική μέριμνα και για τα παιδιά έχει ληφθεί αφού παρέχονται στις ηλικίες 5 ως 8 ετών με οπτική αναπηρία, συγκεκριμένα σακίδια πολυαισθητηριακού χαρακτήρα, για να μπορούν να εξερευνήσουν τους εσωτερικούς χώρους του κτηρίου (vam.ac.uk, 2017).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Τέλος, το προσωπικό είναι κατάλληλα εκπαιδευμένο ώστε να κάνει την πρόσβαση ακόμη πιο εφικτή και τα τυχόν τεχνικά ζητήματα που προκύπτουν να λύνονται εύκολα για την καλύτερη εξυπηρέτηση όλων (Ginley, 2013).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^{Ο}: ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

Στο κεφάλαιο αυτό θα μας απασχολήσουν οι προηγούμενες μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί πάνω στο αντικείμενο που ερευνάται. Γενικά, πρόκειται για ένα σημαντικό βήμα και κεφάλαιο, καθώς μέσω αυτού είναι εφικτό ένας μελετητής να ανακαλύψει τι έχει ερευνηθεί ήδη σε σχέση με το θέμα που αναζητά. Αυτό το καθιστά πολύ σημαντικό καθώς, πρέπει να γνωρίζουμε τι θεωρείται ήδη δεδομένο από υποθέσεις και συμπεράσματα προκειμένου να αποφύγουμε την «παγίδα» της επανάληψης. Επίσης, βοηθάνε στο να διαπιστωθεί εάν επαληθεύονται τα δικά του συμπεράσματα ή όχι (Μεταξάς, 2020). Έτσι, λοιπόν, παρακάτω θα εξεταστούν οι προηγούμενες έρευνες που στηρίζεται η εργασία αυτή με σκοπό να γίνει αντιληπτό που στηρίχθηκε η εργασία αυτή.

Ξεκινώντας, στο *Validation of the attitudes toward intellectual disability – ATTID questionnaire* ο Morin αναφέρεται εκτενώς στα άτομα με διανοητική αναπηρία (ΔΑ) που αντιμετωπίζουν συνεχώς πολλά προβλήματα σε ότι αφορά την κοινωνική, επαγγελματική και εκπαιδευτική τους κατάρτιση. Παρατηρεί την έντονη αρνητική στάση που υπάρχει απέναντι τους που οδηγεί σε διακρίσεις. Η προσπάθεια που γίνεται μέσω του ερωτηματολογίου που χορηγήθηκε σε 1605 ενήλικες είναι προκειμένου να εντοπιστούν οι παράγοντες αποστιγματοποίησης της διανοητικής αναπηρίας. Μέσω της έρευνας αυτής, εντοπίστηκαν 3 βασικά πρότυπα συμπεριφοράς απέναντι σε άτομα με ΔΑ. Συμπερασματικά, μέσω του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου μπορεί να αξιολογηθεί η στάση των ανθρώπων απέναντι σε άτομα με ΔΑ ανάμεσα σε πληθυσμούς διαφορετικής προέλευσης (Morin et all, 2012).

Συνεχίζοντας, στο *Devisualizing the Museum: From Access to Inclusion,* η Eardley et all, σχολιάζει αναλυτικά την εμπειρία της επίσκεψης σε έναν μουσειακό χώρο. Η συγκεκριμένη έρευνα επικεντρώνεται στα άτομα με προβλήματα όρασης και στην πρόσβαση που έχουν στα μέσα που έχουν τα μουσεία. Τονίζει πως γίνεται έντονη προσπάθεια να ληφθούν πρωτοβουλίες για να μην αποκλείονται τα άτομα αυτά αλλά και πάλι δεν παύει να χρειάζεται μια πιο δυναμική πρωτοβουλία. Πολλές φορές χρησιμοποιούνται μέσα επαφής με τα αντικείμενα, τα οποία έχουν στόχο να «καλύψουν» το πρόβλημα που μπορεί να αντιμετωπίζει ο εκάστοτε επισκέπτης. Έτσι, καταφέρνουν να ισοσταθμίζουν την κατάσταση καλύπτοντας ένα μεγάλο ποσοστό του κοινού προσφέροντας το αίσθημα της ευχαρίστησης σε όλους (Eardley et all, 2022).

Η Carrizosa στο *Designing technologies for museums: accessibility and participation issues*, κάνει ουσιαστικά μια βιβλιογραφική ανασκόπηση των διάφορων ερευνών προκειμένου να ανακαλύψει υποστηρικτικές τεχνολογίες μέσα στους χώρους του μουσείου για άτομα με

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

αισθητηριακά προβλήματα ή και ακόμη μαθησιακές δυσκολίες. Η θεματική λοιπόν αυτή ανάλυση, περιέχει 294 ερευνητικές εργασίες. Μέσα από αυτές αυτό που εντοπίστηκε είναι πόσο διαφοροποιημένη μπορεί να είναι η έννοια της προσβασιμότητας, αφού επηρεάζεται από τις κοινωνικές αξίες. Όσο μεγαλύτερη θα ήταν η συμμετοχή τόσο μεγαλύτερο και το όφελος για τον σχεδιασμό κατάλληλων τεχνολογιών που θα μπορεί να καλύψει ένα μεγάλο πλήθος ατόμων με αισθητηριακά προβλήματα στους πολιτιστικούς χώρους (Carrizosa et all, 2020).

Προχωρώντας με την αναζήτηση, ο Vaz στο *Perspectives of Visually Impaired Visitors on Museums: Towards an Integrative and Multisensory Framework to Enhance the Museum Experience,* επικεντρώθηκε στα άτομα με οπτική αναπηρία. Τονίζει πως όσο έντονη και να είναι η ανησυχία των ανθρώπων ώστε όλοι να έχουν πρόσβαση στα μουσεία, τα άτομα με προβλήματα όρασης συνεχίζουν να έχουν περιορισμένη πρόσβαση στο χώρο αυτό. Τα εμπόδια που συχνά βρίσκονται μπροστά τους είναι αρκετά μεγάλα και οι τεχνολογίες που παρέχονται δεν είναι τόσο βοηθητικές όσο νομίζουμε. Στην έρευνα λαμβάνουν μέρος 72 τυφλά άτομα ή με μειωμένη όραση προκειμένου να συζητήσουν τις προοπτικές για ένα πλαίσιο στα μουσεία πιο αυτόνομο. Θεωρείται πως στόχος πρέπει να είναι να δημιουργηθεί ένα κοινό πλαίσιο που θα αφορά το αισθητηριακό και πνευματικό κομμάτι με την φυσική πρόσβαση (Vaz et all, 2020).

Μια ακόμη πολύ σημαντική έρευνα είναι αυτή του Richardson με το *Museum Education for Disability Justice and Liberatory Access.* Σε αυτή την έρευνα λοιπόν, γίνεται μια απόπειρα προκειμένου να συντεθεί το πλαίσιο της μουσειακής εκπαίδευσης μέσω της κριτικής πρόσβασης και της δικαιοσύνης για την αναπηρία. Σε αυτό το σημείο γίνεται εισαγωγή εννοιών που θέτουν ερωτήσεις προκειμένου να καλλιεργηθεί μια πιο απελευθερωτική πρόσβαση στην μουσειακή εκπαίδευση. Οι έννοιες που εισάχθηκαν ήταν 1) η κριτική πρόσβαση και η ηγεσία εκείνων που επηρεάζονται περισσότερο, 2) την ευελιξία των ατόμων με αναπηρία και 3) την επιμελητική φροντίδα και την συλλογική ευθύνη. Αυτές οι τρείς έννοιες μπορούν να αναδιαμορφώσουν την πολιτική των σχέσεων και των παιδαγωγικών πρακτικών (Richardson, 2022).

Πριν το τέλος, ο Damjan Tatic στο βιβλίο *Access for People with Disabilities to Culture, Tourism,Sports and Leisure Activities,* αναλύει πολύ ξεκάθαρα όλα αυτά που δεν μπορούν να κάνουν τα άτομα με αναπηρία σε ότι αφορά τους πολιτιστικούς χώρους και δρώμενα. Μιλάει πλέον για την απαίτηση που υπάρχει από τις κυβερνήσεις για να διασφαλίσουν πως τα άτομα με αναπηρία θα μπορούν να απολαμβάνουν εξίσου τις διάφορες μορφές πολιτισμού, αθλητισμού, τουρισμού και αναψυχής. Στο κείμενο αυτό φαίνεται μια πιο ξεκάθαρη αγανάκτηση και κούραση των μερικών μέτρων που έχουν ληφθεί για την καλύτερη

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

εξυπηρέτηση όλων των πολιτών. Αναγνωρίζεται φυσικά η προσπάθεια που γίνεται αλλά δεν παύει να μην είναι αρκετή όσο εξελίσσεται η κοινωνία και η τεχνολογία (Tatic, 2015).

Κλείνοντας με το *The Art of Access: A Practical Guide for Museum Accessibility* των Heather Pressman και Danielle Schulz όπου ουσιαστικά αποτελεί έναν ενιαίο οδηγό. Πολλές φορές υπάρχει η θέληση για αλλαγή αλλά δεν είναι γνωστό πως μπορεί να επέλθει. Έτσι, σ' αυτό το βιβλίο αναφέρονται οι σταδιακοί τρόποι με τους οποίους ένα μουσείο μπορεί να δημιουργήσει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την προσβασιμότητα και φυσικά να είναι εφικτό ώστε να ενσωματωθεί στον ιστό του μουσείου. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί μεσώ της διαβούλευσης με ηγέτες στον τομέα και κλήση επαγγελματιών από όλους τους κλάδους (τέχνη, επιστήμη, ιστορία, επιχειρήσεις, ζωντανές συλλογές). Αναφέρονται συγκεκριμένα παραδείγματα και συγκεκριμένοι πόροι αλλά και συνεργασίες ώστε να επιτευχθεί η φυσική/περιβαλλοντική πρόσβαση (Pressman & Schulz, 2021).

Παρακάτω θα παρουσιαστεί ένας συνοπτικός πίνακας στον οποίο θα είναι συγκεντρωτικά και πιο σύντομα οι έρευνες στην οποία στηρίχθηκε η εργασία και η κατεύθυνση που ακολουθήθηκε (Πίνακας 2).

Πίνακας 2: «Προηγούμενες μελέτες»

Μελέτες - Έρευνες	Σκοπός	Δείγμα - Χώρα	Δεδομένα - Μέθοδοι
Morin, D., et all, (2012)	Αξιολογεί τη στάση του γενικού πληθυσμού απέναντι στα άτομα με διανοητική αναπηρία και εξετάζει τις ψυχομετρικές του ιδιότητες.	Σε 1605 τυχαία επιλεγμένους ενήλικες, άνδρες και γυναίκες, από περιοχή στην επαρχία του Κεμπέκ, στον Καναδά.	Η έρευνα έγινε μέσω τηλεφώνου, με τη χρήση ερωτηματολογίου.
Eardley, A.F., et all, (2022)	Μελέτη μεθόδων πρόσβασης ατόμων με οπτικές αναπηρίες στις πληροφορίες των μουσείων	4 μελέτες περίπτωσης σε διαφορετικούς χώρους πρόσβασης του κοινού	Πρωτογενής έρευνα με διεξαγωγή μελετών-περίπτωσης
Carrizosa, G.H., et all, (2020)	Η μελέτη επικεντρώνεται στο πλαίσιο των υποστηρικτικών τεχνολογιών, που αναπτύχθηκαν για χρήση σε μουσεία από άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες ή μαθησιακές δυσκολίες.	Μια εξέταση 294 ερευνητικών εργασιών παρήγαγε 8 εργασίες για λεπτομερή ανάλυση.	Συστηματοποιημένη βιβλιογραφική ανασκόπηση και επακόλουθη θεματική ανάλυση.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Vaz, Freitas & Coelho (2020)	Αυτή η έρευνα διερευνά τις προοπτικές για τη βελτίωση της εμπειρίας επισκέψεων σε μουσεία.	Συμμετείχαν 72 τυφλοί και άτομα με μειωμένη όραση. Η παρούσα έρευνα περιορίστηκε σε 3 περιοχές της ηπειρωτικής Πορτογαλίας. Διεξήχθη για 7 μήνες σε 6 πόλεις.	Για τη συλλογή δεδομένων, ακολουθήθηκε μεθοδολογία βασισμένη σε ποιοτική έρευνα.
Richardson, J.T.E., (2022)	Εξετάζεται η μουσειακή εκπαίδευση μέσω της κριτικής πρόσβασης και της δικαιοσύνης για άτομα με ειδικές ανάγκες στη δημόσια πρακτική.	Συμμετείχαν καλλιτέχνες, ακτιβιστές, σχεδιαστές, μελετητές, συγγραφείς και κριτικά κοινά, των οποίων το έργο ασχολείται με την προσβασιμότητα.	Μέσω crip: πρακτικές κριτικής, αλλαγής και επανεφεύρεσης του υλικού-λογικού κόσμου.
Tatic, D., (2015).	Στοχεύει στον απολογισμό της τρέχουσας κατάστασης και το νομικό υπόβαθρο. Προτείνει ενέργειες για βελτιώσεις, για την αντιμετώπιση των διακρίσεων και την οικοδόμηση δίκαιων και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών.	Αναφορές σε χώρες της Ευρώπης. Αυστρία, Κροατία και Κύπρος μερικά δείγματα.	Μέσω της διερευνητικής μεθόδου προκειμένου να συλλεχθούν πληροφορίες και δεδομένα για την εκάστοτε χώρα.
Pressman & Schulz, (2021)	Να βοηθηθούν οι πιθανοί ενδιαφερόμενοι (π.χ. εργαζόμενοι μουσείων) και να δουν από που μπορούν να ξεκινήσουν για να αυξήσουν την προσβασιμότητα.	Διαβούλευση με ειδικούς σε καταλύματα d/DHH, με την Lucy Crabtree που ήταν μέλος της τοπικής κοινότητας d/Deaf αλλά και με δασκάλους τέχνης που μιλούσαν άπταιστα το ASL.	Μέσω της μελέτης περίπτωσης και την άμεσης συμμετοχής στο πεδίο όπως στο Μουσείο Τέχνης Nelson-Atkins.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^{Ο}: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

6.1 Σκοπός της έρευνας

Ο σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η ανάλυση της προσβασιμότητας των μουσείων για άτομα με αναπηρία, με ιδιαίτερη έμφαση στα μουσεία που βρίσκονται στην Αθήνα, την πρωτεύουσα της Ελλάδας, και την πόλη στην οποία κατοικεί σχεδόν ο μισός πληθυσμός της χώρας. Αυτό είναι ένα σημαντικό θέμα, καθώς η προσβασιμότητα είναι μια κρίσιμη πτυχή για τη διασφάλιση ίσων ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία να συμμετέχουν σε πολιτιστικές εμπειρίες και να έχουν πρόσβαση σε εκπαιδευτικούς πόρους.

Στην εργασία, θα εξεταστούν οι τρόποι με τους οποίους τα μουσεία στην Αθήνα εξυπηρετούν άτομα με αναπηρία. Αυτό περιλαμβάνει και την ανάλυση της φυσικής προσβασιμότητας των ίδιων των κτιρίων, όπως η παρουσία ραμπών, ανελκυστήρων και άλλων χαρακτηριστικών που επιτρέπουν στα άτομα με κινητικά προβλήματα να πλοηγούνται εύκολα στο χώρο. Επιπλέον, εξετάζεται η διαθεσιμότητα εναλλακτικών μορφών για πληροφορίες, όπως ηχητικοί οδηγοί, πινακίδες σε γραφή braille και έντυπο υλικό μεγάλου μεγέθους, που μπορεί να είναι επωφελές για άτομα με προβλήματα όρασης.

Εκτός από το κομμάτι της φυσικής και αισθητηριακής πρόσβασης, σημαντικός σκοπός της έρευνας είναι ακόμα οι κοινωνικές και πολιτιστικές πτυχές της προσβασιμότητας των μουσείων. Αυτό περιλαμβάνει τη διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους τα μουσεία μπορούν να γίνουν πιο φιλόξενα και χωρίς αποκλεισμούς για τα άτομα με αναπηρίες, όπως μέσω της παροχής προγραμματισμού που σχετίζεται με την αναπηρία, της εκπαίδευσης του προσωπικού σε θέματα αναπηρίας και της ενσωμάτωσης των προοπτικών που σχετίζονται με την αναπηρία στα ίδια τα εκθέματα.

Με τη διεξαγωγή αυτής της ανάλυσης, θα υπάρξει συνεισφορά σε ένα αυξανόμενο σύνολο ερευνών που επιδιώκει να προωθήσει την ένταξη και την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε πολιτιστικές και εκπαιδευτικές εμπειρίες. Επιπλέον, η έρευνα θα έχει σημαντικό αντίκτυπο στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, το προσωπικό του μουσείου και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς που σκοπεύουν να κάνουν τα πολιτιστικά ιδρύματα πιο προσιτά και χωρίς αποκλεισμούς για όλα τα μέλη της κοινωνίας.

Συνοπτικά, ο βασικός στόχος της έρευνας είναι να αξιολογηθεί κριτικά η προσβασιμότητα των μουσείων για άτομα με αναπηρία και να επιστήσει την προσοχή στους τρόπους με τους οποίους τα μουσεία στην Αθήνα μπορούν να βελτιωθούν από αυτή την άποψη. Με τη

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

διεξαγωγή αυτής της ανάλυσης, θα ρίξουμε φως σε ένα σημαντικό κοινωνικό ζήτημα, αλλά θα συμβάλουμε επίσης σε ένα πιο περιεκτικό και προσβάσιμο πολιτιστικό τοπίο.

6.2 Ερευνητικά ερωτήματα

Η συγκεκριμένη έρευνα έχει στόχο να απαντήσει στο πώς αντιλαμβάνονται τα μουσεία της Αθήνας την προσβασιμότητα και πώς σχεδιάζουν για αυτή, αν υπάρχει πρόβλεψη στα μουσεία αυτά για την εξυπηρέτηση των παρεμποδιζόμενων ατόμων, και τέλος, σε ποιες κατηγορίες παρεμποδιζόμενων ατόμων απευθύνονται οι διάφορες μέθοδοι και δράσεις και ποιες κατηγορίες τείνουν να παραμελούνται. Τα βασικά ερωτήματα επομένως που τίθενται είναι τα εξής:

1. Ποια χαρακτηριστικά είναι αυτά που καθιστούν έναν χώρο προσβάσιμο;
2. Πως ξέρουμε ότι αυτός ο χώρος είναι πράγματι προσβάσιμος στα άτομα με ειδικές ανάγκες και ότι ο σχεδιασμός που αφορά στην προσβασιμότητα είναι όντως επιτυχής και αποτελεσματικός;
3. Υπάρχει κάποιος μηχανισμός ή σύστημα που μπορεί να ελέγχει αυτά τα δεδομένα;

Προκειμένου να ερευνήσουμε τα ερωτήματα που έχουμε θέσει ως βασικές αρχές προκειμένου να εξεταστεί και αναλυθεί το ζητούμενο θέμα πρέπει να θέσουμε και κάποιες ερευνητικές υποθέσεις. Αυτές είναι:

1. Υπάρχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που μπορούν να κάνουν έναν χώρο -στην προκειμένη περίπτωση δημόσιο- προσβάσιμο για όλους.
2. Θα πρέπει να υπάρχει κάποιο σύστημα το οποίο θα ελέγχει κατά πόσο αποτελεσματικά και επιτυχημένα προσβάσιμος είναι ο εκάστοτε -δημόσιος- χώρος.

6.3 Μεθοδολογία

Υπάρχουν πολλά είδη έρευνας τα οποία διαφοροποιούνται σε επίπεδο στόχου, περιεχομένου και χαρακτήρα. Το ποιο είδος θα ακολουθήσει ο κάθε ερευνητής έχει να κάνει λοιπόν, και με την κατεύθυνση που θέλει να προσδώσει στην έρευνα του. Έτσι επομένως, μπορούν αναφερθούν ονομαστικά κάποια από τα πιο κοινά και διαδεδομένα είδη έρευνας. Αυτές οι μορφές έρευνας είναι: η ερευνητική, η ποιοτική, η ποσοτική η εθνογραφική έρευνα και πολλές ακόμη (Παρασκευόπουλος, 1993).

Οι πιο γνωστές από τις προαναφερθείσες είναι η ποσοτική και η ποιοτική έρευνα. Το κοινό τους σημείο είναι πως οι πληροφορίες που δίνουν σχετικά με το ερευνητικό μέρος μιας

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

εργασίας, είναι μέσω των ανθρώπων που συμμετέχουν σε αυτές. Ο ανθρώπινος παράγοντας λοιπόν, παίζει θα λέγαμε ύψιστο ρόλο με βάση την εμπειρία που διαθέτει ο καθένας ξεχωριστά και συνδέει την «μεγάλη εικόνα». Σε συνδυασμό λοιπόν με την θεωρία και την εμπειρία εξετάζουμε τα ερωτήματα που θέτουμε. Ας τα δούμε όμως ξεχωριστά. Η ποσοτική μέθοδος προσφέρει ένα γενικό χαρακτήρα, είναι η καλύτερη επιλογή για γενικεύσεις και στηρίζεται κυρίως στην συχνότητα. Αυτό σημαίνει πως τα συμπεράσματα που εξάγονται έχουν να κάνουν πάντα με την επαναληψιμότητα που έχει το υπό έρευνα φαινόμενο. Ο ερευνητής δεν εμπλέκεται άμεσα και τα συμπεράσματα που θα διεξαχθούν είναι κυρίως καθολικά (Ίσαρη, Πουρκός, 2015). Η έρευνα στην ποσοτική μέθοδο πραγματοποιείται με την χρήση των ερωτηματολογίων και χρειάζεται ένα μεγάλο δείγμα προκειμένου να είναι όσο εφικτό γίνεται αντικειμενικό το αποτέλεσμα. Έχει δηλαδή στατιστικό χαρακτήρα (Martin, 2008).

Η ποιοτική μέθοδος στον αντίποδα έχει ειδικό και πιο εξιδεικευμένο χαρακτήρα. Ο ερευνητής εμπλέκεται άμεσα με την έρευνα και με τους ανθρώπους που συμμετέχουν σε αυτήν. Η έρευνα γίνεται κυρίως μέσω των συνεντεύξεων και δεν χρειάζεται τόσο μεγάλο δείγμα όσο στην ποσοτική αλλά χρειάζονται άτομα που είναι εξιδεικευμένα στο αντικείμενο που μελετάται. Αυτή ακριβώς είναι και η μεγάλη δυσκολία στην μέθοδο αυτή. Ο ερευνητής πρέπει να μην επηρεάζεται συναισθηματικά και κατευθύνει την συζήτηση ενώ, η επιλογή των συνεντευξιαζόμενων πρέπει να γίνει με προσοχή ώστε να βοηθηθεί όντως η έρευνα και να μην κατευθυνθεί στην πιθανή προτίμηση του ερευνητή (Ίσαρη, Πουρκός, 2015).

Όπως κάθε εργασία που εκπονείται, έτσι και αυτή έχει συγκεκριμένο χαρακτήρα και συνεπώς και μεθοδολογία. Τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν ήδη τεθεί παραπάνω έχουν βοηθήσει ενεργά στο να δοθεί η κατάλληλη κατεύθυνση ώστε να υπάρξει επίτευξη του ερευνητικού στόχου. Επομένως, η χρήση της ποιοτικής μεθόδου στην περίπτωση αυτή είναι η καταλληλότερη επιλογή. Τα ερωτήματα που έχουν τεθεί θέλουν συγκεκριμένες απαντήσεις και το να εξαχθούν καθολικά συμπεράσματα δεν θα βοηθήσει καθόλου την έρευνα. Αντίθετα, μέσω της ποιοτικής μεθόδου θα δοθούν οι κατάλληλες απαντήσεις (Δημητρόπουλος, 2004). Με την βοήθεια των συνεντευξιαζόμενων θα δοθεί μια εικόνα για το ζήτημα της προσβασιμότητας στους μουσειακούς χώρους, γεγονός πολύ επίκαιρο και πλέον επιβάλλεται θα λέγαμε να εξεταστεί και να εφαρμοσθεί παντού. Η έννοια της αναπηρίας δεν είναι σωματοποιημένη αλλά θίγει την αδυναμία του συστήματος να παρέχει πρόσβαση σε όλους.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

6.4 Μέθοδος ανάλυσης

Στην συγκεκριμένη έρευνα θα χρησιμοποιηθεί η ποιοτική μέθοδος όπως αναφέρθηκε και παραπάνω. Αυτό που θα ήταν καλό να διευκρινιστεί είναι ότι υπάρχουν αρκετές μέθοδοι εφαρμογής της ποιοτικής μεθόδου. Κάποιες είναι η συνέντευξη, η προφορική ιστορία η μελέτη περίπτωσης κ.λπ.. Με βάση, όμως, του ζητούμενο στην συγκεκριμένη έρευνα θα αξιοποιηθεί η μέθοδος της συνέντευξης. Έχει άμεσο και πρωτογενή χαρακτήρα και αυτό είναι που χρειαζόμαστε την δεδομένη στιγμή. Η αυθεντία είναι η καλύτερη πηγή. Σε δεύτερο χρόνο θα χρησιμοποιηθούν και δευτερογενείς πηγές προκειμένου να στηριχθεί το θεωρητικό μέρος της εργασίας αυτής.

6.4.1 Δευτερογενής έρευνα

Στην έρευνα αυτή λοιπόν, όπως αναφέρθηκε και πριν θα χρησιμοποιηθεί και δευτερογενής έρευνα. Αυτό που πρέπει να τονιστεί είναι ότι η πλειοψηφία της βιβλιογραφίας της έρευνας θα στηριχθεί σε δευτερογενής πηγές. Με τον όρο δευτερογενής πηγή αναφερόμαστε σε πρωτογενής ουσιαστικά πηγές που ήδη έχουν δεχθεί επεξεργασία, ανάλυση, κριτική και διαφοροποίηση. Δευτερογενής πηγές μπορεί να είναι επιστημονικά περιοδικά ή άρθρα ή αξιόπιστες πληροφορίες από το ίντερνετ. Μια δευτερογενής πηγή μπορεί να έχει την μορφή:

1. Ηχητικού υλικού

Αυτό σημαίνει να είναι κάποια συνέντευξη ή ηχογράφηση ακόμη και βίντεο. Μια πηγή μπορεί να αποτυπωθεί και με αυτό τον τρόπο ώστε να διασωθεί.

2. Γραπτό κείμενο

Η κλασική μορφή που συναντάμε τις περισσότερες πηγές. Σε βιβλία, περιοδικά ακόμη και τα πρακτικά από συνέδρια και διαλέξεις.

3. Διαδικτυακή πηγή

Την σήμερον ημέρα είναι ο πιο σύγχρονος τρόπος αναζήτησης και άντλησης πληροφοριών. Οι περισσότεροι υποψήφιοι ερευνητές κάνουν την πρώτη αναζήτηση τους στο ίντερνετ για να δουν τόσο τι υπάρχει όσο και τι μπορεί καινούργιο να αναλυθεί (Saunders et all, 2019).

Γενικά, η ύπαρξη των δευτερογενών πηγών είναι πολύ σημαντική. Ανάλογα πάντα με την φύση της εργασίας, υπάρχουν πολλές που έρευνες που στηρίζονται αποκλειστικά σε δευτερογενείς πηγές. Αυτό και μόνο δηλώνει την σημαντικότητα τους και πόσο βοηθάνε γενικά στο να στηριχθεί μια έρευνα (Saunders et all, 2019).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Αναφορικά με την συγκεκριμένη έρευνα φυσικά και χρησιμοποιήθηκαν δευτερογενείς πηγές για να μπορέσει να στηριχθεί το μέρος των προηγούμενων ερευνών ειδικά. Πληροφορίες αντλήθηκαν από επιστημονικά περιοδικά, άρθρα όπως και από ηλεκτρονικά βιβλία. Επίσης, μεγάλη βοήθεια «έδωσαν» οι ήδη υπάρχουσες διπλωματικές εργασίες (ώστε να υπάρχει γνώση τι έχει μελετηθεί και τι όχι).

6.4.2 Ημιδομημένη συνέντευξη

Γενικά, και η συνέντευξη σαν μέθοδος χωρίζεται σε υποκατηγορίες και παίζει σημαντικό ρόλο το ποιο ακριβώς είδος θα χρησιμοποιηθεί. Οι δύο βασικές υποκατηγορίες είναι η τυποποιημένη και η μη τυποποιημένη, φυσικά χωρίζονται και σε άλλες υποκατηγορίες αλλά θα γίνει κυρίως επικέντρωση στο περιεχόμενο αυτών των δύο (Λαγουμιτζής κ.α., 2015).

Η τυποποιημένη περιλαμβάνει την δομημένη συνέντευξη. Στην δομημένη συνέντευξη συγκεντρώνουμε πολύ συγκεκριμένες ερωτήσεις. Αυτό σημαίνει δηλαδή ότι και οι απαντήσεις που λαμβάνει ο ερευνητής απαντούν ακριβώς στα ερωτήματα χωρίς να παρεκκλίνουν. Επίσης, οι συνεντευξιαζόμενοι δέχονται προφανώς τις ίδιες ακριβώς ερωτήσεις και ακόμη και με την ίδια σειρά. Είναι δηλαδή κλειστού τύπου και δεν δέχεται ενδιάμεσες «παρεμβολές» (Λαγουμιτζής κ.α., 2015).

Περιλαμβάνεται και η ημιδομημένη συνέντευξη. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι το άκρος αντίθετο της δομημένης. Έχει χαλαρά όρια όσον αφορά την παρουσίαση των ερωτήσεων όπως επίσης, δεν χρειάζεται η συζήτηση να περιοριστεί μόνο στην θεματική των ερωτήσεων αν κριθεί ότι χρειάζεται περισσότερο διερεύνηση σε κάποιο σημείο (Λαγουμιτζής κ.α., 2015).

Τέλος, είναι και η ομαδική, αυτήν αξιοποιείται όταν θέλουμε το στοιχείο της αλληλεπίδρασης στην διαδικασία της συλλογής πληροφοριών. Αυτό χρησιμεύει προκειμένου να διαπιστώσουμε πως μπορούν να μεταβληθούν οι απόψεις των συμμετεχόντων (Λαγουμιτζής κ.α., 2015).

Στην συγκεκριμένη περίπτωση κρίθηκε ότι καταλληλότερο και σοφότερο είναι να ακολουθηθεί η ημιδομημένη συνέντευξη. Θεωρείται πως είναι η πιο χρήσιμη γιατί αναγνωρίζει την χρησιμότητα των πιθανών επιπρόσθετων πληροφοριών που μπορεί να θελήσει να προσφέρει ο κάθε συμμετέχων. Επίσης, αναγνωρίζεται και το προτέρημα και η χρησιμότητα όλων των πληροφοριών προκειμένου να γίνει η σύνθεση της τελικής εικόνας. Είναι ένα θέμα ευαίσθητο και ο περιορισμός στην διαδικασία της συλλογής δεν θα ωφελήσει πολύ (Παντουβάκης κ.α., 2015).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

6.4.3 Σχεδιασμός συνέντευξης

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η μέθοδος που θα ακολουθηθεί για την διεξαγωγή της έρευνας είναι η συνέντευξη. Κάθε συνέντευξη λοιπόν, ακολουθείται και από το αντίστοιχο πρωτόκολλο της. Το πρωτόκολλο συνέντευξης είναι ουσιαστικά μια φόρμα που έχει τα στοιχεία του εκάστοτε συνεντευξιαζόμενου, την βεβαίωση ότι όλα τα στοιχεία του θα παραμείνουν ασφαλή και ανώνυμα και φυσικά τις ερωτήσεις που θα χρησιμοποιηθούν κατά την διάρκεια διεξαγωγής της.

Συγκεκριμένα το πρωτόκολλο χωρίζεται σε 2 βασικά μέρη. Στο πρώτο μέρος διατίθενται στους συνεντευξιαζόμενους βασικές πληροφορίες, όπως το θέμα της έρευνας, ώρα, ημερομηνία -στοιχεία που συμπληρώνει ο ίδιος- όπως και το ονοματεπώνυμο του. Στο σημείο αυτό μπορεί να διαβάσει και την βεβαίωση ανωνυμίας που παρέχεται.

Στο δεύτερο μέρος τώρα ο ερωτώμενος έχει στην διάθεση του όλες τις ερωτήσεις που πρόκειται να διεξαχθούν κατά την διάρκεια της συνέντευξής μας. Οι ερωτήσεις που κρίθηκαν ως οι καταλληλότερες για την έρευνα αυτή είναι συνολικά 7.

Συγκεκριμένα, η ερώτηση 1 εστιάζει στο αν τα μουσεία διαθέτουν τα απαιτούμενα μέσα και τις εγκαταστάσεις προκειμένου να χαρακτηριστούν προσβάσιμα από τα εμποδιζόμενα άτομα. Στη συνέχεια, στην ερώτηση 2 αναζητάται κυρίως η μέθοδος με την οποία τα μουσεία λαμβάνουν την ανατροφοδότηση από τους επισκέπτες με αναπηρίες για να ενημερωθούν για το θέμα της προσβασιμότητας και να γνωρίσουν καλύτερα τα επιτεύγματα αλλά και τις ελλείψεις τους. Η ερώτηση 3 επικεντρώνεται στην ύπαρξη προγραμμάτων εκπαίδευσης του προσωπικού σε θέματα σχετικά με τις μορφές αναπηρίας και τις ανάγκες της κάθε ομάδας ατόμων. Η ερώτηση 4 αφορά στον περιβάλλοντα δημόσιο χώρο του μουσείου και το 5ο ερώτημα επικεντρώνεται στην εμπειρία του επισκέπτη κατά την επίσκεψη του μουσείου ή πολιτιστικού χώρου. Τέλος, οι ερωτήσεις 6 και 7, αποτελούν και τον επίλογο της εργασίας αυτής, αφού ουσιαστικά είναι ερωτήματα που αφορούν την προσωπική άποψη του συνεντευξιαζομένου και αφορούν στις πιθανές αλλαγές που έχει να προτείνει και στο αν υπάρχει κάτι που ο ίδιος θα ήθελε να προσθέσει. Πολλές φορές μέσα στην ροή της συζήτησης μπορεί να παραληφθεί κάτι παρεμφερές αλλά εξίσου σημαντικό. Ή ακόμη μπορεί να είναι προσωπική άποψη ή εκτίμηση. Μέσα από την ερώτηση αυτή δίνεται αυτή η ευκαιρία.

Όλες οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σε χώρο φυσικό ή μη ανάλογα με το τι επέλεξαν οι συμμετέχοντες. Ο χρόνος που διήρκησαν οι συνεντεύξεις κατά μέσο όρο ήταν ανάμεσα στα 20 με 30 λεπτά και αυτό γιατί πρόκειται για ημιδομημένη συνέντευξη. Εφόσον πήρα την

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

λεκτική τους άδεια έκανα χρήση μαγνητοφώνου προκειμένου να καταγράψω όλη την συνέντευξη. Αυτό έγινε γιατί δεν ήθελα να διακόπτω συνεχώς την ροή της σκέψης και του λόγου τους -με την γραπτή καταγραφή- και επίσης λόγω του μεγάλου όγκου πληροφοριών που δεχόμουν δεν ήθελα να υπάρξει κάποια παρανόηση στα λεγόμενα τους. Όλες οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν κατά το διάστημα Ιούνιος 2024 ως τον Αύγουστο 2024.

Φτάνοντας σε αυτό το σημείο, οι απαντήσεις όλες απομαγνητοφωνήθηκαν και σε συνδυασμό και με τις προσωπικές μου σημειώσεις -κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων- κατέληξα στην ταξινόμηση των απαντήσεων τους ώστε να συντεθεί το τελικό αποτέλεσμα.

6.4.4 Το δείγμα της έρευνας

Ξεκινώντας την έρευνα αυτή, από την αρχή είχε δημιουργηθεί ένα πλαίσιο επιλογής συμμετεχόντων. Όπως τονίστηκε ξανά ο παράγοντας της εμπειρίας είχε καθοριστικό ρόλο στην διαδικασία της επιλογής. Η έρευνα αυτή χρειάζεται στην παρούσα φάση την ειδική ματιά πάνω στο ζήτημα. Το δείγμα λοιπόν, που τελικά επιλέχθηκε είναι 7 άτομα.

Πρόκειται για άτομα που ασχολούνται εντατικά με τους μουσειακούς χώρους, την λειτουργία αυτών όπως και την οργάνωση τους. Άτομα που το αντικείμενο των σπουδών τους είναι σχετικό με το μουσειακό χώρο καθώς και με τα εκθέματα (αρχαιολόγοι, μουσειολόγοι και μουσειοπαιδαγωγοί, συντηρητές κλπ.) και έχουν αφιερώσει μεγάλο μέρος του χρόνου τους στο έργο αυτό. Αυτό είναι απαραίτητη παράμετρος καθώς χρειαζόμαστε άτομα που γνωρίζουν καλύτερά από τον καθένα το τι παρέχει το μουσείο, ποιες οι ανάγκες και ποια τα μελλοντικά του «έργα». Αυτά είναι ερωτήματα που δεν μπορεί, δυστυχώς, να τα απαντήσει κάποιος εξωτερικός, καθώς δεν θα δώσει αναλυτικές πληροφορίες. Ο βασικός στόχος είναι, επειδή πρόκειται για έρευνα με μελέτη περίπτωσης την Αθήνα, να συλλέξουμε πληροφορίες από αρκετά διαφορετικά μουσεία, για να δούμε στο τέλος πόσο εφαρμόζονται όλα αυτά στο πρακτικό κομμάτι στην πλειοψηφία.

Από την στιγμή που προγραμματιζόταν η ημερομηνία για τη διεξαγωγή της συνέντευξης, οι συμμετέχοντες λάμβαναν το πρωτόκολλο ώστε να δουν τις ερωτήσεις, να επεξεργαστούν το περιεχόμενο τους και να συγκεντρώσουν τις τυχόν οποιεσδήποτε απορίες τους. Στην φάση της πρώτης επικοινωνίας μαζί τους ενημερώνονταν για την θεματική, και το πόσο περίπου θα διαρκούσε η συζήτησή μας ώστε να μπορούν να διαχειριστούν το διαθέσιμο χρόνο τους και να προγραμματίσουν τις δικές τους προσωπικές υποθέσεις. Η διαβεβαίωση της ανωνυμίας και ότι δεν επρόκειτο να ταυτιστεί κάποια πληροφορία με το όνομα τους γίνονταν από την αρχή.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

6.5 Αδυναμίες έρευνας

Όπως κάθε έρευνα που πραγματοποιείται έτσι και η συγκεκριμένη έχει αδύναμα σημεία τα οποία φυσικά δέχονται διόρθωση στην περίπτωση που υπάρξει μελλοντική συνέχιση και επομένως επεξεργασία αυτής. Το πως κάθε ερευνητής αποφασίζει να προσεγγίσει μια θεματική ή ένα κοινωνικό πρόβλημα φυσικά όσο και να μην το επιδιώκει έχει μια πιο υποκειμενική διάσταση το ζήτημα που ερευνάει. Αυτό συμβαίνει αρχικά από το γεγονός ότι έχει έστω και μια μικρή συμμετοχή στο κομμάτι της έρευνα. Συνεπώς, θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι το πρώτο «μελανό» κομμάτι της έρευνας (Χαλκιάς κ.α., 2015).

Η δεύτερη επόμενη και θα λέγαμε επίσης κάπως αναμενόμενη αδυναμία της έρευνας αυτής, είναι το δείγμα. Είναι αλήθεια πως όταν πραγματοποιείται μια έρευνα και ειδικά για τέτοια κοινωνικά ζητήματα, τα οποία είναι αλληλένδετα μαζί με πολλές άλλες παραμέτρους, πάντα χρειάζεται ένα δείγμα πλούσιο προκειμένου να μπορεί να μελετηθεί εις βάθος και ώστε να εξεταστούν όλοι οι παράγοντες που μπορεί να επηρεάζουν το θέμα. Φυσικά, δεν μπορεί να μην γίνει αναγνώριση ότι υπάρχουν αρκετοί συμμετέχοντες οι οποίοι παράλληλα κατέχουν την γνώση του αντικειμένου που μελετάται σε αυτή την εργασία αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι παύει να την καθιστά μια σχετικά μικρή έρευνα. Στην περίπτωση που συνεχιστεί, επιδέχεται περαιτέρω εξερεύνηση και μελέτη του θέματος, ανακαλύπτοντας ακόμη περισσότερες πτυχές και θεωρίες που ολοκληρώνουν την εικόνα της προσβασιμότητας (Fink, 2013).

Κάτι εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι ο όρος της προσβασιμότητας είναι πολύ ευρύς και δεν είναι εφικτό να καλυφθούν σε μια διπλωματική εργασία της κλίμακας αυτής όλα τα πιθανά επίπεδα προσβασιμότητας. Είναι παράγοντας φυσικός και αναμενόμενος ο οποίος ναι μεν είναι κάπως περιοριστικός αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν θα γίνει κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου να καλυφθούν όσο το δυνατόν περισσότερο σημεία. Ζούμε γενικά σε καιρούς κρίσιμους και με διαρκείς αλλαγές και αναγνωρίσεις όλων και περισσότερων δικαιωμάτων, γεγονός ελπιδοφόρο καθώς αυτή η εργασία να αποτελεί έναυσμα για περισσότερη μελέτη και εν κατακλείδι αλλαγές.

Κάτι τελευταίο που θα μπορούσαμε να επισημάνουμε είναι ότι μέσω της μεθόδου της συνεντεύξεως, αποκλείονται αυτόματα πολλοί άνθρωποι. Άνθρωποι που βιώνουν καθημερινά τον αποκλεισμό της «προσβασιμότητας», αλλά στην παρούσα στιγμή είναι απαραίτητο να συλλεχθούν απόψεις και γνώμες ανθρώπων που διαθέτουν την εμπειρία καθώς θα δώσουν την έσω εικόνα ώστε να καταλήξουμε στις πιθανές ανάγκες που χρειάζεται ο μουσειακός χώρος.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^{Ο}: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΑΘΗΝΑ

Έρευνα και αποτελέσματα

Στο κεφάλαιο αυτό πραγματοποιείται η ανάλυση των δεδομένων όπως αυτά αποδόθηκαν μέσω της μεθόδου των ημιδομημένων συνεντεύξεων προκειμένου να αποδοθούν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα αυτής της εργασίας.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ 1^{Ο}: Καλύπτεται όλο το εύρος αναγκών που μπορεί να έχει μια ομάδα ανθρώπων (άτομα με κινητικές ανάγκες, κωφοί, τυφλοί, άτομα με νοητική υστέρηση, με προβλήματα ψυχικής φύσεως);

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων, η προσβασιμότητα στα μουσεία διαφέρει σημαντικά ανάλογα με το ίδρυμα, τη φύση των εκθεμάτων του καθώς και ανάλογα με τις κατηγορίες αναγκών των ατόμων με αναπηρίες. Η αναγνώριση της αναγκαιότητας για προσβασιμότητα σε πολιτιστικούς χώρους αυξάνεται, αλλά η εφαρμογή της ποικίλλει ευρέως.

Άτομα με Κινητικές Αναπηρίες: Η πλειοψηφία των μουσείων παρέχει κάποια μορφή πρόσβασης για άτομα με κινητικές αναπηρίες, όπως ράμπες και ανελκυστήρες. Πολλά ιδρύματα έχουν προσαρμόσει τις εγκαταστάσεις τους με την προσθήκη προσβάσιμων εισόδων, καθώς και ανελκυστήρων για την εξυπηρέτηση ατόμων με κινητικές δυσκολίες **[ερ1, ερ3, ερ4, ερ5, ερ6, ερ7]**. Αξιοσημείωτο είναι ότι ενώ τα περισσότερα ιδρύματα επενδύουν συνεχώς σε προσβάσιμες υποδομές, άλλα παρουσιάζουν ελλείψεις που δυσχεραίνουν την πρόσβαση για άτομα με κινητικά προβλήματα. Δεν είναι όλα τα μουσεία εξίσου προετοιμασμένα. Ορισμένα έχουν μόνο βασικές διευκολύνσεις ή αντιμετωπίζουν προβλήματα, όπως η ανάγκη για βοήθεια κατά την είσοδο λόγω ακατάλληλων πορτών και στενών διαδρόμων, ενώ δεν είναι προσβάσιμοι είτε με ράμπα είτε με ανελκυστήρα βασικοί ή ακόμα και δευτερεύοντες χώροι του μουσείου **[ερ2, ερ7]**.

Άτομα με Οπτικές Αναπηρίες: Η προσβασιμότητα για άτομα με οπτικές αναπηρίες είναι λιγότερο ανεπτυγμένη. Πολλά μουσεία δεν παρέχουν γραφή Braille ή ηχητικούς οδηγούς, περιορίζοντας έτσι την εμπειρία των επισκεπτών με προβλήματα όρασης. Ορισμένα ιδρύματα έχουν ξεκινήσει να προσφέρουν ειδικά προγράμματα που επιτρέπουν στα άτομα με

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

προβλήματα όρασης να συμμετέχουν σε απτικές δραστηριότητες ή να χρησιμοποιούν πολυαισθητηριακές μουσειοσκευές **[εp.4, εp.5, εp.6]**. Ορισμένα μουσεία επεδίωξαν μέσω της συμμετοχής τους σε ειδικά προγράμματα προσβασιμότητας να καταστήσουν προσιτά τα εκθέματα στους επισκέπτες δια της αφής **[εp.2]** χωρίς όμως μεγάλη επιτυχία, λόγω της φύσης των αντικειμένων. Ωστόσο, σε πολλά άλλα μουσεία η αφή των εκθεμάτων δεν επιτρέπεται και οι υποδομές είναι ελάχιστες ή ανύπαρκτες, κάτι που εντείνει τα προβλήματα πρόσβασης για άτομα με μειωμένη όραση **[εp.1, εp.3, εp.7]**.

Άτομα με Ακουστικές Αναπηρίες: Η υποστήριξη για άτομα με ακουστικές αναπηρίες περιλαμβάνει την παροχή οθονών αφής, ακουστικών οδηγών και ξεναγήσεων με νοηματική γλώσσα. Κάποια μουσεία, μάλιστα, διαθέτουν ψηφιακές εφαρμογές που διευκολύνουν την πρόσβαση των ατόμων με προβλήματα ακοής **[εp.4, εp.6]**. Όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι εξήγησαν πως οι επισκέψεις ομάδων ατόμων με κώφωση γίνονται οργανωμένα και οι ομάδες συνοδεύονται από τον δικό τους οδηγό, ο οποίος πραγματοποιεί την ξενάγηση στην Νοηματική Γλώσσα. Ωστόσο, πολλά μουσεία δεν διαθέτουν υποδομές πέρα από βασικές λεζάντες και κάποιες οθόνες με περιορισμένο περιεχόμενο, με αποτέλεσμα να μην παρέχεται επαρκής υποστήριξη για την πλήρη συμμετοχή αυτών των επισκεπτών **[εp.2]**. Μάλιστα, ο συνεντευξιαζόμενος 7 **[εp.7]** εξήγησε πως κατά την τρέχουσα χρονιά (2024) θα εφαρμοστούν για πρώτη φορά υποδομές που στοχεύουν αποκλειστικά στην εξυπηρέτηση των ατόμων με προβλήματα ακοής.

Άτομα με Νοητική ή Ψυχική Αναπηρία: Τα μουσεία προσπαθούν να δημιουργήσουν περιβάλλοντα που υποστηρίζουν την ένταξη ατόμων με νοητική ή ψυχική αναπηρία. Ορισμένα ιδρύματα προσφέρουν ειδικά προγράμματα για την εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του προσωπικού τους, καθώς και δραστηριότητες που είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες αυτών των επισκεπτών **[εp.3, εp.4, εp.5, εp.6, εp.7]**. Αυτές οι προσπάθειες συμβάλλουν στη μείωση των φραγμών που αντιμετωπίζουν τα άτομα με νοητικές ή ψυχικές αναπηρίες κατά την επίσκεψή τους σε πολιτιστικούς χώρους. Συγκεκριμένα, προειδοποιούν τον επισκέπτη με αντίστοιχα προβλήματα ως προς το τι πρόκειται να συναντήσει κατά την επίσκεψή του στους χώρους του μουσείου, σε ποιους χώρους θα συναντήσει θόρυβο ή ησυχία, έντονο φωτισμό ή ακόμα τους ενημερώνουν για το ποιες είναι οι ώρες αιχμής ώστε να αποφύγουν το συνωστισμό. Ωστόσο, πολλά άλλα μουσεία δεν έχουν επαρκείς υποδομές ή ειδικά προγράμματα για αυτές τις ομάδες, γεγονός που περιορίζει τις ευκαιρίες ένταξης και συμμετοχής **[εp.1, εp.2]**.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση μεταξύ των μουσείων όσον αφορά την προσβασιμότητα. Κάποια μουσεία έχουν υιοθετήσει σημαντικά μέτρα για την ενίσχυση της προσβασιμότητας για διάφορες κατηγορίες αναπηριών **[ερ.3, ερ.7]**, ενώ άλλα βρίσκονται σε αρχικό στάδιο ή περιορίζονται σε βασικές διευκολύνσεις. Συνολικά, φαίνεται ότι υπάρχει ανάγκη για περαιτέρω βελτιώσεις και εναρμόνιση των προσπαθειών για την εξασφάλιση προσβασιμότητας για όλους τους επισκέπτες. Η ανάγκη για περισσότερη ευαισθητοποίηση είναι εμφανής, καθώς και η ανάπτυξη και εφαρμογή εθνικών και διεθνών κατευθυντήριων γραμμών και προτύπων που θα διασφαλίζουν την ίση πρόσβαση και συμμετοχή όλων των πολιτών στην πολιτιστική ζωή.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ 2^{Ο}: Με ποια μέθοδο επιβεβαιώνεται κατά πόσο είναι επιτυχημένες και αποτελεσματικές οι εγκαταστάσεις για όλες τις κατηγορίες ατόμων με ειδικές ανάγκες;

Με βάση τις απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων σχετικά με τη μέθοδο επιβεβαίωσης της επιτυχίας και αποτελεσματικότητας των εγκαταστάσεων για άτομα με ειδικές ανάγκες, διαπιστώνεται ποικιλία στις προσεγγίσεις και τις πρακτικές που ακολουθούνται.

Από τις απαντήσεις των συνεντευξιαζομένων, φαίνεται ότι πολλές εγκαταστάσεις χρησιμοποιούν διαφορετικά εργαλεία για να συλλέξουν τις γνώμες των επισκεπτών.

Όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι συμφώνησαν πως ο βασικός τρόπος με τον οποίο ενημερώνονται αναφορικά με την ποιότητα της επίσκεψης των ατόμων με ειδικές ανάγκες στο χώρο του μουσείου, είναι η άμεση και δια ζώσης επικοινωνία μαζί τους.

Ορισμένοι συνεντευξιαζόμενοι αναφέρουν τη χρήση ερωτηματολογίων μετά την επίσκεψη μιας ομάδας ή φορέα για τη βαθμολόγηση της εμπειρίας των επισκεπτών **[ερ.1, ερ.6]**. Αυτό επιτρέπει στις εγκαταστάσεις να αποκτήσουν πιο στοχευμένη ανατροφοδότηση σχετικά με την ικανοποίηση και τις ανάγκες των ειδικών κοινών. Ωστόσο, άλλοι συνεντευξιαζόμενοι αναφέρουν ότι η ανατροφοδότηση περιορίζεται κυρίως σε ανεπίσημες μορφές, όπως το «βιβλίο εντυπώσεων» στην είσοδο του μουσείου **[ερ.2, ερ.4, ερ.7]**. Άλλες μέθοδοι ανατροφοδότησης μπορούν να είναι τα email **[ερ.4, ερ.7]**, οι ηλεκτρονικές κριτικές **[ερ.7]** και η τηλεφωνική επικοινωνία **[ερ.4]**.

Έχοντας ως απώτερο σκοπό την επιτυχημένη πρόσβαση των επισκεπτών, κάποιοι συνεντευξιαζόμενοι επισημαίνουν τη σημασία της επικοινωνίας με ειδικούς και αρμόδιες δομές για την καλύτερη κάλυψη των αναγκών των ευάλωτων ομάδων **[ερ.6].** Αυτή η πρακτική υποδεικνύει μια πιο εξειδικευμένη προσέγγιση για την αξιολόγηση της προσβασιμότητας,

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

καθώς λαμβάνει υπόψη τις προτάσεις και τις κατευθύνσεις των ειδικών. Άλλοι, όμως, βασίζονται κυρίως σε γενικές πηγές ανατροφοδότησης όπως τα email και οι ηλεκτρονικές κριτικές **[ερ.7]**. Το γεγονός ότι αρκετά ιδρύματα δεν διαθέτουν καθιερωμένα εργαλεία όπως εφαρμογές ή ειδικά σχεδιασμένα ερωτηματολόγια για άτομα με αναπηρίες, υποδηλώνει ότι υπάρχει ακόμη περιθώριο βελτίωσης στην προσέγγιση αυτή.

Μια σημαντική διαφορά ανάμεσα στις μεθόδους ανατροφοδότησης που χρησιμοποιούν τα διάφορα ιδρύματα είναι η εστίαση στην ανατροφοδότηση από ομάδες ή φορείς έναντι της ανατροφοδότησης από μεμονωμένους επισκέπτες. Για παράδειγμα, ορισμένα ιδρύματα επικεντρώνονται αποκλειστικά στην ανατροφοδότηση από οργανωμένες επισκέψεις **[ερ.1]**, ενώ άλλα προσπαθούν να συλλέξουν ανατροφοδότηση από ευρύτερο κοινό, περιλαμβάνοντας και ειδικές ερωτήσεις για άτομα με αναπηρίες **[ερ.5]**. Επιπλέον, υπάρχει μια διαφορά στην αξιολόγηση των εκπαιδευτικών δράσεων, με κάποιους συνεντευξιαζόμενους να δίνουν έμφαση στη συλλογή λεπτομερών πληροφοριών μέσω ερωτηματολογίων **[ερ.6]**, ενώ άλλοι βασίζονται σε πιο απλές μορφές ανατροφοδότησης, όπως το βιβλίο εντυπώσεων **[ερ.2]**.

Από τις απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων, γίνεται φανερό ότι η αποτελεσματικότητα των μεθόδων ανατροφοδότησης ποικίλλει σημαντικά ανάμεσα στα ιδρύματα. Ορισμένοι δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην προσαρμογή των εγκαταστάσεων και των υπηρεσιών τους βάσει των σχολίων που λαμβάνουν από τους επισκέπτες και τους ειδικούς **[ερ.5, ερ.6]**. Άλλοι όμως, φαίνεται να μην έχουν συστηματική προσέγγιση στη συλλογή και ανάλυση της ανατροφοδότησης, περιορίζοντας έτσι την ικανότητά τους να βελτιώσουν ουσιαστικά τις προσφερόμενες υπηρεσίες **[ερ.2, ερ.3, ερ.4].**

Συνολικά, η ποικιλία στις μεθόδους ανατροφοδότησης υποδηλώνει διαφορετικά επίπεδα δέσμευσης και πόρων που αφιερώνονται στην προσβασιμότητα για άτομα με ειδικές ανάγκες. Ενώ ορισμένα ιδρύματα φαίνεται να είναι πιο προοδευτικά και ανοιχτά σε συνεργασίες με ειδικούς, άλλα εξακολουθούν να βασίζονται σε πιο παραδοσιακές και λιγότερο δομημένες μορφές ανατροφοδότησης. Υπάρχει σαφής ανάγκη για πιο συντονισμένη και συστηματική προσέγγιση, με τη χρήση τεχνολογιών και ειδικά σχεδιασμένων εργαλείων που θα επιτρέψουν την καλύτερη αξιολόγηση και βελτίωση των υπηρεσιών προσβασιμότητας. Αυτή η ανάλυση υποδεικνύει την αναγκαιότητα για πιο ολοκληρωμένες στρατηγικές ανατροφοδότησης και καλύτερη κατανόηση των αναγκών των ατόμων με αναπηρίες, με στόχο την αποτελεσματική βελτίωση των πολιτιστικών χώρων και των υπηρεσιών που προσφέρουν.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

<u>ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ 3^{Ο}:</u> Υπάρχει κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης για το προσωπικό ως προς την υποστήριξη όλων των ατόμων με ειδικές ανάγκες που επισκέπτονται το μουσείο;

Οι απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων αναδεικνύουν σημαντικές διαφοροποιήσεις στην προσέγγιση των μουσείων σχετικά με την εκπαίδευση του προσωπικού για την υποστήριξη ατόμων με ειδικές ανάγκες. Ορισμένα μουσεία φαίνεται να έχουν υιοθετήσει μια πιο συστηματική και προγραμματισμένη προσέγγιση στην εκπαίδευση του προσωπικού τους, ενώ άλλα εμφανίζονται πιο περιορισμένα στις πρωτοβουλίες τους.

Κάποιοι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν την ύπαρξη συστηματικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων για όλο το προσωπικό του μουσείου **[ερ.7]**, συμπεριλαμβανομένων και των υπαλλήλων του πωλητηρίου **[ερ.3]**. Τα προγράμματα αυτά επικεντρώνονται στην κατανόηση των αναγκών των ατόμων με ειδικές ανάγκες και στη διαχείριση διαφόρων καταστάσεων που μπορεί να προκύψουν κατά την επίσκεψή τους στο μουσείο. Ο στόχος είναι η εξασφάλιση της σωστής συμπεριφοράς και αντίδρασης σε κάθε περίπτωση, αν και τα προγράμματα αυτά δεν πραγματοποιούνται πάντα συστηματικά **[ερ.1, ερ.4, ερ.5, ερ.6]**.

Από την άλλη πλευρά, άλλοι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι στο μουσείο δεν προβλέπεται καμία εκπαίδευση για το προσωπικό σχετικά με τα θέματα προσβασιμότητας **[ερ.2]**. Το προσωπικό είναι πρόθυμο να βοηθήσει, αλλά δεν διαθέτει την εξειδικευμένη γνώση για τον σωστό τρόπο συμπεριφοράς προς τα άτομα με ειδικές ανάγκες, κάτι που δείχνει μια σημαντική έλλειψη στον τομέα της εκπαίδευσης.

Σε κάποια μουσεία, η εκπαίδευση του προσωπικού περιλαμβάνει συμμετοχή σε εξειδικευμένα σεμινάρια και ημερίδες. Για παράδειγμα, οι αρχαιολόγοι και οι μουσειολόγοι που σχεδιάζουν και υλοποιούν τα εκπαιδευτικά προγράμματα του μουσείου συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά σεμινάρια για ειδικές ομάδες κοινού **[ερ.4, ερ.6]**. Αυτή η προσέγγιση δείχνει μια προσπάθεια να ενσωματωθεί η γνώση των ειδικών αναγκών των επισκεπτών με αναπηρίες στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες του μουσείου.

Άλλα μουσεία επενδύουν στη διαρκή εκπαίδευση του προσωπικού υποδοχής και φύλαξης με πρωτοβουλία των προϊσταμένων και του τμήματος Εκπαίδευσης **[ερ.5]**. Οι συστηματικές εκπαιδεύσεις και ημερίδες που πραγματοποιούνται αρκετές φορές κατά τη διάρκεια του έτους βοηθούν το προσωπικό να αποκτήσει τις απαραίτητες δεξιότητες και γνώσεις για την εξυπηρέτηση όλων των ατόμων με ειδικές ανάγκες **[ερ.7]**. Αυτές οι τακτικές εκπαιδεύσεις φαίνεται να είναι πιο αποτελεσματικές στην προώθηση της προσβασιμότητας και της ισότιμης εξυπηρέτησης.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Μερικά μουσεία έχουν αναπτύξει προγράμματα που εστιάζουν σε συγκεκριμένες κατηγορίες ατόμων με αναπηρίες, όπως τα σεμινάρια για την υποδοχή ατόμων με κώφωση και για ηλικιωμένους **[ερ.6]**. Αυτή η ειδική προσέγγιση εξασφαλίζει ότι το προσωπικό είναι καλύτερα προετοιμασμένο να υποστηρίξει τις ιδιαίτερες ανάγκες αυτών των ομάδων, προωθώντας έτσι ένα πιο φιλόξενο και προσιτό περιβάλλον. Άλλα ιδρύματα έχουν επικεντρώσει πρωταρχικά την εκπαίδευση του δικού τους προσωπικού στα άτομα με αυτισμό ή νευροδιαταραχές **[ερ.3, ερ.7**], κρίνοντας ότι το μεγαλύτερο ποσοστό εμποδιζομένων ατόμων που επισκέπτονται το μουσείο τους ανήκει σε αυτήν την κατηγορία, ενώ σχεδιάζουν και προγραμματίζουν αντίστοιχες εκπαιδεύσεις του προσωπικού στο άμεσο μέλλον, που θα απευθύνονται στα άτομα με κώφωση ή/και τύφλωση.

Συνολικά, οι απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων δείχνουν ότι η εκπαίδευση του προσωπικού στα μουσεία για την υποστήριξη ατόμων με ειδικές ανάγκες ποικίλλει σημαντικά. Ενώ ορισμένα μουσεία έχουν υιοθετήσει συστηματικές εκπαιδευτικές πρακτικές και δίνουν έμφαση στην ειδική εκπαίδευση για διάφορες ομάδες ατόμων με αναπηρίες, άλλα περιορίζονται σε λιγότερο δομημένες ή περιστασιακές εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Η ανάγκη για πιο συντονισμένες και στοχευμένες εκπαιδευτικές προσπάθειες είναι εμφανής, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι όλα τα μουσεία θα μπορούν να προσφέρουν ισότιμη και ποιοτική εξυπηρέτηση σε όλους τους επισκέπτες.

<u>ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ 4^{Ο}:</u> Έως ότου να φτάσει ένα άτομο στο μουσείο υπάρχουν οι απαραίτητες υποδομές για την υποβοήθησή του (πχ. δρόμοι, πεζοδρόμια, σημάνσεις);

Με βάση τις απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων σχετικά με τις υποδομές πρόσβασης για άτομα με αναπηρίες πριν την είσοδο στα μουσεία, διαπιστώνονται σημαντικές διαφορές στις απόψεις και τις εμπειρίες τους.

Οι απαντήσεις δείχνουν ότι ορισμένα μουσεία έχουν εξασφαλίσει επαρκείς υποδομές πρόσβασης από τον εξωτερικό χώρο. Για παράδειγμα, ένας συνεντευξιαζόμενος αναφέρει ότι είναι ευχαριστημένος με την πρόσβαση από τον εξωτερικό χώρο, ιδιαίτερα μετά τα έργα που έγιναν στην κεντρική οδό η οποία περνά μπροστά από το ίδρυμα, τα οποία βελτίωσαν σημαντικά την προσβασιμότητα **[ερ.1]**. Αντίθετα, άλλοι επισημαίνουν προβλήματα στις εξωτερικές υποδομές. Ένας συνεντευξιαζόμενος τονίζει ότι δεν υπάρχει σωστή πρόσβαση από τον περιβάλλοντα χώρο, και ότι τα άτομα με αμαξίδιο δεν μπορούν να προσεγγίσουν το μουσείο χωρίς βοήθεια **[ερ.2]**.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Τα περισσότερα μουσεία διαθέτουν τις απαραίτητες εξειδικευμένες εγκαταστάσεις, όπως ειδικές εισόδους και ράμπες, για τη διευκόλυνση της πρόσβασης ατόμων με αναπηρίες, ενώ σε κάποια από τα μουσεία που συμμετείχαν στην έρευνα οι συνεντευξιαζόμενοι εξήγησαν ότι στον εξωτερικό χώρο υπάρχει ακόμα και χώρος στάθμευσης για αυτοκίνητα αναπήρων **[ερ.3]**. Ενώ υπάρχουν μουσεία/ιδρύματα που εκφράζουν μια γενική ικανοποιητική εικόνα ως προς την κατάσταση του εξωτερικού περιβάλλοντα δημόσιου χώρου αναφορικά με το ζήτημα της πρόσβασης **[ερ.1, ερ.3, ερ.4, ερ.6],** υπάρχουν κι εκείνα τα μουσεία που εξέφρασαν απογοήτευση και ελλιπή μέριμνα εκ μέρους του Δήμου Αθηνών ενώ δεν παρέλειψαν να αναφέρουν πως η επικοινωνία και τα αιτήματα προς το Δήμο είναι διαρκή αλλά άκαρπα **[ερ.2, ερ.7].**

Παρά τις βελτιώσεις που έχουν γίνει, ορισμένα μουσεία εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα πρόσβασης. Ένας συνεντευξιαζόμενος σημειώνει ότι η πρόσβαση είναι δύσκολη από τον εξωτερικό δημόσιο χώρο και ότι η κίνηση ενός αμαξιδίου στο πεζοδρόμιο είναι αδύνατη **[ερ.7]**. Υπογραμμίζει επίσης την έλλειψη προσωρινής στάθμευσης για τη φόρτωση και εκφόρτωση αμαξιδίων, κάτι που δυσκολεύει περαιτέρω την προσέγγιση του μουσείου. Ένας άλλος συνεντευξιαζόμενος προτείνει ότι οι ερωτήσεις σχετικά με την πρόσβαση θα πρέπει να απευθύνονται στους αρμόδιους Δήμους, υποδεικνύοντας έτσι ότι η ευθύνη για την εξωτερική πρόσβαση δεν ανήκει εξολοκλήρου στο μουσείο **[ερ.5]**.

Η ανάγκη για συνεργασία μεταξύ μουσείων και τοπικών αρχών αναδεικνύεται ως σημαντικός παράγοντας για τη βελτίωση της προσβασιμότητας. Ένας συνεντευξιαζόμενος αναφέρει ότι το μουσείο βρίσκεται σε συνεχή επικοινωνία με τον Δήμο Αθηνών για την εύρεση λύσεων στο πρόβλημα της πρόσβασης, αν και μέχρι στιγμής δεν έχει επιτευχθεί κάποια ουσιαστική συνεργασία **[ερ.7]**. Αυτό δείχνει ότι, παρά τις προσπάθειες, η επίτευξη βελτιώσεων μπορεί να είναι αργή και απαιτεί συντονισμένες ενέργειες από πολλές πλευρές.

Συνολικά, οι απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων αναδεικνύουν μια ανάμεικτη εικόνα όσον αφορά την προσβασιμότητα στα μουσεία πριν την είσοδο. Ενώ ορισμένα μουσεία έχουν υιοθετήσει προοδευτικές πρακτικές και παρέχουν επαρκείς υποδομές για άτομα με αναπηρίες, άλλα εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σοβαρές προκλήσεις, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την πρόσβαση από τον δημόσιο χώρο. Η ανάγκη για βελτίωση και για πιο αποτελεσματική συνεργασία με τις τοπικές αρχές είναι εμφανής, προκειμένου να εξασφαλιστεί η πλήρης πρόσβαση για όλους τους επισκέπτες.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

<u>ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ 5ο:</u> Κατά τη γνώμη σας, πέρα από φυσική πρόσβαση, επιτυγχάνεται και η απόκτηση μιας ξεχωριστής εμπειρίας εκ μέρους του επισκέπτη με ειδικές ανάγκες;

Βάσει των απαντήσεων των συνεντευξιαζόμενων σχετικά με το κατά πόσο επιτυγχάνεται η απόκτηση μιας ξεχωριστής εμπειρίας για τους επισκέπτες με ειδικές ανάγκες στα μουσεία, φαίνεται να υπάρχουν διάφορες απόψεις και προσεγγίσεις.

Αρκετοί συνεντευξιαζόμενοι υποστηρίζουν ότι τα μουσεία παρέχουν μια μοναδική εμπειρία στους επισκέπτες με ειδικές ανάγκες, πέρα από την απλή φυσική πρόσβαση. Για παράδειγμα, η συνεντευξιαζόμενη 1 ανέφερε ότι οι επισκέπτες είναι πολύ ευχαριστημένοι και ενθουσιασμένοι από το μουσείο, καθώς ανταποκρίνονται θετικά στο περιβάλλον και τις πληροφορίες που λαμβάνουν **[ερ.1]**. Παρόμοια, ο συνεντευξιαζόμενος 3 αναφέρει ότι οι ειδικές υπηρεσίες, όπως οι οδηγοί και οι χάρτες αισθητηριακής προσβασιμότητας, καθώς και τα προγράμματα και οι εκδηλώσεις που διοργανώνονται τακτικά, έχουν θετικό αντίκτυπο στην εμπειρία των επισκεπτών, προσελκύοντας τους να επιστρέψουν **[ερ.3]**.

Ωστόσο, δεν έχουν όλα τα μουσεία την ίδια επιτυχία στη δημιουργία θετικών εμπειριών. Ο συνεντευξιαζόμενος 2 επισημαίνει ότι το συγκεκριμένο μουσείο δεν καταφέρνει να δημιουργήσει θετικές εμπειρίες για άτομα με αναπηρίες λόγω της φύσης των εκθεμάτων του, τα οποία είναι δύσκολο να γίνουν προσιτά σε αυτά τα άτομα **[ερ.2]**. Αυτό υποδηλώνει ότι, πέρα από τις υποδομές και τις υπηρεσίες, το περιεχόμενο των εκθεμάτων μπορεί να επηρεάσει την εμπειρία των επισκεπτών με ειδικές ανάγκες.

Μια διαφορετική προσέγγιση παρουσιάζει ο συνεντευξιαζόμενος 5, ο οποίος υπογραμμίζει τη σημασία της προετοιμασίας των επισκεπτών πριν την επίσκεψη στο μουσείο. Υποστηρίζει ότι η φυσική πρόσβαση είναι μόνο το πρώτο βήμα και ότι οι επισκέπτες θα πρέπει να είναι προετοιμασμένοι και ενημερωμένοι σχετικά με το τι προσφέρει το μουσείο πριν φτάσουν **[ερ.5]**. Αυτή η άποψη δείχνει την αναγκαιότητα για καλύτερη επικοινωνία και ενημέρωση των επισκεπτών για τις προσφερόμενες υπηρεσίες.

Από τις απαντήσεις, προκύπτει επίσης η σημασία της δημιουργίας ενός φιλόξενου και οικείου περιβάλλοντος. Ο συνεντευξιαζόμενος 7 τονίζει ότι το μουσείο προσφέρει μια καλή εμπειρία στους περισσότερους επισκέπτες, με το προσωπικό να είναι πάντα διαθέσιμο να δημιουργεί μια αίσθηση προσωπικής σχέσης και οικειότητας **[ερ.7]**. Αυτή η προσέγγιση μπορεί να συμβάλλει καθοριστικά στην αίσθηση ικανοποίησης και άνεσης των επισκεπτών με ειδικές ανάγκες.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Ο συνεντευξιαζόμενος 4 αναφέρεται στις παροχές υπηρεσιών και τη διοργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων που στοχεύουν στην ενεργή συμμετοχή των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Η πληθώρα αιτημάτων για συμμετοχή σε αυτές τις δράσεις δείχνει ότι οι επισκέπτες εκτιμούν ιδιαίτερα την εμπειρία και τα προγράμματα αυτά συμβάλλουν στη δημιουργία μιας μοναδικής και ξεχωριστής εμπειρίας **[ερ.4]**.

Τέλος, ο συνεντευξιαζόμενος 6 απαντά απλά "Ναι" στην ερώτηση για το αν επιτυγχάνεται η απόκτηση μιας ξεχωριστής εμπειρίας, χωρίς να παρέχει περαιτέρω λεπτομέρειες **[ερ.6]**. Αυτό μπορεί να υποδηλώνει είτε έλλειψη στοιχείων για την υποστήριξη της άποψής του είτε μια αυτονόητη θετική αντίληψη για τις παροχές του μουσείου.

Συνολικά, από τις απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων προκύπτει ότι η απόκτηση μιας ξεχωριστής εμπειρίας για τους επισκέπτες με ειδικές ανάγκες δεν εξαρτάται μόνο από την ύπαρξη φυσικής πρόσβασης αλλά και από πολλούς άλλους παράγοντες, όπως η φύση των εκθεμάτων, η προετοιμασία των επισκεπτών, το επίπεδο φιλοξενίας του προσωπικού και οι ειδικές εκπαιδευτικές δράσεις. Ενώ ορισμένα μουσεία φαίνεται να έχουν πετύχει στη δημιουργία θετικών εμπειριών, άλλα αντιμετωπίζουν προκλήσεις λόγω των περιορισμών στο περιεχόμενο και τις υποδομές τους.

<u>ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ 6^{Ο}:</u> Εσείς τι θα προτείνατε/τι αλλαγές θα κάνατε προκειμένου να γίνει το μουσείο πιο προσιτό στα άτομα με ειδικές ανάγκες;

Βάσει των απαντήσεων των συνεντευξιαζόμενων σχετικά με τις προτάσεις για τη βελτίωση της προσβασιμότητας στα μουσεία για άτομα με ειδικές ανάγκες, παρατηρούνται διάφορες προσεγγίσεις και προτάσεις για αλλαγές.

Πολλοί συνεντευξιαζόμενοι προτείνουν τη βελτίωση των υποδομών για να καταστεί το μουσείο πιο προσιτό στα άτομα με αναπηρίες. Για παράδειγμα, ο συνεντευξιαζόμενος 1 προτείνει την τοποθέτηση κειμένων σε γραφή Braille και τη χρήση οθονών με βοηθητικό υλικό για άτομα με δυσκολία όρασης **[ερ.1]**. Παρόμοια, ο συνεντευξιαζόμενος 3 προτείνει την εγκατάσταση οδηγών δαπέδου και τη σύμβαση ξεναγού για ξεναγήσεις στη νοηματική γλώσσα, ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες των κωφών **[ερ.3]**. Αυτές οι προτάσεις δείχνουν ότι υπάρχουν συγκεκριμένες ενέργειες που μπορούν να γίνουν για να βελτιωθεί η εμπειρία των επισκεπτών με αναπηρίες, εστιάζοντας στην παροχή εξειδικευμένων υποδομών.

Ορισμένοι συνεντευξιαζόμενοι υπογραμμίζουν την ανάγκη για περισσότερες εκπαιδευτικές δράσεις και προγράμματα που απευθύνονται σε άτομα με ειδικές ανάγκες. Ο συνεντευξιαζόμενος 4 προτείνει τη δημιουργία απτικών και ηχητικών εκθεμάτων, καθώς και

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

περισσότερες εκπαιδευτικές δράσεις για διαφορετικές ομάδες κοινού **[ερ.4]**. Αυτό υποδεικνύει ότι πέρα από τις φυσικές υποδομές, οι δραστηριότητες και τα προγράμματα που προσφέρονται μπορούν να ενισχύσουν την εμπειρία των ατόμων με αναπηρίες και να τους επιτρέψουν να συμμετέχουν ενεργά στη μουσειακή εμπειρία.

Αντίθετα, ο συνεντευξιαζόμενος 2 επισημαίνει ότι η φύση των εκθεμάτων καθιστά τα αντικείμενα δύσκολα προσβάσιμα σε άτομα με αναπηρίες, και για αυτό δεν προτείνονται περαιτέρω αλλαγές, ενώ η γνώμη του είναι πως η αλλαγή κτιρίου θα καθιστούσε τουλάχιστον προσιτό το μουσείο στο ευρύτερο κοινό μη εμποδιζομένων ατόμων και, έστω δευτερευόντως, στα άτομα με κινητικές αναπηρίες **[ερ.2]**. Ο συνεντευξιαζόμενος 5, επίσης, αναφέρει ότι το μουσείο έχει ήδη κάνει ό,τι είναι δυνατόν με τους διαθέσιμους πόρους και συνεχίζει να το πράττει **[ερ.5]**. Αυτές οι απαντήσεις δείχνουν μια ρεαλιστική προσέγγιση που αναγνωρίζει τους περιορισμούς των πόρων και τις δυνατότητες του μουσείου, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για ρεαλιστικές και βιώσιμες λύσεις.

Μερικοί συνεντευξιαζόμενοι επισημαίνουν ότι υπάρχει πάντα περιθώριο για βελτίωση και προσαρμογή των υποδομών και των προγραμμάτων. Ο συνεντευξιαζόμενος 6 προτείνει την εξέλιξη των υπαρχόντων προγραμμάτων και τη δημιουργία νέων παρεμβάσεων όπου είναι δυνατόν **[ερ.6]**. Ο συνεντευξιαζόμενος 7 επίσης αναφέρει ότι πάντα υπάρχει κάτι παραπάνω που μπορεί να γίνει και προτείνει τη δημιουργία πρόσθετων υποδομών, όπως σημάνσεις στα δάπεδα, τοποθέτηση ειδικών οθονών και ράμπες σε κάθε μέρος του μουσείου **[ερ.7]**. Αυτές οι απαντήσεις δείχνουν μια προοδευτική προσέγγιση που επικεντρώνεται στη συνεχή βελτίωση και την ευελιξία στην προσαρμογή των προσφερόμενων υπηρεσιών.

Συνολικά, οι απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων δείχνουν ότι υπάρχει μια ποικιλία προτάσεων για τη βελτίωση της προσβασιμότητας στα μουσεία για άτομα με ειδικές ανάγκες. Ενώ κάποιοι προτείνουν συγκεκριμένες αλλαγές στις υποδομές και την εισαγωγή νέων τεχνολογιών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων, άλλοι τονίζουν τους περιορισμούς που υπάρχουν λόγω της φύσης των εκθεμάτων ή των διαθέσιμων πόρων. Η ανάγκη για συνεχείς βελτιώσεις και προσαρμογές είναι εμφανής, και οι προτάσεις των συνεντευξιαζόμενων υποδεικνύουν τη σημασία της συντονισμένης προσπάθειας για την παροχή μιας πιο προσβάσιμης και φιλόξενης εμπειρίας για όλους τους επισκέπτες. Το στοιχείο αυτό που φάνηκε να λειτουργεί ως ένας πολύ βασικός ανασταλτικός παράγοντας για την εξέλιξη των υποδομών είναι το κόστος που απαιτείται για την μελέτη και τις αντίστοιχες ενέργειες, το οποίο είναι υπέρογκο ενώ τα περισσότερα ιδρύματα με τις ελάχιστες χρηματοδοτήσεις που δέχονται δεν μπορούν να ανταποκριθούν άμεσα, παρά μόνο σχεδιάζοντας ενέργειες σε βάθος χρόνου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

<u>ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ 7ο:</u> Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο;

Με βάση τις απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων για το ζήτημα της προσβασιμότητας στα μουσεία, παρατηρούμε ποικίλες απόψεις και προσεγγίσεις σχετικά με την εξυπηρέτηση των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Ορισμένοι συνεντευξιαζόμενοι τόνισαν τη σημασία της ύπαρξης συγκεκριμένων υποδομών για άτομα με κινητικά προβλήματα. Για παράδειγμα, οι περισσότεροι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι στα μουσεία διατίθενται αμαξίδια για όσους επισκέπτες αντιμετωπίζουν κινητικά προβλήματα, ενώ το προσωπικό είναι πάντα διαθέσιμο να βοηθήσει τους επισκέπτες με όποιο τρόπο χρειαστεί. Αυτή η προσέγγιση υπογραμμίζει την άμεση ανταπόκριση και την ευαισθητοποίηση του προσωπικού προς τους επισκέπτες με αναπηρίες.

Αντίθετα, άλλοι συνεντευξιαζόμενοι εστιάζουν στην ανάγκη για μεγαλύτερες διαρθρωτικές αλλαγές. Ένας από αυτούς πρότεινε ότι η αλλαγή κτιρίου είναι η καλύτερη λύση για να γίνει το μουσείο πιο προσιτό **[ερ.2]**, ενώ άλλοι υποστήριξαν ότι η διαδικασία βελτίωσης της προσβασιμότητας είναι συνεχής και πάντα υπάρχει περιθώριο για περαιτέρω βελτίωση **[ερ.3, ερ.5]**. Συγκεκριμένα ο συνεντευξιαζόμενος 5 ανέφερε «*Υπάρχουν τόσες "ειδικές ανάγκες" όσοι οι επισκέπτες*» **[ερ.5]**. Αυτές οι απόψεις δείχνουν ότι υπάρχουν διαφορετικά επίπεδα προτεραιοτήτων και προσεγγίσεων όσον αφορά την προσβασιμότητα.

Ένας άλλος συνεντευξιαζόμενος υπογράμμισε τη σημασία της εκπαίδευσης και της συνεχούς ενημέρωσης του προσωπικού για θέματα προσβασιμότητας **[ερ.4]**. Η έμφαση εδώ είναι στην εκπαίδευση και την ενημέρωση του φυλακτικού προσωπικού ώστε να προσφέρεται καλύτερη μουσειακή εμπειρία στους επισκέπτες με αναπηρίες. Αυτή η άποψη υπογραμμίζει την ποικιλομορφία των αναγκών των επισκεπτών και την ανάγκη για προσαρμοσμένες λύσεις που υπερβαίνουν τα υπάρχοντα πρότυπα.

Τέλος, αναφέρθηκαν οι οικονομικές δυσκολίες ως σημαντικό εμπόδιο για την υλοποίηση έργων προσβασιμότητας. Ένας συνεντευξιαζόμενος σημείωσε ότι η έλλειψη χρηματοδοτήσεων και οι ανεπαρκείς πόροι επιβραδύνουν τις ενέργειες βελτίωσης **[ερ.7]**. Αυτό αναδεικνύει την ανάγκη για επαρκή χρηματοδότηση και καλύτερο προγραμματισμό για την υλοποίηση των απαραίτητων έργων.

Συνολικά, οι απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων δείχνουν ότι υπάρχει μεγάλη ποικιλία στις προσεγγίσεις και τις προκλήσεις σχετικά με την προσβασιμότητα στα μουσεία. Ενώ μερικοί δίνουν έμφαση στην άμεση εξυπηρέτηση και την ευαισθητοποίηση του προσωπικού, άλλοι προτείνουν δομικές αλλαγές ή κριτικάρουν τις υπάρχουσες πρακτικές. Η έλλειψη

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

επαρκών πόρων αναφέρεται επίσης ως βασικό εμπόδιο στην επίτευξη της πλήρους προσβασιμότητας.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^{Ο}: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Α. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το να λέμε ότι υπάρχει ευρεία αποδοχή της αρχής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν σημαίνει ότι υπάρχει πλήρης συμφωνία σχετικά με τη φύση και το πεδίο εφαρμογής αυτών των δικαιωμάτων ή, μάλιστα, τον ορισμό τους. Μεταξύ των βασικών ερωτημάτων που δεν έχουν λάβει ακόμη οριστικές απαντήσεις είναι τα ακόλουθα: εάν τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να θεωρούνται ηθικά ή νομικά δικαιώματα, εάν πρόκειται να επικυρωθούν από τον πολιτισμό, τα έθιμα, το κοινωνικό συμβόλαιο, τις αρχές της διανεμητικής δικαιοσύνης ή ως προϋποθέσεις για την ευτυχία ή την επίτευξη της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, εάν πρέπει να νοούνται ως αμετάκλητα ή εν μέρει ανακλήσιμα. Ακόμη και όταν γίνεται αποδεκτή η αρχή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, υπάρχουν διαφωνίες: εάν τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ένας τρόπος να προνομίζονται τα στενά νοούμενα ειδικά συμφέροντα έναντι του κοινού συμφέροντος και αν είναι τα πολιτικά εργαλεία των κατ' εξοχήν προοδευτικών ελίτ. Ως εκ τούτου, μερικές φορές υποστηρίζεται ότι δεν υπάρχει καθολικά αποδεκτή θεωρία ή ακόμη και κατανόηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Weston, 2019).

Τα μουσεία και οι χώροι πολιτισμού αποτελούν ζωτικά σημεία αναφοράς για τη διατήρηση και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς μιας κοινωνίας. Μέσα από τις συλλογές τους, παρέχουν πρόσβαση σε έργα τέχνης, ιστορικά αντικείμενα και κειμήλια, προσφέροντας στους επισκέπτες τη δυνατότητα να εξερευνήσουν το παρελθόν, να κατανοήσουν την ιστορία και να συνδεθούν με τη δημιουργικότητα των προγόνων τους. Επιπλέον, ενισχύουν την εκπαίδευση, διότι παρέχουν ένα περιβάλλον όπου άνθρωποι κάθε ηλικίας μπορούν να μάθουν μέσω της εμπειρίας και της αλληλεπίδρασης με τα εκθέματα. Έτσι, τα μουσεία προάγουν την κριτική σκέψη, τη φαντασία και τη γνώση, διαμορφώνοντας πολίτες που κατανοούν και σέβονται την ιστορία και τον πολιτισμό τους.

Παράλληλα, οι χώροι πολιτισμού διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση της συλλογικής και ατομικής ταυτότητας. Μέσα από την παρουσίαση διαφόρων πολιτιστικών παραδόσεων, σύγχρονων καλλιτεχνικών εκφράσεων και διεθνών επιρροών, καλλιεργούν την κατανόηση και τον σεβασμό προς τη διαφορετικότητα. Αυτός ο διάλογος ανάμεσα στο τοπικό και το παγκόσμιο ενισχύει την αίσθηση του ανήκειν, ενώ παράλληλα ενθαρρύνει την προσωπική έκφραση και την αυτογνωσία. Τα μουσεία και οι πολιτιστικοί χώροι αποτελούν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

συνεπώς γέφυρες που συνδέουν το άτομο με το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον, συμβάλλοντας στην ενίσχυση της πολιτιστικής ταυτότητας και της κοινωνικής συνοχής.

Η πρόσβαση όλων των εμποδιζόμενων ατόμων στους χώρους πολιτισμού είναι ουσιώδης για την προώθηση της ισότητας και των ίσων δικαιωμάτων. Οι πολιτιστικοί χώροι, όπως τα μουσεία, οι γκαλερί και τα θέατρα, αποτελούν φορείς γνώσης, τέχνης και ιστορίας, και η πρόσβαση σε αυτά δεν θα πρέπει να είναι προνόμιο, αλλά δικαίωμα όλων ανεξαιρέτως. Η συμπερίληψη ατόμων με αυτισμό, κώφωση, τύφλωση, κινητική ή ψυχική αναπηρία σε αυτούς τους χώρους συμβάλλει στην άρση των αποκλεισμών και την ενίσχυση της κοινωνικής δικαιοσύνης. Ειδικές υποδομές, τεχνολογίες και προσαρμογές στις υπηρεσίες των χώρων πολιτισμού, όπως γραφή Braille, ακουστικές περιγραφές, ράμπες και κατάλληλοι χώροι για άτομα με ψυχικές διαταραχές, διασφαλίζουν ότι κανένας δεν μένει στο περιθώριο της πολιτιστικής ζωής.

Η συμμετοχή όλων στα πολιτιστικά δρώμενα έχει επίσης θεμελιώδη σημασία για την κοινωνική συνοχή. Όταν όλοι οι πολίτες, ανεξάρτητα από το είδος του εμποδίου που αντιμετωπίζουν, έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν και να συνεισφέρουν στον πολιτισμό, η κοινωνία γίνεται πιο συνεκτική και ανοιχτή στη διαφορετικότητα. Οι χώροι πολιτισμού, έτσι, λειτουργούν ως πλατφόρμες που προωθούν τον διάλογο, τη συνεργασία και τον αμοιβαίο σεβασμό μεταξύ όλων των κοινωνικών ομάδων. Με την εξάλειψη των εμποδίων και την ενίσχυση της συμπερίληψης, καλλιεργείται μια κοινωνία που αποδέχεται και σέβεται τη μοναδικότητα κάθε ατόμου, συμβάλλοντας στην ενίσχυση της αλληλεγγύης και της συνολικής κοινωνικής ευημερίας.

Παρά τις προόδους που έχουν γίνει στο ζήτημα της προσβασιμότητας στους χώρους πολιτισμού, εξακολουθούν να υπάρχουν αρκετά εμπόδια που πρέπει να ληφθούν υπόψη και να ξεπεραστούν. Πολλοί χώροι δεν είναι πλήρως προσαρμοσμένοι στις ανάγκες όλων των εμποδιζόμενων ατόμων, είτε λόγω έλλειψης κατάλληλων υποδομών, όπως ράμπες και ανελκυστήρες για άτομα με κινητικές αναπηρίες, είτε λόγω περιορισμένων τεχνολογικών υποστηρίξεων, όπως ακουστικές περιγραφές και υπότιτλοι για κωφούς ή ειδικές προσαρμογές για άτομα με αυτισμό. Επιπλέον, συχνά οι ανάγκες ατόμων με ψυχικές αναπηρίες δεν λαμβάνονται επαρκώς υπόψη στον σχεδιασμό πολιτιστικών δραστηριοτήτων και χώρων. Η επίλυση αυτών των ζητημάτων απαιτεί έναν συνολικό και ολιστικό σχεδιασμό, που θα περιλαμβάνει όχι μόνο τις φυσικές υποδομές αλλά και την εκπαίδευση του προσωπικού, τη χρήση σύγχρονων τεχνολογιών και τη συνεχή συνεργασία με τις κοινότητες των εμποδιζόμενων ατόμων, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι λύσεις είναι λειτουργικές και ανταποκρίνονται στις πραγματικές τους ανάγκες.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Πολλές φορές οι λύσεις είναι απλές και οι επεμβάσεις δεν έχουν μεγάλο κόστος. Χρειάζεται απλώς σωστή μελέτη, φαντασία, τόλμη και συνεργασία για να ξεπεραστούν διάφορα γραφειοκρατικά, πολλές φορές, εμπόδια. Απαιτείται ακόμη, όσον αφορά την έκθεση των ευρημάτων, μια συντονισμένη συνεργασία ατόμων διαφόρων ειδικοτήτων ώστε να υπάρχει ικανοποιητικό αποτέλεσμα. Σημαντικό επίσης ρόλο μπορεί να παίξει η εκπαίδευση του προσωπικού ώστε να μπορεί να υποδεχθεί και να εξυπηρετήσει όσα άτομα έχουν κάποιο κινητικό ή άλλο πρόβλημα

Το πρόβλημα της αυτόνομης διακίνησης στα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους είναι σύνθετο και υπάρχει μεγάλη έλλειψη πρόνοιας και επομένως και εμπειρίας. Τέλος, θεωρείται οξύμωρο σε μια χώρα η οποία ισχυρίζεται ότι είναι ενάντια στο ρατσισμό και τις κοινωνικές διακρίσεις να υπάρχει μια κατηγορία ατόμων η οποία ζει στο κοινωνικό περιθώριο (Βελιώτη-Γεωργοπούλου και Τουντασάκη, σελ. 43-49, 1997). Τα άτομα με αναπηρίες θα πρέπει να είναι αυτά που ηγούνται της συζήτησης για τα δικά τους ενδιαφέροντα και ανάγκες, μια αρχή που συνοψίζεται στην έκφραση «τίποτα για εμάς χωρίς εμάς».

Β. ΕΙΔΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με τα δεδομένα που προέκυψαν από την έρευνα, στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, διεξάγονται τα εξής συμπεράσματα:

Η πρόσβαση για άτομα με κινητικές αναπηρίες και άτομα με νοητική ή ψυχική αναπηρία είναι πιο διαδεδομένη, ενώ η πρόσβαση για άτομα με οπτικές αναπηρίες είναι λιγότερο ανεπτυγμένη.

Συγκεκριμένα, τα περισσότερα μουσεία είναι καλύτερα προετοιμασμένα για να καλύψουν τις ανάγκες ατόμων με κινητικές αναπηρίες και ατόμων με νοητική ή ψυχική αναπηρία. Αυτό σημαίνει ότι περίπου τα 5 από τα 7 μουσεία έχουν λάβει μέτρα, όπως ράμπες και ανελκυστήρες για άτομα με κινητικά προβλήματα, και ειδικά προγράμματα για άτομα με νοητικές ή ψυχικές ανάγκες. Αυτό δείχνει μια θετική προσπάθεια στη βελτίωση της προσβασιμότητας αυτών των ομάδων.

Αντίθετα, η προσβασιμότητα για άτομα με οπτικές αναπηρίες είναι περιορισμένη, καθώς μόνο 3 από τα 7 μουσεία έχουν λάβει μέτρα, ενώ η κατάσταση για τα άτομα με ακουστικές αναπηρίες είναι λίγο καλύτερη, όπου 4 από τα 7 μουσεία έχουν λάβει σχετικά μέτρα. Αυτό υποδεικνύει ότι, ενώ η πρόοδος έχει ξεκινήσει, εξακολουθεί να υπάρχει σημαντικό κενό όσον αφορά την πλήρη προσβασιμότητα για όλες τις κατηγορίες ατόμων με αναπηρίες.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Από τα δεδομένα, η πιο διαδεδομένη μέθοδος για την επιβεβαίωση της επιτυχίας των εγκαταστάσεων είναι η άμεση επικοινωνία, με το σύνολο των συνεντευξιαζόμενων να αναφέρει ότι προτιμά αυτή τη μέθοδο. Η χρήση ερωτηματολογίων και η ανατροφοδότηση μέσω βιβλίου εντυπώσεων καταλαμβάνουν τα 2/7 και 3/7 αντίστοιχα, ενώ η ανατροφοδότηση μέσω email και ηλεκτρονικών κριτικών είναι ισοδύναμη. Τέλος, περίπου 2/7 των ερωτηθέντων τονίζει τη σημασία συνεργασίας με ειδικούς για την αξιολόγηση. Η ανάλυση δείχνει ότι ενώ υπάρχουν διαφορετικοί τρόποι για την απόκτηση ανατροφοδότησης, η άμεση επικοινωνία φαίνεται να είναι η πιο συχνή και άμεση προσέγγιση.

Οι συνεντευξιαζόμενοι ανέδειξαν διαφορετικές προσεγγίσεις ως προς την εκπαίδευση του προσωπικού των μουσείων για την υποστήριξη ατόμων με ειδικές ανάγκες. Συγκεκριμένα, 2 στους 7 ανέφεραν ότι το μουσείο τους προσφέρει συστηματική εκπαίδευση μέσω σεμιναρίων και ημερίδων, όπου η εκπαίδευση επικεντρώνεται σε συγκεκριμένες ομάδες, όπως άτομα με κώφωση ή αυτισμό. Αντίθετα, 2 στους 7 ανέφεραν πως δεν υπάρχει καμία εκπαίδευση στο προσωπικό, ενώ το ίδιο ποσοστό δήλωσε ότι η εκπαίδευση περιορίζεται σε περιστασιακές ή λιγότερο δομημένες πρωτοβουλίες. Αυτά τα στοιχεία καταδεικνύουν την ανάγκη για πιο συντονισμένες εκπαιδευτικές προσπάθειες, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ισότιμη υποστήριξη όλων των επισκεπτών.

Σχετικά με τις υποδομές πρόσβασης πριν την είσοδο στα μουσεία καταδεικνύουν μια ανάμεικτη εικόνα. Ορισμένα μουσεία έχουν εξασφαλίσει επαρκείς υποδομές, όπως ράμπες και χώρους στάθμευσης για άτομα με αναπηρίες, ενώ άλλα αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα, κυρίως όσον αφορά την πρόσβαση από τον δημόσιο χώρο, με ανεπαρκή πεζοδρόμια και σήμανση. Η ανάγκη για βελτίωση και συνεργασία μεταξύ μουσείων και τοπικών αρχών κρίνεται απαραίτητη, ώστε να εξασφαλιστεί η πλήρης προσβασιμότητα για όλους τους επισκέπτες.

Τέλος, η απόκτηση μιας ξεχωριστής εμπειρίας για επισκέπτες με ειδικές ανάγκες δεν εξαρτάται μόνο από τη φυσική πρόσβαση, αλλά και από άλλους παράγοντες. Ορισμένα μουσεία παρέχουν εξειδικευμένες υπηρεσίες, προγράμματα και φιλικό περιβάλλον που συμβάλλουν στη θετική εμπειρία των επισκεπτών. Άλλα, ωστόσο, δυσκολεύονται λόγω της φύσης των εκθεμάτων ή της έλλειψης προετοιμασίας των επισκεπτών. Η συνεργασία προσωπικού, η προσαρμογή των εκθέσεων και η πληροφόρηση φαίνονται κρίσιμα στοιχεία για την επιτυχή εμπειρία αυτών των επισκεπτών.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Γ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Για την καλύτερη πρόσβαση και προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρίες, είναι απαραίτητο να γίνουν επενδύσεις στις υποδομές των μουσείων, τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά. Η δημιουργία προσβάσιμων πεζοδρομίων, ραμπών και ειδικών χώρων στάθμευσης κοντά στα μουσεία είναι σημαντική για τη διευκόλυνση της προσέλευσης. Εξίσου αναγκαία είναι η βελτίωση της σήμανσης, ώστε να παρέχονται σαφείς οδηγίες για άτομα με κινητικά προβλήματα ή άλλες ανάγκες, εξασφαλίζοντας ότι μπορούν να φτάσουν στο μουσείο ανεξάρτητα.

Μέσα στα μουσεία, πρέπει να ενισχυθούν οι υποδομές με τη δημιουργία ειδικών διαδρόμων και ραμπών, αλλά και με την εγκατάσταση αναβατόρων και ανελκυστήρων σε όλα τα επίπεδα. Οι πληροφορίες των εκθεμάτων θα πρέπει να είναι προσβάσιμες σε όλους, με τη χρήση πολυαισθητηριακών εργαλείων, όπως απτικές επιφάνειες, ηχητικές περιγραφές και υλικό γραμμένο σε γραφή Braille για άτομα με προβλήματα όρασης. Η τεχνολογία μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο σε αυτή την προσπάθεια, επιτρέποντας τη δημιουργία εφαρμογών και ψηφιακών οδηγών προσβάσιμων σε διαφορετικές αναπηρίες.

Επιπλέον, η εκπαίδευση του προσωπικού είναι απαραίτητη για την κατανόηση και την υποστήριξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Τα μουσεία θα πρέπει να προσφέρουν συστηματικά σεμινάρια και προγράμματα ευαισθητοποίησης, ώστε οι εργαζόμενοι να κατανοούν τις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε επισκέπτη και να μπορούν να ανταποκρίνονται με ευελιξία και κατανόηση. Η φιλοξενία και η εξυπηρέτηση των επισκεπτών πρέπει να είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες τους, προσφέροντας μια φιλόξενη και προσιτή εμπειρία.

Τέλος, η συνεργασία μεταξύ μουσείων, τοπικών αρχών και κοινωνικών φορέων είναι καθοριστική για τη βελτίωση της προσβασιμότητας. Τα μουσεία πρέπει να ενθαρρύνουν τις τοπικές κοινότητες να συμμετέχουν στον σχεδιασμό των προσβάσιμων υποδομών και να διεκδικούν υποστήριξη από τις αρχές για την επίλυση προβλημάτων στους δημόσιους χώρους. Η ενεργή συνεργασία μπορεί να επιταχύνει τις αλλαγές και να εξασφαλίσει τη δημιουργία ενός πολιτιστικού περιβάλλοντος ανοικτού και προσβάσιμου σε όλους.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ:

- Αργυρόπουλος, Β. and Κατσαντώνη, Σ. (2020). Μουσεία, Καθολικός Σχεδιασμός και Άτομα με Αναπηρία Όρασης: Μια Οικολογική Προσέγγιση. *ΕπιστήμεςΑγωγής*, [online] 2020(1),pp.149–170.Available at: https://ejournals.lib.uoc.gr/index.php/edusci/article/view/774.

- Αργυρόπουλος, Β., Κανάρη, Χ., Χαμονικολάου, Σ.-Λ., Argyropoulos, V., Kanari, C. and Chamonikolaou, S.-L. (2017). *Επιμορφωτικές δρασεις σε θεματα προσβασιμοτητασ ατομων με αναπηρια σε μουσεια και αρχαιολογικουσ χωρουσ μια μελετη περιπτωσησ / Training activities in issues of access of persons with disabilities in museums and archaeological sites a case study*. [online] Available at: https://ikee.lib.auth.gr/record/333587/files/ARGYROPOULOS%2C%20V.%2C%20KANARI%2C%20CH.%2C%20%26%20CHAMONIKOLAOU%2C%20S.L.%20Museumedu%2C%202017.pdf [Accessed 5 Mar. 2023].

- Αργυρόπουλος, Β., Χαμονικολάου Σοφία and Κανάρη, Χ. (2017). Επιμορφωτικές δράσεις σε θέματα προσβασιμότητας ατόμων με αναπηρία σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους. *Online International Journal MuseumEdu*, [online] (5), pp.35–54. doi:https://ikee.lib.auth.gr/record/333587.

- Βασιλειάδης, Η. (2014). *Σχολική ψυχολογική υποστήριξη για την ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης των παιδιών με νοητική καθυστέρηση: ένα πρόγραμμα κοινωνικής συνύπαρξης*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. DOI: 10.26262/heal.auth.ir.134497.

- Βελιώτη-Γεωργοπούλου, Μ. and Τουντασάκη, Ε. (1997) *Μουσεία και άτομα με ειδικές ανάγκες Εμπειρίες και προοπτικές: Πρακτικά ημερίδας που οργανώθηκε στις 27 Μαΐου 1993 στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*. Αθήνα: Gutenberg.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

- Βουδούρη, Δ. (2003). *Κράτος και Μουσεία: Το θεσμικό πλαίσιο των αρχαιολογικών μουσείων.* Αθήνα: ΣΑΚΚΟΥΛΑ.

- Βουλή των Ελλήνων. (2001). *Άρθρο 21: (Προστασία οικογένειας, γάμου, μητρότητας και παιδικής ηλικίας, δικαιώματα ατόμων με αναπηρίες)*. [online] Available at: https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/article-21/ [Accessed 17 Febr. 2024].

- Γκαζή, Α. (1999). Από τις Μούσες στο Μουσείο. Η ιστορία ενός θεσμού δια μέσου των αιώνων. *Αρχαιολογία &Τέχνες*, (70), pp.39–46.

- Γκαζή, Α. (2009). «Σε τι χρησιμεύουν τα μουσεία; Παράθυρα στον κόσμο που ανοίγουν νέους ορίζοντες στον νου και στην καρδιά μας.» Βήμα ιδεών, σελ. 30. [online] Available at: https://www.academia.edu/9428251/%CE%A3%CE%B5_%CF%84%CE%B9_%CF%87%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CF%8D%CE%BF%CF%85%CE%BD_%CF%84%CE%B1_%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%B1_ [Accessed 24 Mar. 2024].

- Δέφνερ, Α., Μαντάς, Ν., Ψαθά, Ε. and Βογιαζίδης, Ν. (2020). Προβολή του Προσβασιμότητα στον πολιτισμό και την κληρονομιά: ο σχεδιασμός για όλους. *Αειχώρος*, [online] (31), pp.119–144. Available at: https://journals.lib.uth.gr/index.php/aeihoros/article/view/44/29 [Accessed 10 Aug. 2024].

- Δημητρόπουλος, Σ. (2009) *Εισαγωγή στη μεθοδολογία της επιστημονικής έρευνας. Ένα συστημικό δυναμικό μοντέλο,* 3η έκδοση, Αθήνα: Έλλην.

- ΕΛΣΤΑΤ (2002). *Ειδική Έρευνα για τα 'Ατομα με Προβλήματα Υγείας ή Αναπηρία (ad hoc 2002) / 2002***.** [online] Available at: https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SJO12/2002 [Accessed 22 Okt. 2023].

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2022). *ΕΚΘΕΣΗ Επίτευξη ίσων δικαιωμάτων για τα άτομα με αναπηρία*. [online] Available at: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0284_EL.html [Accessed 22 Okt. 2023].

- Ίσαρη, Φ. & Πουρκός, Μ. (2015) *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας. Εφαρμογές στην ψυχολογία και στην εκπαίδευση*, Αθήνα: Ελληνικά ακαδημαϊκά ηλεκτρονικά συγγράμματα και βοηθήματα. Ανακτήθηκε από: www.kallipos.gr

- Κανάρη, Χ. (2017). *Κοινωνική ένταξη και μουσεία: Απόψεις εκπαιδευτικών Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης για τη συνεισφορά των μουσείων στην κοινωνική ένταξη μαθητών με αναπηρία όρασης*, [online] ΙΚΕΕ ΑΠΘ, Available at: https://ikee.lib.auth.gr/record/333586 [Accessed 28 Mar. 2024].

- Καρούνη, Σ. (2022). *Τα Μουσεία από την Αναγέννηση έως σήμερα: Mouseiologia-Museology*. [online] www.mouseiologia-museology.gr. Available at: https://www.mouseiologia-museology.gr/l/ta-moyseia-apo-tin-anagennisi-eos-simera/.

- Λαγουμιτζής, Γ. & Βλαχόπουλος, Γ. & Κουτσογιάννης, Κ., (2015) *Μεθοδολογία της έρευνας στις επιστήμες υγείας*, Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

- Μαλαφάντης, Κ., (2020). Η Μουσειοπαιδαγωγική ως κλάδος της Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής, Αθήνα: Εκδόσεις Μένανδρος.

- Μεταξάς, Θ. (2020) Σεμινάριο εκπόνησης μεταπτυχιακών εργασιών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

- Μουσείο Αφής (2023). *ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΦΗΣ ΦΑΡΟΥ ΤΥΦΛΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ*. [online] ΜουσείοΑφής. Available at: https://tactualmuseum.gr/ [Accessed 5 Mar. 2023].

- Μπώκος, Γ. (2001). *Εισαγωγή στην Επιστήμη της Πληροφόρησης*, Αθήνα: Παπασωτηρίου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

- Νικονάνου, Ν. (2012). *Μουσειοπαιδαγωγική από τη θεωρία στην πράξη*, Αθήνα: Πατάκη.

- Νικονάνου, Ν., Μπούνια, Α., Φιλιππουπολίτη, Α., Χουρμουζιάδη. Α., & Γιαννούτσου, Ν. (2015). *Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα,* http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-918

- Νόμος 1577 ΦΕΚ Α΄210/18.12.1985. [online] Available at: https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/270852/nomos-1577-1985 [[Πρόσβαση 22 Οκτωβρίου 2023].

- Νόμος 4074/2012, Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο, *ΦΕΚ* Α' 88/11-04-2012. Διαθέσιμο από: http://www.kodiko.gr [Πρόσβαση 3 Οκτωβρίου 2024].

- Νόμος 4488/2017, Δικαιώματα Ατόμων με Αναπηρίες και άλλες διατάξεις, *ΦΕΚ* Α' 137/13-09-2017. Διαθέσιμο από: https://www.kodiko.gr [Πρόσβαση 3 Οκτωβρίου 2024].

- Οικονόμου, Χ. & Σπυριδάκης, Μ. (2015). *Ανθρωπολογικές και κοινωνιολογικές προσεγγίσεις της υγείας.* 2η έκδοση. Αθήνα: Σιδέρης.

- Παντουβάκης, Α. & Σιώμκος, Γ. & Χρήστου, Ε. (2015) *Μάρκετινγκ*, Αθήνα: Λιβάνη

- Παπαγεωργίου, Γ. (1998) *Μέθοδοι Στην Κοινωνιολογική Έρευνα*, Αθήνα: Τυπωθήτω.

- Παρασκευόπουλος, Ν. Ι. (1993) *Μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας. Έννοια, χαρακτηριστικά, είδη και στάδια της επιστημονικής έρευνας,* 'Α τόμος, Αθήνα: Αθήνα.

- Πολυδώρου-Μπενάκη, Ι. (1989). The Tactual Museum of Athens: an educational resource for the blind. *Museum International*, 41(2), pp.78–79. doi: https://doi.org/10.1111/j.1468-0033.1989.tb00768.x.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

- Πολυδώρου – Μπενάκη, Ι. (1997). Πρόσβαση ατόμων με ειδικές ανάγκες στην Τέχνη. Το μουσείο Αφής του Φάρου Τυφλών Ελλάδος. Στο: Βελιώτη – Γεωργοπούλου, Μ., Τουντασάκη, Ε. (επιμέλεια), 1997, *Μουσεία και άτομα με ειδικές ανάγκες. Εμπειρίες και προοπτικές.* Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών: Κέντρο κοινωνικής Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής. Υπουργείο Πολιτισμού: Διεύθυνση Λαϊκού Πολιτισμού. Αθήνα: Gutenberg.

- Πύλη για την ελληνική γλώσσα (2023). *Portal for the Greek Language*. [online] www.greek-language.gr. Available at: https://www.greek-language.gr/greekLang/index.html [Accessed 14 Dec. 2023].

- Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (2020). *Άρθρο 93 – Προσβασιμότητα χωρίς φραγμούς για τα άτομα με αναπηρία και τα εμποδιζόμενα άτομα | Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας*. [online] www.opengov.gr. Available at: http://www.opengov.gr/minenv/?p=10817.

- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. (2021). Υπογραφή Μνημονίου Συνεργασίας για την Πολιτιστική Συνταγογράφηση. Ανακτήθηκε από https://www.culture.gov.gr/

- Χάλαζα, Β. (2021). *Ιστορία της αναπηρίας και του αναπηρικού κινήματος στην Ελλάδα (1908-1996): ο αιώνας των τυφλών: ιδέες, πολιτική και διεκδικήσεις για την τυφλότητα στον ελληνικό 20ο αιώνα.* (Διδακτορική εργασία). [online] Available at: https://hellanicus.lib.aegean.gr/handle/11610/22858 [Accessed 24 Okt. 2023].

- Χαλκιάς, Μ. & Μανωλέσου, Α. & Λάλου, Π. (2015) *Μεθοδολογία Έρευνας και Εισαγωγή στη Στατιστική Ανάλυση Δεδομένων με το IBM SPSS STATISTICS,* Αθήνα: Κάλλιπος.

- Χριστοφή, Χ. (2013). Προσβασιμότητα και Αναπηρία. (No. 4). Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία. Αθήνα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ:

- Andrade, I. & Bins Ely, V. H. (2012). Assessment method of accessibility conditions: How to make public buildings accessible? *Work*, 41, p.p. 3774-3780. [online] Available at: https://doi.org/10.3233/WOR-2012-0675-3774 [Accessed 22 Mar. 2024].

- APH. (2024). *Breaking Down Barriers* [online]. Available at: https://www.aph.org/ [Accessed 25 Feb. 2024].

- Athenarc.gr. (2017). *ΑΙΤΟΣ*. [online] Available at: https://aptos.athenarc.gr/index.html [Accessed 8 Aug. 2024].

- Bennett, T. (1995). *The Birth of the Museum: History, Theory, Politics (Culture: Policies and Politics)*. London: Routledge.

- Braden, C. (2016). Welcoming All Visitors: Museums, Accessibility, and Visitors with Disabilities. *Number 12*, [online]. Available at: http://ummsp.rackham.umich.edu/wp-content/uploads/2016/10/Braden-working-paper-FINAL-pdf.pdf [Accessed 5 Mar. 2023].

- Brown, K. and Mairesse, F. (2018). The definition of the museum through its social role. *Curator: The Museum Journal*, 61(4), pp.525–539. doi: https://doi.org/10.1111/cura.12276.

- Buhalis D. and Darcy, S. (2010). *Accessible Tourism*. Channel View Publications.

- Cachia, A. (2013). Talking Blind: Disability, Access, and the Discursive Turn. *Disability Studies Quarterly*, 33(3). doi:https://doi.org/10.18061/dsq.v33i3.3758.

- Candlin, F. (2004). Don't touch! Hands off! Ar, Blindness and the conversation of expertise. *Body & Society*, 10(1), pp. 71- 90 https://doi.org/10.1177/1357034X04041761

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

- Carrizosa, G.H., Sheehy, K., Rix, J., Seale, J. & Hayhoe, S. (2020). Designing technologies for museums: accessibility and participation issues. *Journal of Enabling Technologies.* Volume 14, Issue 1.

- CDC (2019). *Learn About Disability and Health*. [online]. Centers for Disease Control and Prevention. Available at: https://www.cdc.gov/ncbddd/disabilityandhealth/index.html [Accessed 5 Mar. 2023].

- Chreim, S. (2002). Influencing Organizational Identification During Major Change: A Communication- Based Perspective. *Tavistock Institute of Human Relations.* 55(9). DOI: https://doi.org/10.1177/00187267020550090

- Consilium.Europa (2022). *Ενημερωτικό γράφημα - Αναπηρία στην ΕΕ: στοιχεία και αριθμοί* [online] Available at: https://www.consilium.europa.eu/el/infographics/disability-eu-facts-figures/ [Accessed 22 Okt. 2023].

- Damjan, M. (2015). *Access for People with Disabilities to Culture, Tourism,Sports and Leisure Activities: Towards Meaningful and Enriching Participation*. [online] Available at: https://rm.coe.int/16805a2a23.

- De Backer, F., Peeters, J., Kindekens, A., Brosens, D., Elias, W. & Lombaerts, K., (2015). Adult visitors in museum learning environments. Procedia – social and behavioral sciences, 191, p.p. 152-162, [online] Available at: https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.04.162 [Accessed 22 Mar. 2024].

- Eardley, A.F., Thompson, H., Fineman, A., Hutchinson, R., Bywood, L. & Cock, M., (2022). Devisualizing the Museum: From Access to Inclusion. *Journal of Museum Education Volume* 47, Issue 2.

- Encyclopedia Britannica. (2013). *Capitoline Museums | museums, Rome, Italy*. [online] Available at: https://www.britannica.com/topic/Capitoline-Museums [Accessed 5 Mar. 2023].

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

- European Network for Accessible Tourism (2018). *Εκπαίδευση για τον Προσβάσιμο Τουρισμό.* [online] Available at: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.accessibletourism.org/resources/elevator-io1-final-report-2018-08-17_-kp-greek_translation.pdf [Accessed 22 Okt. 2023].

- Fink, A. (2013) How to Conduct Surveys: A Step-by-Step Guide. 5th Edition. Sage Publications.

- Fisher, A. (2023). *Out of sight, out of mind: Accessibility for people with hidden disabilities in museums and heritage sites in Northern England*. [online] Available at: https://etheses.whiterose.ac.uk/33405/1/Fisher%20PhD%20Thesis.pdf [Accessed 8 Feb. 2024].

- Fleischer, D. & Zames, F. (2001). *The Disability Rights Movement: From Charity to Confrontation*. Philadelphia: Temple University Press.

- Ginley, B. (2013). Museums: A Whole New World for Visually Impaired People. *Disability Studies Quarterly*, 33(3). doi:https://doi.org/10.18061/dsq.v33i3.3761.

- Goss, Juli & Kollmann, Elizabeth & Reich, Christine & Iacovelli, Stephanie. (2015). Understanding the Multilingualism and Communication of Museum Visitors who are d/Deaf or Hard of Hearing. Museums & Social Issues. 10. 52-65. 10.1179/1559689314Z.00000000032.

- ICOM (2019). *ICOM*. [online] Icom.museum. Available at: https://icom.museum/en/.

- Leatherdale, S. T. (2019) Natural experiment methodology for research: a review of how different methods can support real-world research. *International Journal of Social Research Methodology,* Vol. 22, issue 1.

- Leahy, A. and Ferri, D. (2022). Barriers and Facilitators to Cultural Participation by

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

People with Disabilities: A Narrative Literature Review. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 24(1), pp.68–81. doi:https://doi.org/10.16993/sjdr.863.

- Louisville. (2017). *American Printing House for the Blind.* https://www.gotolouisville.com/directory/american-printing-house-for-the-blind/ [online]. Inclusive City Maker. Available at: https://www.inclusivecitymaker.com/how-to-make-museums-more-accessible-for-people-with-disabilities/ [Accessed 28 Feb. 2024].

- Louvre (2019). *Louvre Museum Official Website*. [online] Louvre.fr. Available at: https://www.louvre.fr/en.

- Martin, O. (2008) *Η Ανάλυση Ποσοτικών Δεδομένων*, Μτφρ. Η. Αθανασιάδης, Αθήνα: Τόπος.

- Martinez, C. (2021). *How to Make Museums More Accessible for People with Disabilities?* [online] Inclusive City Maker. Available at: https://www.inclusivecitymaker.com/how-to-make-museums-more-accessible-for-people-with-disabilities/ [Accessed 5 Mar. 2023].

- Mason, H., & Arter, C. (2011). Η προετοιμασία των ανάγλυφων διαγραμμάτων. Στο Mason, H., & McCall (επιμ. Α. Ζωνίου- Σιδέρη & Ε. Ντεροπούλου-Ντέρου), *Παιδιά και νέοι με προβλήματα όρασης: Η πρόσβαση στην εκπαίδευση*, σελ.27-288. Αθήνα: Πεδίο.

- Mavraganni, E. & Lymperopoulos, C. (2013). Factors affecting museum visitors satisfaction: The case of Greek museums. *Tourismos: An international multidisciplinary journal of tourism*. Vol. 8. No. 2. Pp. 271 – 287.

- Milligan, M. J., & Brayfield, A. (2004). Museums and childhood: Negotiating Organizational Lessons. *Childhood: A global journal of child Research,* 11(3), 275-301, DOI*:* https://doi.org/10.1177/0907568204040183

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

- Morin, D., Crocker, A.G., Beaulieu-Bergeron, R., Caron, J., (2012). Validation of the attitudes toward intellectual disability: ATTID questionnaire. *Journal Intellect Disability Research*. 57(3), pp. 268-78. doi: 10.1111/j.1365-2788.2012.01559.x.

- Museum for all. *Tactual Museum of Athens* [online]. Available at: https://museumforall.eu/museum/athens-tactual-museum-of-athens// [Accessed 24 Feb. 2024].

- Museum of the Future (2022). *Where the future lives. Athens* [online]. Available at: https://museumofthefuture.ae/en [Accessed 25 Feb. 2024].

.

- Oliver, M. (2013). The social model of disability: thirty years on. *Disability & Society*, 28(7), pp.1024–1026. doi:https://doi.org/10.1080/09687599.2013.818773.

- Olya, H.G.T., Altinay Gazi, Z., AltinayAksal, F. and Altinay, M. (2018). Behavioral intentions of disabled tourists for the use of peer-to-peer accommodations. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 30(1), pp.436–454. doi:https://doi.org/10.1108/ijchm-08-2016-0471.

- Papalia, C. (2013). A New Model for Access in the Museum. *Disability Studies Quarterly*, 33(3). doi:https://doi.org/10.18061/dsq.v33i3.3757.

- Pasikowska-Schnass, Magdalena. (2019) *BRIEFING EPRS | European Parliamentary Research Service Access to Cultural Life for People with Disabilities SUMMARY*.

- Patterson, Lindsey. (2018). The Disability Rights Movement in the United States. 10.1093/oxfordhb/9780190234959.013.26.

- Porta Donatella, D. (2010). *ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ, Μια εισαγωγή.* (Ξ. Γιαταγάνας, Μετ.). Αθήνα: Κριτική.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

- Protothema. (2012). *Μουσείο Αφής στην Ελλάδα.* [online]. Available at: https://www.protothema.gr/culture/arts/article/237627/moyseio-afhs-sthn-ellada/ [Accessed 28 Feb. 2024].
- Richardson, J.T.E. and Kletchka, D.C. (2022). Museum Education for Disability Justice and Liberatory Access. *Journal of Museum Education*, 47(2), pp.138–149. doi:https://doi.org/10.1080/10598650.2022.2072155.

- Ruiz – Mezcua, B., Pajares, J. L., Ultray, F. & Moreno, L., (2011). Design for all in Multimedia Guides for Museums. *Computers in Human Behavior,* 27(4), 1408-1415.

- Saunders, M. & Lewis, P. & Thornhill, A. (2019) *Μέθοδοι έρευνας στις επιχειρήσεις & την οικονομία,* (μτφ. Ε. Τσουκάτος & Δ. Βρόντης), Αθήνα: Δισίγμα.

- Sika Hellas ABEE. (2018). *ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΙΔΡΥΜΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ.* [online]. Available at: https://grc.sika.com/el/reference-projects/stavros-niarchos-center.html [Accessed 28 Feb. 2024].

- Smithsonian American Art Museum (2019). *Renwick Gallery*. [online] Smithsonian American Art Museum. Available at: https://americanart.si.edu/ [Accessed 5 Mar. 2023].

- Stavros Niarchos Foundation Cultural Center. (2017). *Υπηρεσίες ΑμεΑ.* [online] Available at: https://www.snfcc.org/accessibility [Accessed 24 Feb. 2024].

- Tactual Museum, lighthouse for the blind of Greece, *TOUCHING HISTORY.* Available at: https://tactualmuseum.gr/en/ [Accessed 24 Febr. 2024].

- Tactual Museum, lighthouse for the blind of Greece, *Unique in Greece & one of the 5 museums of its kind in the world.* Available at: https://tactualmuseum.gr/en/ [Accessed 24 Febr. 2024].

- Tatic, D., (2015). *Access for People with Disabilities to Culture, Tourism,Sports and Leisure Activities.* Council Of Europe.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

- The Athens Centre: ΕλληνικόςΠολιτισμός (2023). *Athens' Tactual Museum: a 'touching' experience of Greece's unique history*. [online] The Athens Centre: ΕλληνικόςΠολιτισμός. Available at: https://athenscentre.gr/athens-tactual-museum-a-touching-experience-of-greeces-unique-history/ [Accessed 5 Mar. 2023].

- The British Museum (2018). *Welcome to the British Museum*. [online] British Museum. Available at: https://www.britishmuseum.org/ [Accessed 5 Mar. 2023].

- The Editors of Encyclopedia Britannica (2018). American Museum of Natural History | museum, New York City, New York, United States. In: *Encyclopedia Britannica*. [online] Available at: https://www.britannica.com/topic/American-Museum-of-Natural-History [Accessed 5 Mar. 2023].

- The Hollywood Reporter. (2018). *How London's Victoria & Albert Museum Boosted Hollywood's Historical Cred.* [online] Available at: https://www.hollywoodreporter.com/lifestyle/lifestyle-news/how-londons-victoria-albert-museum-boosted-hollywoods-history-cred-1165599/ [Accessed 28 Feb. 2024].

- The Look. (2019). *Στην Αθήνα ένα από τα πέντε Μουσεία Αφής.* [online] Available at: https://www.thelook.gr/technes/mouseia/stin-athina-ena-apo-ta-pente-mousia-afis/ [Accessed 28 Feb. 2024].

- The Metropolitan Museum of Art (2019). *The Metropolitan Museum of Art*. [online] Metmuseum.org. Available at: https://www.metmuseum.org/ [Accessed 5 Mar. 2023].

- Tlili, A. (2008). Behind the Policy Mantra of the Inclusive Museum: Receptions of Social Exclusion and Inclusion in Museums and Science Centres. *Cultural Sociology*, 2(1), pp.123–147. doi:https://doi.org/10.1177/1749975507086277.

- Trainer, L., Pressman, H., Schulz, D., Braden, C., Martin, C., Kennedy, L. and Carr, A. (2022). *Museum Accessibility: An Art and a Science*. [online] American Alliance of

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

Museums. Available at: https://www.aam-us.org/2022/10/21/museum-accessibility-an-art-and-a-science/ [Accessed 15 Aug. 2024].

- United Nations (2022). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)*. [online] United Nations. Available at: https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html [Accessed 8 Febr. 2024].

- United Nations (2022). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)*. [online] United Nations. Available at: https://social.desa.un.org/issues/disability/crpd/article-9-accessibility [Accessed 8 Febr. 2024].

- United Nations World Tourism Organization. (2013). Tourism for all: Promoting universal accessibility. Madrid: UNWTO

- UNWTO (2019). *ACCESSIBLE TOURISM.* [online] Available at: https://www.unwto.org/accessibility [Accessed 22 Okt. 2023].

- VAM. (2017). *Welcome to the family of art, design and performance museums, where everyone is invited to enjoy the power of creativity.* [online] Available at: https://www.vam.ac.uk/ [Accessed 25 Feb. 2024].

- Vaughn, J. (2003). *Disabled Rights: American Policy and the Fight for Equality.* Washington, D.C., Georgetown University Press

- Vaz, R., Freitas, D. and Coelho, A. (2020). Blind and Visually Impaired Visitors' Experiences in Museums: Increasing Accessibility through Assistive Technologies. *The International Journal of the Inclusive Museum*, 13(2), pp.57–80. doi:https://doi.org/10.18848/1835-2014/cgp/v13i02/57-80.

- Vaz, R., Freitas, D. and Coelho, A. (2020). Perspectives of Visually Impaired Visitors

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

on Museums: Towards an Integrative and Multisensory Framework to Enhance the Museum Experience. *DSAI '20: Proceedings of the 9th International Conference on Software Development and Technologies for Enhancing Accessibility and Fighting Info-exclusion*, pp.17-21. Doi: https://doi.org/10.1145/3439231.3439272

- Weil, S.E. (1999). From Being about Something to Being for Somebody: The Ongoing Transformation of the American Museum. *Daedalus*, [online] 128(3), pp.229–258. Available at: http://www.jstor.org/stable/20027573 [Accessed 5 Mar. 2023].

- Weston, B.H. (2019). Human Rights. In: *Encyclopædia Britannica*. [online] Available at: https://www.britannica.com/topic/human-rights.

- WHO (2022). *Global report on health equity for persons with disabilities.* [online] Available at: https://www.who.int/teams/noncommunicable-diseases/sensory-functions-disability-and-rehabilitation/global-report-on-health-equity-for-persons-with-disabilities [Accessed 22 Okt. 2023].

- Wiktionary.org. (2023). *Βικιλεξικό*. [online] Available at: https://el.wiktionary.org/wiki/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%BC%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1 [Accessed 17 Dec. 2023].

- Wongkongdech, A. & Laohasiriwong, W. (2014). Movement disability: situations and factors influencing access to health services in the northeast of Thailand, *Kathmandu University Medical Journal*, (47), pp. 168-74, DOI: 10.3126/kumj.v12i3.13709.

- Wood, E., & Latham, K. (2011). The thickness of things: Exploring the Curriculum of Museums through Phenomenological Touch. *Journal of Curriculum Theorizing*, 27(2), pp. 51-65 [online]. Available at: https://digitalcommons.kent.edu/slispubs/31/ [Accessed 25 Feb. 2024].

- World Health Organization (2022). *World Health Organization*. [online] Who.int. Available at: https://www.who.int/ [Accessed 5 Mar. 2023].

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

- Youngblood, N. E., Tirumala, L., & Galvez, R. A., (2017). Accessible Media: The need to prepare students for creating accessible content. *Journalism & mass communication educator*. [online] Available at: https://el.wiktionary.org/wiki/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%BC%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1 [Accessed 24 Mar. 2024].

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Πρωτόκολλο Συνέντευξης

Σε αυτό το σημείο παρατίθεται το ακριβές κείμενο που συντάχθηκε ως το πρωτόκολλο για την ομαλή διεξαγωγή της διαδικασίας της συνέντευξης και παραδόθηκε σε όλους τους συνεντευξιαζόμενους αντίστοιχα.

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΔΠΜΣ στον Σχεδιασμό και Ανάπτυξη Τουρισμού και Πολιτισμού

ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ:

Θέμα: ***«Προσβασιμότητα σε Μουσεία. Μελέτη περίπτωσης η πόλη της Αθήνας»***

Ώρα συνέντευξης: ...:...

Ημερομηνία συνέντευξης: ...../...../2024

Πόλη συνέντευξης: .....

Αρμόδια διεξαγωγής συνέντευξης: Πολυμεροπούλου Βασιλική

Συνεντευξιαζόμενος/-η: .....

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

« Σήμερα ...../...../2024 εδώ στην πόλη του/-ης ..... με τον/-ην κύριο/ία ..... θα πραγματοποιηθεί μια συνέντευξη στα πλαίσια εκπόνησης της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας για την Προσβασιμότητα σε Μουσεία στην Αθήνα. Θα ήθελα να σας ενημερώσω ότι όλες οι προσωπικές σας πληροφορίες προστατεύονται και θα διασφαλιστεί αυστηρώς η ανωνυμία σας ».

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. Καλύπτεται όλο το εύρος αναγκών που μπορεί να απαιτεί μια ομάδα ανθρώπων (κωφοί, τυφλοί, άτομα με νοητική υστέρηση, με προβλήματα ψυχικής φύσεως);

2. Το δικό σας μουσείο κρατάει κάποια στατιστικά δεδομένα ως προς τη δημογραφία των επισκεπτών του;

3. Με ποια μέθοδο επιβεβαιώνεται κατά πόσο είναι επιτυχημένες και αποτελεσματικές οι εγκαταστάσεις για όλες τις κατηγορίες ατόμων με ειδικές ανάγκες;

4. Υπάρχει κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης για το προσωπικό ως προς την υποστήριξη όλων των ατόμων με ειδικές ανάγκες που επισκέπτονται το μουσείο;

5. Έως ότου να φτάσει ένα άτομο στο μουσείο υπάρχουν οι απαραίτητες υποδομές για την υποβοήθησή του (πχ. πεζοδρόμια, σημάνσεις);

6. Πέρα από φυσική πρόσβαση, επιτυγχάνεται και η απόκτηση μιας ξεχωριστής εμπειρίας εκ μέρους του επισκέπτη;

7. Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο;

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
10/09/2026 08:56:48 EEST - 216.73.216.250